

**Dispvtationvm De Censvris In Commvni,
Excommvnicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

Sectio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

censuram contra charitatem, vel obedientiam, aut aliam virtutem, etiam si non sit contra iustitiam, quamvis interdum soleat talis censura vocari iniuria, quatenus opponitur iustitiae vniuersali, quae omnem virtutem includit: talis autem iniustitia non obstat, quo minus censura sit valida, quia illa rectitudo, quam auctor, est accidentalis, & extrinseca, ad rationem censuræ.

Quid necessarium sit in ferente censuram, ut illa ex iustitia feratur.

N hac disputatione explicanda à nobis est forma ferendi censuram: quæ non tam est forma ipsius censuræ, quam illius actionis, per quam censura fertur: & ideo ad perfectè cognoscendam efficientem causam censuræ, modum etiam cauandi cognoscere necesse est, Modus autem hic in duo principia membra ciuitati soleat, scilicet per legem, aut per hominem: quam obrem ab hac diuisione incipendum nobis est, & deinde in singulis membris quid in eis obseruandum sit, exponendum.

SECTIO I.

Virum, recte dividatur censura in eam, quæ à iure, & quæ ab homine fertur.

Ratio dubitandi est, quia nulla censura fertur, nisi per humanam potestatem, vt suprà diximus: potestas autem humana in homine est, quæ non operatur, nisi ipso homine per ipsam operante: ergo nulla est, neque esse potest censura nisi ab homine, id est, per hominem illata. Rursus è conuerso nulla esse posse videatur, quæ non sit à iure: hoc enim ius, vt suprà ostendimus, non est diuini, sed tantum humanum: quod non est nisi lex, vel præscriptum hominis: nulla est autem censura, quæ fertur nisi vt coniuncta, vel annexa aliqui præcepto humano: nam censura, vt infra dicemus, non infertur propter peccatum præteritum, vt præteritum est, sed vt aliquo modo respicit futurum, videlicet medio aliquo præcepto, quod de peccato vitando, aut reparando imponitur: ergo omnis censura medio aliquo iure impunitur.

Hec dubitatio solvetur facile explicando significations harum vocum. Præcipua vero difficultas est in declarando altero membro diuisionis, scilicet quando, & quo modo esse possit censura à iure. Itaque dubium non est, quin omnis censura proxima fundetur in aliquo hominis voluntate ac potestate; quo sensu omnis censura potest dici lata ab homine, vt proposita dubitandi ratio concludit.

D At vero duobus modis potest homo ferre censuram. Vno modo ferendo legem stabilem ac permanentem, obligantem sub hac pena, quam ipso facto incurvant eius transgrediores. Alio modo potest homo censuram proferendo sententiam, aut præcipiendo aliquid in singulari actione vel negotio, in quo non stabilis iuris acti statutum permanens, sed transitorium mandatum. Quando ergo censura fertur primo modo, dicitur esse à iure: quia licet ius ab homine procererit, iam vero talis censura in ipso iure continetur. Quando vero censura fertur posterior modo, retinet velut communenomen, & quasi per antonomasiam, vel accommodationem vocatur censura ab homine. Atque hoc sensu diuisa illa communis est omnium

E Theologorum, & Canonistarum; qui frequentius illam tradunt de excommunicatione. Est autem ea-
ratio de suspensione, vt notauit Abbas in c. vlt. **A b b a s**
de Cler. excomm. ministr. n. 4. **C a i e t .** Sylvest. & alij
Summiss. verb. **S u s p e n s i o .** & idem etiam est de inter-
dicto, vt notauit Calderinus in tractatu de inter-
dicto, part. eius, quamvis hæc censura rarius videa-
tur ipso iure ferri, vt suo loco dicemus. Est itaque
hoc sensu clara diuisa & sufficiens: nam omnis cen-
sura, quæ non fertur media aliqua constitutio-
ne, quæ propriam rationem iugis habeat, vocatur
ab homine: per hominem intelligendo vel singula-
rem personam, vel Collegium hominum, vt suprà
notauimus.

Quo-

DISPUTATIO III.

*De variis modis ferendi censuras, & de distinctione censura à iure, vel ab homi-
ne.*

22 Disp. III. De modis quibus fertur Censura.

³
Quis censu
ram à iure
ferre possit.

Quocirca omnia, quæ de causa efficiente censu-
ra disputatione præcedente diximus, in utramque
censuram conueniunt, in eam quidem, quæ est ab
homine, propriissimè & immoderatè; in eam verò,
quæ est à iure, quatenus ipsum ius ab homine pro-
cedit. Ideoq; circa illam solum addere oportet, il-
lum tantum hominem posse hoc modo censuram
ferre, qui potest ius condere, aut legem statuere.
Qui necessariò habiturus est potestatem iurisdi-
ctionis, & omnes conditiones, quas suprà diximus
esse necessarias ad censuram ferendam: & præterea
oportebit, ut superiore quamdam iurisdictionem
habeat. Quam in Ecclesia habet Summus Ponti-
fex supremam, vniuersalem, & à solo Christo pro-
ximè pendentem. Sub illo verò, & dependenter ab
ipso eam habent Concilia Generalia; & Legatus
Pontificis eam posset recipere vniuersalem: ordi-
nariè verò solum eam recipi pro aliquo regno, vel
provincia, ad quam mittitur. At verò solum ex parte,
& circa subditos suos, & in suis diaecesis, & ter-
ritoriis eam habent Episcopi, & alij, qui Epicopale
iurisdictionem participat: qui ferre sunt omnes
superius numerati disput. præcedente, &c. 2. quos
etiam recente Sylvest. ver. Excommunicatio, 1. num.
5. & 6.

Sylvest.

⁴
Plus requiri-
tur ad re-
tulendum
conjuræ à
iure, quam
legi alicuius
censura.

Ex quo etiam fit, ut in hac censura ferenda con-
current debeant omnes conditiones, quæ ad iustum
legem ferendam necessaria sunt: nam si lex non es-
set valida, vel iusta, nec censura talis esse posset.
Quin potius plus requiritur ad rectitudinem, vel
iustitiam talis censura, quam ad rectitudinem eiusul-
dem legis per se & nudè sumptæ, absque censura.
Fieri enim potest ut lex simpliciter prohibens, vel
legi alicuius præcipiens aliquid, iusta sit & honesta: & tamen
quod iniustum sit ipsum sancire poena censuræ, i-
psò facto incurrit: ut potè si non sit adeò grauis
illius legis materia, ut tanta poena condigna sit.
Lex enim penalis non solum debet seruare equi-
tatem in re, quam præcipit, sed etiam in commen-
suranda poena delicto. Quando verò ex hoc capi-
te posset censura esse nulla, videbimus disputat. se-
quente.

⁵
Conjura à
iure de se
perpetua est
sicut lex.

Præterea, sicut de ratione legis est, ut de se per-
petua sit, quandiu non abrogatur à Superiori, vel ab
equali, scilicet successore, vel per contrariam con-
fuetudinem: ita hæc censura, seu potius efficacia ad
inferendam illam, perpetua est, quando aliquo ex
dictis modis lex non reuocatur, vel simpliciter, vel
falsum quantum ad hoc, ut non habeat talem cen-
suram adiunctam. Nihil enim vetat, quominus v-
num possit ab alio separari. Quandiu autem alterum
horum non fit, efficacitas ad inferendam cen-
suram in ipsa lege manet: nam hoc ipsum est veluti
pars ipsius legis: & ideo tam est firmum ac stabile,
sicut ipsa lex. Demig; ob eandem causam in aliis propri-
etatisbus seu cōditionibus hæc censura imitatur ius
ipsum, seu legem, scilicet, ut feratur in subditos, ut
non excedat potestatem ferentis, quæ nunc à nobis
exponendæ non sunt, sed ex materia de legibus sup-
ponendæ.

Quaratione censura à iure ferri posse.

⁶
Ratio dabi-
tandi.

M Erit autem interrogabit aliquis, qui fieri pos-
sit ut censura per ius ipsum inferatur, cum
censura sit quædam poena, ut supra diximus, & lex
per se ipsam non posset nec debeat inferre seu in-
fligere poenam, sed solum taxare illam, ut per iu-
dicem inferatur. Tum quia nemo obligari po-
test, ut in se ipsum poenam equatuer extra forum
Poenitentia, sed solum ut sustineat à superiori, seu
iudice infligatur. Si autem lex per se poenam in-
fligeret, obligaret ipsum reum ad eius executio-
nem, quia non interuenit ibi alia persona, à qua

A potest executioni mandari. Tum etiam, quia nemo
potest iustè puniri, nisi audiatur prius eius accusa-
tio & excusatio, ut non nisi iuxta leuitatem, vel gra-
uitatem dilecti puniatur: hoc autem non potest fa-
cere nuda lex per se ipsam: ergo nec potest ipsa pu-
nire, sed solum designare poenam, quam alter exequatur.

Hæc difficultas tractari solet in materia de legi-
bus, in qua omnes pro certo habent, posse hanc pe-
nam, quæ est censura, ita imponi per legem, ut ita-
tim per trāgressionem legis contrahatur, ante senti-
entiam iudicis, tam condemnatoriam, quam de-
claratoriam. Ipse enim vsus Ecclesia sufficienter
doct; & esse in Ecclesia habet potestatem, & illum
modum puniri iustum esse, quod præcipue can-
gitur in difficultate posita.

B Putant autem aliqui hoc esse peculiare & pro-
prium in censuris Ecclesiasticis, nam Ecclesia per ^{primam} cen-
suram priuat hominem bonis ipsius Ecclesia, ^{tertiam}
quorum distributio, & communicatio ad ipsam Ec-
clesiam pertinet: & ideo per legem potest illos pri-
uare, quos voluerit, ex iusta causa, qualis est trans-
gressio talis legis. Ita ferè Soto lib. 1. de iustitia qu. ⁸
6. art. 3. qui, consequenter loquendo, sub censu-
ris includit irregularitatem: quæ etiam ipso iure fo-
let imponi, ut in frā videbimus: & quoad illum mo-
dum priuationis imitatur censuras. Tamen neq; vi-
detur verum hoc esse ita peculiare in censuris, ut nō
posset etiam in aliis poenis locum habere; neq; etiam
per illam rationem sufficienter declaratur. Quia
per censuram nō solum priuat homo bonis pro-
priis Ecclesia, sed etiam aliis bonis communis
bus omnibus hominibus, ut est communicatio civilis,
seu participatio humani coniunctus: priuat etiam ali-
quando bonis propriis, seu appropriatis homini,
quorum distributio iam nō pertinet ad Ecclesiam,
quia iam sunt facta propria talis persona. Ut verbi
gratia, priuat hominem libertate ad communican-
cium eum aliis, & quadam habilitate (vita dicam)
ut alij cum ipso communicent, quæ tamen sunt bo-
na quædam humana, quorum homo est dominus.
Deinde priuat interdum beneficio Ecclesiastico, &
iurisdictione & fructibus, quæ omnia & similia er-
ant propria illius hominis, qui per censuram illis
priuat. Denique leges ciuiles interdum imponunt
poenam ipso iure, ut sumitur ex l. Nō potest, ff. de Furt.
& indicat Gloss. in l. Si quæ maior, C. de Transact. de
quarum intelligentia alibi latius.

C Ali ergo extendunt hoc ad omnes poenam priua-
tias, & putant esse illarum proprium, quod posint
per legem ipsam ferri. Ita sentit Caiet. 2. 2. q. 62. art. 3. ⁹
Et ratio esse potest, quia, cum haec poena consistat in
pura priuatione, ut acta infligatur, non requirit a-
ctionem rei se ipsum punientis, quia mera priuatione
causari potest sine proprio actione, per causalitatem
quandam moralem ipsius legis: & ita cessat prima
ratio iniustitia, quæ in hoc modo puniendi inesse
videbatur. Altera verò ratio facile cessare potest,
quia, quantum ad gravitatem delicti, ipse legislator
potest iustum estimationem illius facere, & iudicare
esse dignum tali priuatione, si verè, & in re ipsa sit
contra legem, prout ab ipso fertur. Iudicium autem
de veritate seu reali transgressione ipsius legis com-
mittit ipsi delinquenti, quantum ad ipsum speiat, &
& ad conscientiam eius, id est, ut se ipsum agnoscat,
tali poena affectum, seu talibus bonis priuatum; in
quo nulla illi sit iniuria, ut per se notum est. Quan-
tum verò speiat ad alios, ad iudicem semper perti-
nebit ferre sententiam in huiusmodi reum, nō iam
condemnatoriam, quia necessaria non est, sed de-
claratoriam, tum criminis, tum etiam poenam ex tunc
contractæ, ex quo delictum commissum est.

D Quæ quidem responso, quo ad hanc posteriorē
partem, optima est, & vniuersalissimam in omnibus ¹⁰
poenam optimè satisfacit. Quo ad priorem verò par-
tem,

Sect. II. De forma censuræ inferendæ.

23

penitentia
ipso de-
linquentem
in se exequ-
dam.

tem existimare esse nimis contractam, & limitatam: quia non solum poenæ purè priuatiæ, sed etiam ille, quæ effectum seu actionem posituam per ipsum delinquentem exercendam requirunt, possunt aliquando iustè inferri per solam legem ipso facto, vt latius in materia de legibus probandum est. Et nunc breuiter declaratur, quia, quod is, qui deliquit, circa se ipsum, vel circa res suas exercet actionem poenalem, non est per se malum, imo ex se potius est honestum: ergo, quod ad talem actionem exercendam per legem obligetur, neque est per se iniustum, neque est cur existimet supra humanam potestatem legislatiū; præsertim, quando talis poena delicti grauitatem non excedit, neque est adeo acerba, & difficultilis, vt præter humanam conditionem videri possit, obligare hominem ad illam in se exequandam. Et confirmatur, nam hæres magis est moraliter, quam physicè pensanda; ac moraliter loquendo, perinde est obligare hominem ad aliquid non agendū, & ad aliquid poenale agendum: imo interdum illud difficultius est; vt verbi gratia, obligari vt per diem taceat, aut quod cum amicis non communicet, difficultis aliquid erit, quam dare eleemosynam, vel aliquid simile facere.

Non est de-
rivatione po-
ni, ut per
sententiam,
& non per
legem infe-
ratur.

Respondendum ergo absolute est, non esse de ratione iusta poenæ, vt per solam sententiam & non per legem inferatur: neque etiam exceedere potestatem legis humanae, vt obligari reum ad exequandam in se poenam ipsa legi latam, siue executio requirat physicam actionem, siue carentiam actionis, dummodo talis modus ferendi poenam prudenter judicetur expediens ad commune bonum, & non excedens grauitatem delicti; neque sit in re adeo difficultilis, vt vel naturæ repugnet, sicut est se occidere, vel multilare, vel moraliter supra humanas vires esse videatur, vt se publice flagellare, vel aliquid simile. In præsenti ergo materia prudenter arbitrio Ecclesiæ iudicatum est, hunc modum imponendi censuram aliquando expedire ad commune bonum Ecclesiæ ad præcauenda, vel vicienda nonnulla grauiora crimina, quorum modum, & grauitatem talis poena non excedit. Neque in eius executio ne aliquid internenit, quod supra humanas vires moraliter sit, quodve alia ratione iniustitiam continet: & ideo etiam hic modus ferendi censuram, legitimus est.

SECTIO II.

Virum Inferenda censura sit aliqua certa forma
seruanda, & quenam illa sit?

Constat ex dictis præcedente Disputatione, necessariam esse aliquam exteriorem actionem hominis habentis potestatem, & voluntatem inferendi censuram, vt actu illam inferat, seu efficiat: tandem debere esse actionem illam, vt per eam alii sufficienter explicet voluntatem, quam habent inferendi censuram, seu obligandi sub tali censura. Quia voluntas humana nil potest in alios operari per se ipsam, neque physicè, neque moraliter, seu media aliqua actione externa proportionata effici: ideoq; ne lex humana obligare potest nisi exterioris sit sufficienter proposita, nec voluntas superioris obligari nisi exteriori præcepto intimetur; nec inter homines contractus solis voluntatibus sunt sine sensibilibus actionibus, vel signis, quæ internas voluntates satis manifestent. Hoc ergo etiam in præsenti necessarium est, neque de hoc esse potest vila controværsia, vt patet ex communis confusione Doctorum quos referam. Et videri potest Sylvestri verbo, *Excommunicatio*, primo numero

A. ro 13. & 15. Armilla numero 17. Tabiena excom. Armill. 2. numero quarto, in Manuali capite 27. numero, Namarr. 12. & 161.

Difficultas verò est, qualem esse oporteat hanc exteriorem actionem, seu sensibilem significatiō-² nem. Quidam enim existimant necessarium esse, vt talis expressio fiat per verba clara, & in omni proprietate sumpta. Ita tenet Vgolinius de Cens. Eccles. tab. 1. c. 2. s. 5. & c. 20. Vnde infert mutum, etiam si alii à iurisdictione, & liberum usum voluntatis habeat, non posse ferre censuram: nam si verba defint, nutus & signa non sufficiunt: nunquam enim censura hoc modo ferri confitetur. Necesse est autem, vt sub nutibus & signis etiam scripturam comprehendat: alioquin non satis concluderet mutum non posse ferre censuram. Afferat autem ad hoc confirmandum quædam iura, scilicet capit. Sacra, & cap. A nobis, 1. de Sententia excom. & cap. 1. eod. tit. in 6. & c. vlt. de Constit. in 6. Ex quibus iuribus nihil probatur: quia nullam mentionem faciunt verborum, sed solum requirunt sufficientem intimationem censuræ, vt non ignoretur: quanum intimationem promulgationem, vel pronuntiationem appellant. Quod autem verbis pronunciari debeat, non asserunt, sed potius in illo c. 1. de Sent. excom. in 6. dicitur, vt in scriptis proferatur. Rationem præterea adducit, quia hæc pronuntiatio censuræ cum aut lege, aut sententia fiat, debet esse satis expressa & certa: ergo debet fieri per verba: nam illa tantum sunt per se primo ad exprimendam mentem instituta, reliqua vero signa sunt ambiguæ, & incerta. Et confirmatur, nam hac de causa Episcopus, vel Summus etiam Pontifex, licet factò, vel visu aliquem viter, nō propter eam illum excommunicare censetur, quia illud factum ambiguum est, & multis de causis heret. Vnde non satis indicat excommunicandi voluntatem.

Sed hæc omnia, quamvis rectè probent necessaria esse signa satis expressa, & certa, non tamè quod illa necessariæ futura sint verba proprie dicta. Non enim dubito, quin scriptura possit sufficere, etiam si signum ad censuram ferendam,

iudex nihil ore proferat, quia scriptura etiam est per se primo instituta ad exprimendam mentem, & factis expressis, & certò id præstat, neque est nullum ius, quod statuat, hæc sententiam verbis est proferendam. Et in hoc est latum discrimen inter hunc forum contentiosum, & interrum pœnitentia, in quo necesse est sententiam propriis verbis proferri, vt valida sit. Quanquam non defuere autores graues, qui etiam in illo sacramento negauerint esse de sententia eius ut sententia ore proferatur, affirmantes, in aliquo raro casu, & necessitate extrema posse, aut scripto pronunciari, aut nutibus indicari: quorum sententia si vera esset, magnum ex illa sumeretur argumentum ad rei, de qua agimus confirmandam. Veruntamen, etiam si falla sit, tamen generale principium, in quo fundari potest, verum est: & licet ad illam materiam male applicetur: in præsenti autem optimè. Nimurum, non esse deratione validæ sententia, vt ore proferatur, nisi quod aliquod speciale ius id statuit, sicut nos credimus fecisse Christum in sententia sacramentali. At in præsenti nullo iure statutum est, vt sententia qua fertur censura, ore proferatur; deberet enim tale ius esse humanum, & Ecclesiasticum (nam hoc solo introducta sunt censura) nullum vero extat tale ius, vt ostendimus: ergo ad censuram ferendam non est necessaria propria verborum forma.

Ex quo fit, vt quacunque ratione singatur mutus habens reliqua necessaria, nempe iurisdictionem, & ratione usum ac sufficientem intelligentiam causæ, ille possit sententiam validam proferre, quia sufficienter sententiam continet, si scribere sciatur, etiam si ne-⁴ sciat, si nutibus possit alteri sufficienter exprimere effectum, volun-

24 Disp. III. De modis quibus fertur Censura.

voluntatem suam, eiusque ministerio sententiam. A videtur interpretandum tale factum, si accideret: de censura inferenda expressè & distinctè præscribere. Quod fieri posset, altero interrogante an vellet alium censurā ligare, & in qua specie, & reliqua necessaria, & ipso indice annuente: & nutibus mandante ita scribi, & intimari: hic enim modus est sufficiens ad exprimendum iudicium voluntatem, & ad imponendum præceptum: unde ex se etiam sufficit ad sententiam ferendam, & nullo iure positivo in invalidus factus est. Non est autem hic casus moralis, qui aliquando evenerit pos sit, si de muto perpetuo, & à nativitate sermo sit: nam ille ineptus est ad Ecclesiasticum regimen suscipiendum, præsentim cum necessariò sit etiam furdus. Posset autem hic casus accidere, si ex ægritudine, vel alia occasione, Ecclesiasticus iudex loqui non pos sit: tunc enim non statim priuatur sua potestate, vt per se constat ergo neque etiam priuatur vñs eius, si aliquo sufficiens modo pos sit illum exercere: sunt autem sufficiens modi à nobis propositi, vt satis declaratum videtur. Fatoe tamen, nisi intercedant verba, aut scripta, aut vocalia, aut scripta, vel propria manu, vel alterius ope exhibita, nullam aliam actionem videri sufficiem ad exhibenda signa satis certa, & expressa, quibus mediatis censura inferatur, quia reliqua omnia sunt valde equiuoca, & imperfectè significantia. Quamobrem si verbum sensibile in hac amplitudine sumatur, rectè dicere possumus ad inferendam censuram necessaria esse sensibilia verba: & breuitatis causa ita semper loquimur.

³ Addendum verò est secundò, non esse præscripta certa aliqua verba, quibus censura ferenda sit, sed tantum necessarium esse, vt sufficiantia sint ad præceptum, seu voluntatem superioris de censura ferenda ita declarandam, vt nullam repugnatiā, vel in determinationem, aut confusione continentur. Qualia sunt hæc. Excommunico Petrum? Qui hoc fecerit, sit suspensus; vel similia. Dixi autem oportere, vt talia verba habeat determinationem in actione inferendi censuram: nam si diceret Index, Ego excommunico, vel absolu: inepita esset forma, & nihil determinatè significat. Si autem dicat, Ego excommunico, & absolu: aliqui putant validam esse formam: que per priorem partem habet suum effectum, posteriorem verò (que reuera est noua forma) tollit illum. Ita Vgoli, cum aliis, quos citat dict. cap. 20, S. 3. Refert tamen Glossam in cap. S. 11, question. 3, dicentem contrarium: & sanè non sine probabilitate: nam illa verba videntur proferri per modum vnius formæ: & sic continent repugnatiā.

Dico tamen, hoc pendere ex intentione operantis: nam, si intendat duas sententias proferre, prius condemnatiū, & postea absoluatiū, non le impedient propter immediatam, & propinquam cōfessionem vnius post aliam. Quoniam, si cetera necessaria concurrant, hæc non est sufficiens causa annullandi censuram: etiam si Index, quando ille prædicta verba proferit, iam habeat intensiōnem immediatè post tollendi talem censuram: nam hæc intentio non repugnat absolute voluntati inferendi censuram pro illo tempore: neque est de ratione censuræ, quod eo tempore duret, aut quod e intentione feratur. Denique, si ex quo cuncte evenient contingat, vt index non possit proferre posterioris absolutionis verbum, etiam si habuisset intentionem illud proferendū, censura permanebit. At verò, si index vnicam intentionem habeat inferendi censuram per omnia illa verba per modum vnius formæ, aut simili efficiēti vtrumque effectum per illa significatum, nihil efficiet: quia vel in verbis, vel in intentione includit repugnatiā. Quia verò hic posterior modus operandi videtur esse hominis amentis, aut stolidi, id est priori modo

7
Censura de quod speciem censuræ. Et hoc sensu dixi non debet fieri per ferri esse confusa seu generica: qualia essent. Qui verba de si hoc fecerit, manebit censura ligatus vel similia. Oportet ergo vt verbo exprimente speciem censuræ, vt speciem censuræ, ut suspensus, interdicto. Ratio est, quia hec ratione, ut verba sunt modo efficiunt quod significant? non possunt autem efficiere effectum in genere, sed in aliquā specie: ergo oportet vt determinatam speciem significant, alia nihil efficiere valeant. Sicut præceptum ad nihil potest obligare nisi in particuli determinet actum quem præcipit: nec iudex a liquid efficiet si condemnat ad paenam, & speciem paenæ non exprimat. Et in uniuersum causa indeterminata non potest determinatum effectum producere, nisi vel ab alia determinetur, vel ipsa habeat vim se determinandi, quod est proprium causæ liberae, & ad sola verba exterius prolatæ accommodari non potest. Nec sufficit intentione profertenis talia verba generica, vt ab illa determinetur ad inducendam definitam speciem censuræ: quia intentione, nisi exterius exprimitur, non sufficit ad hunc effectum, ut superius dictum est: per illa autem verba non exprimitur talis intentione. Secus autem est, si in verbo est multiplex significatio, & æquiova: & in aliqua earum significare determinatam speciem censuræ: tunc enim intentione prodest ad determinandam verbi significationem. Nā hoc etiam in sacramentis conficiendis verum est, cum tamen verba sacramentorum maximè debent esse certa ac definita: ergo multò magis id sufficiet in censuris ferendis. Valebit ergo censura sic latata: tamen vt non ignoretur, oportet vt exadiunctis, & ex antecedentibus, & subsequentibus sententiæ constet illa intentione, & in qua significatione index vñt verbo suspensus, aut alio simili, quod multiplex significacionem habeat.

Atque hinc proportionalitatem sequitur, quando sub aliqua specie illarum trium, quas numerantur, alia species insimile continentur, necessarium esse vt determinatio fiat vñque ad ultimam speciem: nam effectus in aliqua specie insimilis fieri debet: & ideo eodem modo debet verbis exprimi: nam verba hæc non possunt plus efficiere, quam significant. Distinguuntur autem species vt infra dicimus per effectus: vnde alia est suspensus ab officio, alia à beneficio, alia ab viro: his ergo vel similibus verbis necesse est eam exprimi. Dices, etiam sub excommunicato dantur duæ species, scilicet maior & minor: & tamen non oportet hoc exprimere, sed si absolute verbum excommunicandi proferatur, validam est sententia, & maior excommunicatio infertur: vt declaratur in capit. Si quen, de sententia excommunicato. Respondeo, vel Vtrum illas non esse species illius censuræ, sed analogata quædam: & ideo verbum excommunicato, simpliciter prolatum, de dictum accipi pro principaliori significato, vel certè (vt absinccamus à quæstione dialectica) secundum communem vñsum Ecclesiæ iam illud verbum ita esse accommodatum, vt simpliciter prolatum quasi per Antoniam intelligatur accipi pro maioris excommunicatione. Et ideo, cum infertur excommunicatione minor, oportet illud additum adiungi, vel per effectum explicari, scilicet, Priuote perceptio sacramentorum. Idemq; obseruandum est in aliis censuris, si in eis sit similis vñs aliquis verbi, vt si suspensio absolute dicta accipi soleat in iure pro suspensione ab officio, & beneficio simul: vel aliquid simile, vt in propriis tractatibus videbimus.

Quid

Quid si censura sub forma disiunctiua
feratur.

Hic verò curiosè inquirunt Doctores, quid, si species censura sub disiunctione feratur, vel sub communī generē, vt, Maneat excommunicatus, vel iuspenſus, vel sub determinata specie, vt, Suspendo ab officio, vel beneficio. In qua quæſtione aliqui ſimpliſter negat per talia verba quidpam effici: quia nihil determinatè ſignificat: ergo nihil determinatè poſſunt efficiere: effectus autem non poſteſt fieri nihil determinatus: ergo nullus effectus poſteſt fieri ex vi talium verborum. Ita tenet Vgolini, diſtab. i. c. 20. §. 3. n. 4. & citat Nau. c. 27. num. 16. vbi citat Pano. Alij verò & illam ſententiam validam effe exiſtantis & vtrumq; inferre effectum. Ita ferit Glosſa in capit. Latores, verb. Ab officio, de Clerico excommunicato, ministr. quanuus ſolum dicat, tunc rem effe dubiam, & ideò ab veroque effectu abſtinerere debere illum, in quem hoc modo censura lata eſt. Sed qui opoſitam ſententiam tenent, facile negabunt rem effe dubiam. Et ſanè vix poſteſt effe dubium, qui per talem modum proferendi ſententiam, vterq; effectus ſimil non inſeratur, ſi verba illa diſiunctiua in ea proprietate ſiuntur, vt in quæſtione ſupponendum eſt.

Aduertendum eſt ergo particulam illam, vel, in terdum ſum poſſe diſtributiua, & æquialet diſtioni copulatiua, vt conflat ex viſu Latinoru, & ex I. Cim. quid. C. de Verbor. ſignificat. Quod maximè accidere ſolet in propositiobus negatiuis, vt ſi quis dicat, Nemo negat, vel docet, vel ſcribat, ſenſum reddit copulatiuum. Vnde, quia verbum ſuſpendo, verbi gratia, virtualem inclidit negationem, ideo cum qui poſter Suspendo ab officio, vel beneficio: non ineptè intelligi poſteſt copulatiuo uti illa diſtione, vel: Quidiſ hæc fuerit eius intentio, verba quidem erunt iuſſiſſi, juxta doctrinam ſuprà data: quia licet tale verbum ſit æquiuocum, tamen reuera habet veramq; ſignificationem, & per intentionem operantis ad alteram determinatur. Oportebit tamen, vt ex adiunctis, vel alia via ſuſſiſſeretur conſet hanc fuſſiſſe iudicis intentionem, & hoc ſenſu verba proculiſſi. Alioqui nemo obligabitur ita illa intellegere, ſed in mitiori ſenſu erunt interpretanda.

Dificiſtas vero eſt, an verba illa diſiunctiua ſumpta aliquid poſſint operari: quia vtrumq; ſimil noſ poſſunt: & noſ eſt maior ratio de vno quām de alio: ergo nihil ſufficient. Nihilominus opoſitum videatur fieri valde probable hac ratione, quia diſiunctiua licet noſ ſit definita ad vnam partem determinatè: confusè tamen eſt determinata ad vnam earum: nihil ergo impedit quo minus ſententia ita ſub diſiunctione prolatā valida ſit. Nam intentione iudicis eſſe poſteſt, vt altera illarum partium executioni mandetur: relinquit autem arbitrio ipsius rei, vt quam maluerit partem illius poenam eligat, & acceptet. Ergo censura ſub hac forma illata erit valida ſaltem quoad alterutram partē: erit aut in arbitrio eius, in quem fertur, eligere alteram partem earu, & ad illam determinatè obligabitur. Et poſteſt hoc conſirmari, & declarari variis exemplis: nam in indulgentia concedenda valida eſt hæc forma. **C**oncedo tibi indulgentiam ſi tali die ieiunaueris, aut elemosynā fueris: & ex vi talis forme relinquitur in arbitrio alterius, vt, quod maluerit, ex illis operibus eligat. In foro etiam poenitentia poſteſt ſatisfactio imponi ſub diſiunctione ſimili, ſciliſet. **V**el vno die ieiuna, **V**el teipſum ſemel flagella. Et ſine dubio eſt ſententia valida, & in arbitrio poenitentis manet eligere, quod maluerit ex illis operibus. Imo etiam in extero, & criminali foro ita ferri poenalis ſententia, **V**el ſolat centum, **V**el publice flagelletur. Et in praceptis ferendis ſapè feruatur eadem forma. Vt eſt ad rem pta ſententiam accommodatū exemplum in capite

Fr. Suarez, Tom. 54.

Atrapula, de Vita & honestate clericorum, vbi ſic concluditur. Si quid autem in hiſe culpabilem exhibetur, & a ſuperiore commonitus non ſatiſfecerit, ab officio, vel beneficio ſuspendatur. Quibus verbiſ non fertur censura, ſed, vt feratur, ptacipit ſub illa diſiunctione: per quam relinquitur in arbitrio Epifcopi, vt, quam partem voluerit, eligat: ergo poterit etiam Epifcopus ſub eadem diſiunctione censuram ferre, & in arbitrio delinquentis relinqueret, vt quam voluerit, partem eligat.

Denique hæc forma ferendi censuras approbari videtur in c. Praetera, 2. de Appellation. ſciliſet, Niſi Sempronio intra virginis dies ſauſeceris; te excommunicatum, vel ſuſpensum, vel interdictum iſſe cognofias. Nam Pontifex ſupponit illam formam censuræ validam eſt, quanuus ab illa appellari poſit. Hic verò textus nihil probat, nam ibi non agit Pontifex de tali forma censuræ, ſed de quacunque censura lata ſub illa conditione, niſi ſauſeceris: & quæritur an ab illa poſſit appellari. Et repondet affirmando. Vt verò, & quæſtione, & reponſionem extendat ad omnes censuras, illas omnes ſuprà dicta diſiunctione numerat: non quia in vna & eadem ſententia ita ferri ſoleant, ſed quia in diuerſis ſententiis nuſc vna, nunc alia fertur. Quamuis autem ex praedicto teſtu hæc pars non probetur, tamen ex ratione adducta, & ex aliis exemplis ſimilibus videtur fieri valde probabilis: & ideò in eo caſu conſulerem tam ſententiam timendam eſt, & quoad alteram ſaltem partem eſt ſeruandam: electionem tamen relinqui arbitrio delinquentis.

Poſſet autem interduo habere alium ſenſum illa diſiunctiua, vt ſingulæ partes eius ad diuersas perſo- **C** **Quomodo**
nas accommodarent ſecundum diuerſas con- **ad Garis**
ditiones earu. **V**t, verbi gratia, ſi prohibito pertinet **perſonas**
ad laicos, & clericos, & adderetur ſub poena ex- **ſententia**
communicationis vel ſuſpensionis, intelligi poſſet **diſiuncti-**
ſecundū distributionē acoſmodām, vt excom- **ua accor-**
municatio pro laicis, ſuſpensio pro clericis eſt im- **modari**
poſſita. Vel ſi prohibito pertinet tantum ad clericos, quorum alij haberent officium tantu, alij etiā **poſſite.**
beneficiū: & in ſententia diceretur ab officio, vel be- **Quomodo**
neſſio, intelligi poſſet, qui beneficiū habet ab illo ſu- **per certi reus**
ſpendi, reliquos ab officio. Et quidē, ſi di hoc ſenſu **qui neutrā**
ſatis conſtare poſſit ex materia pracepti, circuſtantia- **partē diſi-**
tis, vel aliunde, non eſt dubium quin valida ſit talis **ſententia**
ſententia: quia non eſt propriæ diſiunctiua reſpectu **ſententiā**
eiusdem, ſed diuerſorū; ad ſingulare verò determinata **ſeruare**
quoad alteram partem vniuig accommoda- **gult.**

Dices, Quid ſi poenitentiam neutrā partem in ſen- **Quomodo**
tentia contentā velit eligere, & conſequenter neutrā **per certi reus**
etiam velit ſeruare, quale peccatum commi- **qui neutrā**
tetur, aut contra quam censuram delinquit. Neutra enim videtur tuc obligare: quia neutrā obligat de- **partē diſi-**
terminatē, donec fiat elec̄io. Vnde noſ eſt maior ra- **ſententia**
tio de vna, quām de alia. Neq; ambo ſimil obligare **ſeruare**
poſſunt, quia non coniunctim, ſed ſub diſiunctiue **gult.**
tantum latē ſunt. Quod ſi in eo caſu non peccat delinquentis violando aliquam censuram, nihil etiam peccabit ex eo ſolū, quod neutrā eligit: nullo enim pracepto ad hoc tenetur: neq; appetit illa vir- **C** **reua**

tuſ, contra quam id fit. Si verò neutrā censuram eligendo, & conſequenter neutrā custodiendo, nihil peccat, aperte concluditur illam ſententia inua- **lidadem, & inefficacē eſt: quandoquidē in volunta-**
tē ſoſtum eſt, vt per illam ad nihil obligetur. Ex quo vltiſtis poſteſt concludi, etiam iſe velit, aut eligat, noſ proprieatē obligari censuram: quia, ſicut ne- **reua**

mo poſteſt in ſeipſum censurā ferre, vt ſuprà diceba- **lidadem, & inefficacē eſt: quandoquidē in volunta-**
mus: ita non poſteſt ex arbitrio ſuo, & voluntate illa **reua**

contrahere. Ad hoc verò duci poſteſt, huiuſmodi

reum obligari ex vi talis sententiae, & ex precepto iudicis ad subeundam, vel seruandam alterutram censuram: & quandiu neutram eligit utraque ligari: quia haec est intentio ferentis, quam satis exprimit per illa verba, cum alio modo nequeant efficaciam habere. Vel certe, hoc ipso, quod talis reus incipit non obseruare unam ex illis censuris, manet ex vi disiunctiis omnibus alteri: ita ut illa sit quædam virtualis electio: nam, si in disiunctiis destruatur una, pars necesse est alteram verificari, ut tota disiunctio possit esse vera. Nō est ergo illa forma censuræ ita in se perplexa, aut indeterminata, ut ea de causa censeri debeat prorsus inefficax, & nulla. Nihilominus tamen omnino cauenda est talis forma: grauitateq; peccare iudex, qui illa veretur: tum propter dubium, & difficultatem, tum quia non est in voto Ecclesiæ: tum etiam quia est parum accommodata & consentanea naturæ, & modo huius pœnæ, quæ per censuram imponitur: estenim omnino inuoluntaria: & non pendet, nec pendere debet ex arbitrio, vel acceptatione eius, cui imponitur: quod in aliis pœnis secus est.

¹⁶ *Censuram debet feri* ē determinatam per personam.

Quarto necesse est, verba, quibus censura fertur, esse determinata quoad personam, in quam censura fertur: ad eum modum, quo de formis sacramentorum dici solet. Estenim hic proportionalis ratio, nam sicut forma sacramentorum efficiunt: quod significant, ita etiam suo modo verba censuræ. Vnde, quia effectus nō fit nisi in determinata persona, aut subiecto, id est necesse est, ut per ipsa verba significetur determinata persona, in quam fertur. Alias, si verba suspensa sint, vt, *Ego excommunico*, etiam effectus manebit suspensus, & ita nihil sit. Hec autem determinatio personæ non eodem modo semper fit, sed iuxta exigentiam sententiae, aut legis ferentis censuram. Interdum enim fertur sententia contra singularem personam distinctè propositam, & cognitam. Et tunc etiam singulariter, & distinctè determinari debet: sive per proprium nomen sive per aliquod pronomen, aut per qualibet alia signa sufficienter designetur. Aliquando verò fertur censura contra singularem personam, quamvis occultam; & tunc designari debet sub aliqua conditione, vel per habitudinem ad delictum; ut verbi gratia, *excommunico eum, qui hoc fecit, nisi satis citius*. Aliquando deniq; fertur censura in generali: & tunc etiam generiter designari persona sub habitudine, seu denominatione talis delicti, ut *Omnes heretici*; aut *per curias clericorum*, &c.

¹⁷ *Forma censurae debet significare ipsam censuram, ut actu effectu per talē sententiam, aut legē, seu per talia verba. Quod mandat prædicti ximè obseruatur ab autoribus in his censuris, quæ ē actu effectu iure feruntur, & in generalibus, que feruntur ab homine: nam in his, que absolute feruntur ab homine contra certam personam, res est clara: oportet enim, ut per verbum de præsenti, quod indicet voluntatem iudicis, censura feratur, ut notarunt autores omnes in principio citati. Vnde si utatur verbo de futuro, ut *Excommunicabo*, aut *excommunicandus erit*, nō ferer censuram, ut constat; id est censio de his verbis. Prædictio excommunicari, quia non continent executionem, sed præceptionem. Et ex his visua suspendunt actum in futurum.*

¹⁸ *Quid si forma per hoc verba excommunicatur. ē censuratur.*

Sed quid, si in actu exercito dicat, *Excommunicetur*, videtur. n. illa forma inutila: quia etiam dicit habitudinem ad tempus futurum, non executionem de præsenti. Aliunde verò apparet sufficiens, nā in forma baptismi sufficit verbū illud, *Baptizetur Petrus*, &c. quāvis illa etiā significare debeant actum præsentem; ergo idem erit illa excommunicandi forma, *Excommunicetur*. Quocirca illud verbum *equiocomum* videtur; nam, si sit prædictæ imperatiuum, ita ut sit sensus, *Excommunicetur mea potestate: equiocomum* huic

A formæ, *Excommunicatur*, aut maneat: Et in hoc sensu erit sufficiens, nā in etiam in sacramentali iudicio censetur in eo sensu sufficiens ea forma. *Absoluatur Petrus*, quamvis peccatum sit ea vti, vt suprà dixi; ergo à sortiori simili locutio in eodem sensu sufficiet in præsenti. Tamen, si verbum illud, *Excommunicatur*, sit quasi præceptum datum alteri, vt illud exequatur, clarum est nihil per se efficiere: & quia communis voto omnium in hoc sensu proferri solet: id est moraliter censetur insufficiens ad hunc effectum. Atque hoc maxime obliterandum est in præceptis seu legibus ferentibus censuram: nam quoties vtruntur simili verbo, *Excommunicetur*, *suspendatur*, &c. non inferunt censuras ipso iure, sed præcipiunt iudicibus, vt eas imponant, vt notarunt *Glossa*, in cap. 2. §. 1. verb. *In nomine de Haret. in 6.* & est communis sententia Canonistarum. Qui consequenter asserunt, verbum operativum, & subiunctiu non sufficiere, quod est per se manifestum: neque ea verba sunt in voto.

SECTIO III.

Quibus verbis indicetur censura late sententia, vel ferenda.

¹ *A* ² *Quoties in* ³ *ferenda* ⁴ *conspicato* ⁵ *non par-* ⁶ *stat, an ipsi imponant, vel imponi iubent. Id est* ⁷ *in ea ipso aduentum est, censuram, quæ per ius ipsum feratur, interdù appellari censuram: p/o iure: quia ipsum etiā voto* ⁸ *ius fert illam sub ea conditione, si ipsi non obedi-* ⁹ *atur; aliquando dici censuram p/o facto, quia polito* ¹⁰ *facto scilicet inobedientia talis legis, statim sull' alia* ¹¹ *speciatia sententia, vel declaratione, incurritur: & i-* ¹² *deod etiam dici solet lat. sententia: quia per ipsam le-* ¹³ *gem late est sententia de illa, etiam ante commissum* ¹⁴ *delictum. I. ergo tria, p/o iure, p/o facto, & lat. senten-* ¹⁵ *tia, eandem rem significant, quamvis diversa consideratione ad eam significandam sint imposita.* ¹⁶ *Quocirca, quotiescumque in lege aliquod horum verborum ponitur, facit clarum est illam esse sufficiemt formam, ut lex per se ipsam censuram in-* ¹⁷ *ferat. Et qui' em, si talia verba adhibeantur (vt ita dicam) in actu signato, res est manifesta, adeo ut hinc contingat aliquam ex illis distinctionibus coniungi verbo de futuro, nihilominus limitent illud, & etant ad significandam actualem effectualem censemur. Est accommodatum exemplum in c. *Sirilijus*, de Elect. in 6. In panam præsumptiōnū illius, electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino, vbi verbum rā. utetur per se sumptum solum significaret electionem fore irritandam: tamen propter adiectum hinc particuli p/o facto, sine dubio per talem legem sit irritaelectio: & verbum vacuetur, aut non habet vim futuri, sed vim efficacis imperi ex tunc operantibus, vel, si sumatur ut futurum, intelligatur respectu illius temporis, quo lex lata est, non respectu illius, quo postea delictum committitur. Similia sunt, & eodem modo interpretanda verba illa. *De cernimus p/o iure fore suspensi* in cap. *Prædicti*, de elect. in Sexto. *Vel volumen ex p/o fore suspensi* in cap. *Cupientes*, §. *Ceteruv*, eod. tit. Nam illud, e o p/o, perinde est ac p/o facto. Idem habetur in Clementina i. §. *Volumen*, de Hæreticis.*

¹ *At verò, quando similes particula formaliter nō adhibentur, sed in actu exercito, tunc attendenda est vis, & significatio verborum, maxime prout sunt in frequenti voto iuris, ut nimis virtute contingat aliquam ex dictis periculis. Vt, quando lex feratur per verba, quæ per se ferunt prolationem sententiae actu inferentis pœnam, tunc plane contingat censuram late sententiae: vel si lex dicat, *Excommuni-**

² *cationis sententia duximus innotandum*, vel *excommuni-*

³ *cationis sententia*

⁴ *particula*

⁵ *illa non in*

⁶ *actu signa-*

⁷ *to sed ex-*

⁸ *erit in pe-*

⁹ *nante.*

Sect. III. De variis formulis ferendi censuram.

25

sententia innoxantes. His enim verborum formis vtritur Bonifacius VIII. ad inferendam ipso iure excommunicationem: c. vnicō de Schismat. in Sexto. Similē vim habent verba illa, *Sententiam excommunicationis incurat, vel Ecclesiastico subiaceat in terido: Quibus vtritur Gregorius X.* in capite vnicō de Inuriis in Sexto. Item illa, *Excommunicationis sententia innoxerint subiaceat: quibus vtritur Alexander IV.* in capite secundo de Hæreticis in Sexto. Idem indicari solet alii verbis, quæ significant, ipso facto, sine interuentu alterius rei censuram contrahit, sive id fiat per verba de præsenti, ut antea dicebamus, sive per verba de præterito, ut in Clementina 1. de Peñis, *Sit huīa nostra constitutionis auctoritate anathematis mucrone percussus.* Vel, ut in capite Præterea, 2. de Appellationibus, *Si hoc ferierit, te excommunicatum esse cognoscas.* Similia exempla sunt frequentia in iure, ut videre licet in capite vltimo de Rebus Eccles. non alien. in Sexto, & in cap. vltimo de Peñis, in Sexto. Ex quibus colligi potest fere generalis regula, quando lex imponit hanc pœnam per verbum præsentis, aut præteriti, ipso iure imponi. De qua videri possunt iuris interpretes cum Glossa in verbo. *Sub anathemate, in capite vnicō de Sagittar. & Glossa cum textu in leg. Si quis in tantam, C. vnde vi, & in l. Si quis maior, C. de Transactio- nibus.*

Soleat autem dubitari de his verbis, *Excommuni- cationem, aut suspensionem noueris te incursum.* Aliqui enim putant continere censuram ipso facto ex Clementina vltima de Peñis. Ibi tamen additur exp̄s̄ verbū, *Ipsō factō: sicut etiam in capite 1. de Vſur. in 6. & ideo Felinus in capite Rodulphus, de Refer. num. 28. negat illa verba præcisē sumptā sufficere.* Et reuera est probabile: quia in rigore illa verba sunt tantum de futuro. Nihilominus tamen timenda sunt: quia non significant censuram esse ferendam, sed contrahendam ex vi talis legis, atque ad ipso facto. Vnde illud futurum solum videtur respicere tempus, quo talis lex fertur: & ideo probabilius videtur illa verba sufficienter indicare censuram ipso facto.

Item queri solet de his verbis, *Anathematis.* Nam Glossa in capite final. de Foro competit, negat per ea ferri, sed solum comminari anathema. Sed est omnino falsa sententia, nam grauiora sunt illa verba, quām hæc *Excommunicatus sit: at hæc continent sententiam latam: ergo & illa: sicut enim executiva, sicut hæc, Excommunicatus maneat: & similia.* Estque illa forma anathematizandi frequens in Conciliis aduersus hæreticos: & præsertim in Concilio Trident. & ex Concilio Gangreni referuntur multa in Decreto dist. 30. vbi in capit. 16. satis declaratur per illam formam abscindī hæreticos ab Ecclesia.

Rursus quæri potest, an hæc particula, *Extunc- mox, statim, omnino, prorsus, & similes declarant satis censuram ipso iure latam.* Aliqui enim affirmant abſolute, ex Panormitanō in c. *Si diligenti, numero decimo octavo, de Foro competit, sed ibi solum meminit hōrum verborum; ipsō factō vel eo ipso: de quibusdam diximus.* Quapropter de illis périculis iudicandis existimō iuxta exigentiam verborum, quibus adiunguntur. Nam si dicatur, *Statim excommuni- cetur, non sufficiet: sicut si dicatur, Statim; aut ex- tunc excommunicatus sit: ut ita c. Quām sit, de Eleſt. in 6. dicitur, Extunc innoxerit eo ipso priuatum.*

Tandem dubium est de hac forma. *Sub pœna talis censura.* Et ratio dubitandi est potest: quia hæc forma est eiusdem rationis; *Sub intermissione anathematis: quæ vñitata est in iure, ut patet in c. Clericis: Nō Cleric. vel mon. & in c. Relatum, §. Ad hoc, de iure pa- tronatus in 6.* Et tamen illa verba continent censuram ipso iure latā: ut colligitur ex cap. 1. de Eo qui fur. ord. susc. nam absolutione censetur indigere sic

A excommunicatus. Idemq; colligitur ex capite *Saloni- tana, dist. 53. in verbis illis, Quod ei sub excommunicati- onis interpositione mādamus.* Vbi Glossa referit varias opiniones, nam quidam censem̄ his verbis contrari censuram ipso iure latam: alii variis distinctionib; vtuntur. Veritas autem est: illis verbis præcisē sumptis non ferri, sed comminari censurā: quod verum est tam in censura lata ab homine, quam à iure, quia non plus significant illa verba ab uno, quam ab alio prolatā. Ratis autem est: quia in illis verbis nullum est, quod latam sententiam indicet: sed ut minimum sunt indifferētia, & abstrahunt à censura, tam lata, quā ferenda: & hoc ipso, de ferenda potius quam de lata interpretanda sunt. Tum quia odia restringenda sunt, & in mitiore partem interpretanda. Quod principiū non solum in iure interpretando, sed etiam in sententiis, vel præceptis ab homine lati seruandum est: quidquid nonnulli iuritæ dicant. Tum maxime, quia hoc ipso, quod superior, velle-gislator sit in illis verbis, & non ultra progrederit non profert sententiam, neque in actu exercito infert censuram, etiam sub conditione. Solum ergo censuram comminatur, vel præcipit ut inferatur, si subditus contumax fuerit. Et hæc est communis sententia Theologorum, iurisperitorum, & Summistarum, quos suprà citauit.

Dixi autem hoc esse intelligendum de illis verbis præcisē sumptis: nam, si addatur aliquod determinans significationem, continere poterit sententiam censura: ipso iure latā, ut si dicatur: *Sub pœna excommuni- cationis, statim incurrente vel cui mox subiaceat, vel alii simili modo.* Idemque censeo, si index velante, vel post, declarat̄ intentionis sua esse ipso iure ferre censuram. Quod aliqui verum esse dicunt in iure Pontificis propter supremam Papæ potestatem: nō verò in aliis inferioribus iudicibus. Sed certe, si verba, etiam adhibita illa interpretatione Legislatoris, non satis declarant censuram ipso iure ferri, neque in iure Pontificis sufficiente: quia etiam Pontifex nō potest censurā in ferre sine sufficiente significatio- ne exteriori: si verò in illis verbis cum adiuncta interpretatione est sufficiens significatio externa, etiā in sententiis vel præceptis inferioribus sufficiet: quia significatio verborum pro omnibus eadem est: neq; Pontifex nō tam significationem verbis adhibet, ut iuria sua efficiāt̄ habeant. Veritas ergo est: quām illa verba præcisē sumptā non significant sententiam latam, adiuncto aliquo alio, posse illam significare: quæ additio sufficiēt̄ fit, cum index suam intentionem declarat̄ esse de censura statim lata. Nam hæc est determinatio quadam illorum verbo- rum: & ideo necesse est, ut hæc declaratio tam au- thenticē seu iuridice fiat, sicut ipsa lex, vel sententia: alioqui non sufficiet, quia non determinabit significationem verborum in eodem foro, seu prout in tali lege, vel sententia continentur.

Hic autem occurrebat graui & difficultis quæstio, ⁸ cur videlicet in censuris ferendis illa verba, *ipso iure, illa ipso iure, vel ipso factō, tantam vim habent, ut, posito cri- mine, statim inducant effectum nulla omnino alia sententia expectata: cum tamē in aliis legibus pro- naliibus hanc vim non habeant, sed semper expe- ctanda sit sententia saltem declaratoria criminis, ut pœna incurrit, iuxta communem sententiam. In quare, & in differentia assignanda multum labo- rant authores, & varie respondent iuxta varias sen- tentias suprà relatas, sed non satis faciunt, quia sup- ponunt, humanas leges non posse alias pœnas ipsō factō imponere, cuius oppositum nos docuimus. Et ideo dicendum existimō omnes leges, quæ pœnam sub illa forma imponunt aliquid proprium & peculiare operati, quod nō operarentur, si simpliciter, & absque tali forma pœnam comminarentur. Et hoc probat ratio facta; & quia tales particulae non*

C 2 fr. 2

l. 10. X.
l. 11. XI.
l. 12. XII.

l. 13. XII.

l. 14. XIII.

l. 15. XIV.

l. 16. XV.

l. 17. XVI.

l. 18. XVII.

l. 19. XVIII.

l. 20. XIX.

l. 21. XX.

l. 22. XXI.

l. 23. XXII.

l. 24. XXIII.

l. 25. XXIV.

l. 26. XXV.

l. 27. XXVI.

l. 28. XXVII.

l. 29. XXVIII.

l. 30. XXIX.

l. 31. XXX.

l. 32. XXXI.

l. 33. XXXII.

l. 34. XXXIII.

l. 35. XXXIV.

l. 36. XXXV.

l. 37. XXXVI.

l. 38. XXXVII.

l. 39. XXXVIII.

l. 40. XXXIX.

l. 41. XL.

l. 42. XLI.

l. 43. XLII.

l. 44. XLIII.

l. 45. XLIV.

l. 46. XLV.

l. 47. XLVI.

l. 48. XLVII.

l. 49. XLVIII.

l. 50. XLIX.

l. 51. L.

l. 52. L.

l. 53. L.

l. 54. L.

l. 55. L.

l. 56. L.

l. 57. L.

l. 58. L.

l. 59. L.

l. 60. L.

l. 61. L.

frustra, neque sine fructu adhibentur. Quid autem in unaquaque lege operentur, ex qualitate materiae, & poenae, & ex communi usu, & consuetudine, & (si fieri potest) ex aliarum legum interpretatione accipiendum est. Hac enim omnia non eodem modo concurrunt in omnibus legibus penitentia: & ideo non oportet, ut omnes eundem modum operandi, vel obligandi habeant, quamvis in aliqua verborum forma similes exterius videantur. In praesenti ergo, illa forma ferendi censuram per legem efficax est illius, quia & materia legis, & poena ipsa id patitur, & communis Ecclesiæ usus: & ipsarum legum confessio, & communis ac necessaria interpretatio id requirit, ut ostensum est.

SECTIO IV.

Vtrum Forma ferendi censuram possit esse sub conditione ad causam censuræ pertinente.

*Conditione
forma cen-
sura duplex.*

Dobus modis intelligi potest, censuram ferri sub conditione. Primo sub conditione pertinente ad causam censura ferenda, id est, sine qua non est completa causa ad ferendam censuram; & completa conditione, causa etiam censura compleetur. Secundo sub conditione impertinente ad causam, vel rationem censura: quæ potest esse, aut conditio de re præterita, vel præsente, aut futura, ut si quis ita ferat sententiam. *Excommunicato qui tale delictum fecerit, se si ignobilis, aut, res talia euenerit.*

*Censura po-
test ferri sub
conditione
ad causam
eius per-
tinente.*

Priori modo non est dubium, quin forma ferendi censuram possit esse conditionalis, siue ab homine, siue a iure feratur: uno raro censura feratur, nisi sub hac forma conditionata. *Et ratio est, quia censura* non feratur nisi ratione delicti, nec pure feratur proper delictum iam commissum ut sic, regulariter loquendo, & utrumque ostendemus disp. sequente, sed feratur semper in ordine ad futurum. Ut verbi gratia, si peccatum iam commissum sit, feratur in ordine ad satisfactionem, vel emendationem illius, quia haec poena medicinalis est; vel, si non sit commissum, feratur in ordine ad observationem alicuius mandati: tum quia haec poena, etiam est medicina præseruativa: tum etiam quia est medium ad constringendos subditos, ut præceptis obedient. Ergo in censura ferenda semper includitur aliqua conditione, scilicet, nisi satisficeris, vel nisi mandatum impleueris, aut, si tale peccatum commiseris, hanc vel illam censuram incurres. Atque hic modus ferendi censuram vniuersalis est in omnibus censuris, quæ ipso facto feruntur, ut facilè constare potest ex omnibus decretis, quæ in lexi precedente adducta sunt: sicutq; innumeris similia in iure, quæ superuaneum est, nunc referre. Idemq; est in generalibus sententiis, seu mandatis censuram ipso facto incurrendam continentibus, nam haec ferimur sunt legibus ipso iure ferentibus censuras, ut mox dicemus.

*Etiamsi cen-
sura ab ho-
mine sub illa
conditione
ferri potest.*

De censura autem, quæ ab homine ferantur in particulares personas propter peculiare delictum, res est magis dubia, quia tunc absolute, & sine illa conditione videatur talis poena imponi. Quæ difficultas in primis videtur habere locum in suspensione, & interdicto, quæ semper absolute feruntur, proper delictum commissum. Sed de hoc infra ex professo est disputandum, nung dicuntur, vel nullum esse inconveniens id admittere, vel tunc illas non ferri sub ratione propriæ censurae, sed sub ratione puræ poenæ vindicati. Deinde esse poterat difficultas de quæcumque censura, etiam excommunicationis, quando post confusam atam contumaciam, seu elapsum terminum, intra quæ fuerat sub conditione positæ, iam absolute feratur, quia tunc non videatur includere conditionem ullam, sed illam iam supponere. Eadem vero est responso. Forte enim nullum est

A inconveniens id admittere, quia licet possit censura sub predicta conditione ferri, non oportet, ut hoc sit de intrinseca ratione eius. Tangitur vero in illa difficultate quæstio, an post expletum terminum contumaciam, seu conditionem sub qua ab homine posita est in particulari, necessaria sit noua sententia, ut ipsa incurritur, vel solum ut declaretur, seu denuncietur. Sed hoc infra tractandum est, & ibi hoc punctum commodius expedietur.

*Positne censura ferri ab homine sub conditio-
ne peccati in futurum commit-
tendi.*

Hic verò dubitari solet primum, an censura possit hab homine ferri in generali sub conditione peccati in futuro committendi, id est, *Si quis commis-
serit tale peccatum excommunicatus sit.* In qua quæstio-
ne nullam rationem dubitandi video, si solum di-
uinum ius, aut (illo supposito) puram rationem na-
turalis spectemus: quia hic modus ferendi cen-
sura per se nihil habet contra rationem. Item, quia,
si per legem in fieri non est contra rationem natura-
lem, cur erit, fieri per hominem? Dicunt aliquis,
quia homo ferri censuram ut iudex; iudex autem
non potest ferre sententiam nisi de iis, quæ nouit;
& ideo solum potest eam ferre in particulari, de fa-
cto sibi iuridicè noto. Sed hoc ad summum probat
de sententia declaratoria censuræ iam contractæ,
non vero de illata ipsius censuræ: aliquo etiam
per legem inferri non posset: nam lex ab homine
sit, & virtute continet huiusmodi sententiam. Item,
etiam sententia, cum in particulari fertur sub con-
ditione, ut explicuimus, non supponit notitiam illius peccati, & inobedientie, ratione cuius proxime
censura contrahitur. Vnde dicendum est, quando
iudex per sententiam absolute infert poenam,
tunc necessario debere supponi notitiam delicti:
quando vero infert illam solum sub conditione
pendente à tempore futuro, non oportere, ut sup-
ponatur notitia delicti iam facti, nam id re-
pugnat; sed satis esse, ut cognoscatur delictum esse di-
gnum tali poena, & quod illa imponatur ut con-
tabenda, quando in re fuerit commissum delictum.
Itaque si in solo iure divino, & naturali fistamus,
hoc non est per se, & intrinsecè malum.

Dubitari ergo solum potest, an iure positivo pro-
hibitum id sit. Ita enim apparet ex capit. *Romanæ, §. An repu-
Caveant, de Sent. excommunicati, in 6. vbi specialiter gnat iuri po-
nerto est de sententia excommunicationis, quam-
quis illa particula *Excommunicationis*, desit in anti-
quioribus codicibus, ut ibi notatur in margine. Igi-
tum ibi prohibentur iudices, ne censuras ferant per
sententias conditionatas pro futuris culpis; sub hac
forma, *Si tale, vel tale fecerint, excommunicati sint.* Ne-
que etiam pro culpis iam commissis sub illa for-
ma, *Si illi intra tale tempus non satisficerint.* Propter
quem textum Canonistæ communiter concedunt
hunc modum ferendi censuram esse prohibitum,
ut videre licet in Abbatie in capit. *Licet, num. 9. de e-
lect. Couarr. & citatis ab ipso in cap. *Almanacher*, 1. p. Couarr.**

E §. 18.

Addunt vero in primis, etiam si iudex malefa-
ciat ferendo sententiam contra illam prohibicio-
nem, non tamen propter ea censuram eius esse irri-
tam, sed validam, & timendam. Quod quidem ve-
rum est, quia in illo textu nullum est verbum irrita-
factum, nec aliquid precipiens, quod sit de substanci-
a, & valore censurae. Deinde tot adhibent limita-
tiones, & exceptiones ab hac prohibitione, ut nullá
vix ferre habeat textus ille, nam in summa dicunt
prohiberi iudices ne hoc faciant, nisi vbi ratio-
nabilis causa sub sit in ipsa sententia exprimenda:
ipse enim Pontifex hanc ipsam declarationem in
fine

*Iuri diutinu-
aut natura-
linon repa-
gnat ita
ferri.*

fine illius textus adhucuit. Hoc autem naturali iure A cautum videtur: ergo ibi nulla prohibitio facta est, que propriè sit de iure positivo. Accedit, quod in capit. *A nobis*, i. extrâ de Sent. excommunic. interrogatus Clemens III. de hac forma excommunicandi; *Quicquid furtum fecerit, excommunicatus sit*: dicit comprehendere omnes subditos, & simpliciter illam approbare videtur. Verum est hoc ius esse antiquius, sed cum per illud non expresse reuocetur, neque aliquid statutum sit, quod ab solutè illi repugnet; non est cur dicamus esse abrogatum. Eo vel maxime, quod videmus illud antiquum ius communis Ecclesiæ consuetudine retentum esse: modus enim ille ferendi censuram adeò est visitatus ab Ecclesiastis iudicibus, tam inferioribus, quam superioribus, vidente etiam, & tacente ipso Summo Pontifice, ut nulla ratione affirmare possimus illud esse contra Ecclesiæ prohibitionem.

Vnde, si in illo c. *Romanæ*, talis prohibitio contineretur, per contrariâ consuetudinē videretur abrogata. Re tamen vera existim oibi non contineri ab solutam prohibitionem, sed admonitionem quanquam, per quam iudices Ecclesiastici sui officiū admonentur, ne facile huiusmodi sententiās proferant; sed magna circumspectione & cauione. Hanc enim vim in omni proprietate & rigore habet verbum illud, *Caveant*. Et hoc etiam indicant omnes illæ moderationes, quæ in illo textu adhibentur; scilicet, *nisi mora, vel alia præcautio, aut alia rationabilis causa subfici*. Solum viderit illo iure positivo additum, ut hæc causa in ipsa sententiā exprimatur. Quod fortasse factu est, ut iudices prudenter sint in hoc modo ferendi censuram. Illa vero circumstantia non est adeo necessaria, ut pertineat ad substantiam talis actionis: immo nec tam gravis, ut obliget sub peccato mortali. Vnde in visu sape omitti existim.

Quæret vero aliquis consequenter, quid discrimini sit inter censuram ipso iure latam, & eam, quæ fertur per generalem sententiam hominis sub prædicta conditione de futuro. Videntur enim nihil omnino differre, quia etiam illa hominis sententia est quoddam præceptum: præceptum autem, & iusdem esse videntur: & per transgressionem talis præcepti ipso factò incurrit censura: ergo nulla est differentia. Hanc questionem tractat *Couar. dict. cap. Alma mater*, p. §. 10. nu. 2. vbi ex sententiâ aliorum Canonistarum ait, censuram generaliter ab homine latam pro futuris culpis similius esse illi, quæ fertur per statutum, vel legem. Vide quædâ ex illis vocibus, quibus censura ab ipso iure lata explicari solet, possunt satis proprie conuenire in censuram latam ab homine per generalem sententiam pro culpis futuris: nam etiam illa dici potest censura latæ sententiæ, & ipso facto, nam & de illa latâ est sententia conditionata ante factum, & per factum statim contrahitur, nulla alia sententia, vel actionie intercedente. Atque ita *Vgolinus dicto lib. de Cens. tab. 1. c. 9. §. 6* definiens censuram latâ sententię, dicit esse illam quæ à iure, vel ab homine generaliter fertur sub prædicta forma. Verutamen prædicta ratione etiam censura in specie, & in particulari latâ illo modo, pro futura culpa dici potest latæ sententiæ, & ipso facto, ut per se constat.

Nihilominus alij existimant, illas censuras, seu modos ferendi censuras esse diuersos, dum à iure, vel ab homine per generalem sententiam fertur. Refertque *Couarruuias* supra *Henricum*, & alios constituentes octo differentias inter illas, & ipse nonnullas ibidem tradit. Quod vero ad nos spectat, duæ videntur esse præcipua. Prior est, quia censura lata per statutum respicit territoriū, seu diecesim ferentem illam, & intra illam obligat, & non extra: sententia vero respicit personas, & consequenter obligat illas, vbi cunque sint. Quæ differentialius à nobis explicabitur infra, dum agemus de iis, qui

Fr. Suarez. tom. §.

ab altero excommunicari possunt: attingit enim propriam materiam illius disputationis. Altera differentia est, quia censura per legem lata ex eo est perpetua, sicut & ipsa lex: & ideo durat, & efficaciam habet etiam post mortem legislatoris. At vero censura, quæ fertur per sententiam, non est de se perpetua, sed perdet (ut ita dicam) in fieri, & in esse à iudice. Ideoque si iudex moriatur, aut amittat iurisdictionem, antequam talis sententia effectum habeat, amittit suam vim, ut in sequenti §. ostendemus.

Possitne censura ab eo, qui non vivit, fieri.

Ex dicit enim definitur questio, quam supra huc remisimus, an censuram fieri ab eo qui iam non viuit. Distinguendum est enim: quia vel censura est à iure consuetudine, vel ab homine. In censuris à iure contingere potest, ut censura fiat, quando præcipua causa censuræ iam non existit: illa enim causa fuit legislator, & cuius voluntate & potestate lex vim habet, qui post mortem censuram operatur, per legem, tanquam per instrumentum separatum, quod permanet, & in virtute rei vel voluntatem, & efficaciam legislatoris. At vero in censuris, quæ fertur ab homine, nonnullam fieri potest, ut post mortem inferentis, censura ipsa esse, aut ligare incipiat, etiâ per generalem sententiam pro futuris culpis lata sit.

Hæc est communis sententia Canonistarum cum *Glossa* in cap. *A nobis*, i. verb. *Non nisi, de Sententia excommunicationis, vbi Abbas n. 12. & in c. Ad hoc, Abbatis. n. 9. de Clericis non residentibus, Taberna verb. Ex Taberna. communic. z. n. 10. & Nauar. in c. Placuit de Pœnit. d. Nauar. 6. n. 35. & 161. & late *Vgolinus dict. tab. 1. c. 2. §. 2. & c. 9. §. 4.* Qui omnes nec textum, nec firmam aliquam rationem afferunt ad hanc posteriorem partem cōfirmandam. Solum aiunt sententiam respicere statum præsentem iudicis; vnde, cum iudex in eo tempore, quo impletur conditio, iam non sit iudex, eo quod iam non sit, nec sententia eius iam habet vim sententiæ; & ideo ligare non potest. Prima propositio, quæ est fundamentum totius rationis, ita declaratur, nam sententia lata sub conditione, ideo, impleta conditio, incipit habere effectum, quia moraliter existimatur, ac si tunc ferretur; quod iuristæ aiunt fictione iuris tunc ferri, ac si esset absolta, ergo, ut talis sententia effectum habeat, necesse est, ut qui eam tulit, adhuc sit habilis ad ferendam illam: ergo si tunc iam non viuat, aut iurisdictionem vel iurisdictionis vim non habeat, sententia, prout tunc lata, nulla est, & consequenter nullum potest habere effectum.*

Hæc autem ratio videtur posse applicari ad censuram iure latam: nam tunc etiam moraliter existimatur legislator, ut actu prohibens & ferens censuram, quando impletur conditio: ergo etiam oportebit, ut pro eo tempore sit habili: ergo ut viuat, & iurisdictionem habeat. Quod si respondeatur, satis esse quod mandatum eius viuat, & firmum maneat; idem dici poterit de sententiâ: nam hoc est quod quærimus, cur etiam sententia non viuat, & firmam maneat, vel cur magis dependeat à præsente statu superioris, vel cur potius in sententiâ, quam in lege, fingatur superior, ut actu ferens illam. Eo vel maxime, quod & in talis legi includitur virtute sententiæ, ut supra dixi: & illa generalis sententia etiâ est quoddam mandatum prohibens actum sub tali censura. Accedit, quia quod talis sententia vires amittat per mortem eius, qui illam tulit, vel est ex natura rei, vel ex iure positivo; hoc posterius non ostenditur: prius autem dici non potest. Alias, licet superior expresse declarat, ut illa sententia vim habeat, etiam post mortem suam donec à successore reuocetur, id non consequetur, quia illa voluntas excedit

C. 3

juris

iusdictiōnē eius: hac enim sola ratione existimari potest hoc esse contrā ius naturā. Consequens autem est falsum, nam Romanus Pontifex interdū adhibet illam clausūram in huiusmodi sententiis. **V.** Ita fecerunt Gregor. XIII. & Pius ac Sixtus V. in **Bulla Coena Domini**, ut notauit Nauarr. num. 17. c. 73. Neque enim dici potest hoc esse peculiare in Summo Pontifice: nam si hoc est contra ius naturā, & excedit limites humanæ iurisdictiōnis, etiam illud repugnat.

Greg XIII.
Pius V.
Sixtus V.
Nehann.

12
*Ex aliis
principiis
idem sua-
ditur.*

12
e alis
incipit
in iua-
tur.
repugnabit.
Dicendum nihilominus est, prædictam communem doctrinam veram esse, & moraliter certam, ut pote communis vsu receptam, qui pro lege valet. Et quamvis non contineatur expresse in iure poftiuo, fundari tamen potest in nonnullis principiis eius. Primum, quod odia restringenda sunt iuxta vulgarem iuris regulam. Aliud quod mandatum exprimat morte mandantis, quando res est integra in c. Relatum, & c. Licet, & c. Gratum, de offic. deleg. & l. Mædatus, c. mandati, & s. Relle, Institut. eodem. Hic autem res censetur esse integrum tempore mortis ipsius mandantis, quia nondum erat impleta conditio: & ideo extum cessauit mandatum. Præterea est hoc valde consentaneum rationi naturali: nam ad bonam gubernationem pertinet, ut leges quidem stabiles sint, ut aliquid sit certum & firmum in Republica gubernatione: mandata vero, que per modum actualis gubernationis ab hominibus dantur, non manent perpetuo; effet enim intolerabilis onus: & ideo ut cum illis moriantur, seu cedent, vsu omnium receptum est. Denique, sicut homo non potest ferre censuram, quando iurisdictionem non habet, ita videatur non posse eam ferre pro eo tempore pro quo iam non est iurisdictionem habiturus. Quod autem hoc sit per legem, peculiare est, propter naturam & conditionem legis, ut explicatum est. Ex quo etiam fieri videatur, ut cum lex sub modo pendeat à consensu, & acceptatione cōmunitatis, quādo aliqua lex ferens censuram acceptetur per modū statuti, & legis, eo ipso acceptetur, ut permanens quoad effectum, etiam post mortem legislatoris: quod secus est in sententia ab homine lata. Summus autem Pontifex, cum illam clausulam adhibet, extrahit talem sententiam ab hac generali ratione sententie, & quoad hoc condit illam per modū legis, vel statuti: quod pro sua suprema potestate, quam ab hominibus non habet, neque ab eis in illius vsu pender, facere potest, operando præter commune ius: & ideo videatur hoc esse singulare in ipso, & ad inferiores non esse extendendum.

13
Si ante im-
pletam
conditio-
nem index
iurisdictio-
nem aut
a/su/ eius
amitterat
sent. ab illo
lata non
ligat.
Duo tamen hic adiuvanda supersunt. Primum
est doctrinam hanc communem procedere, non so-
lum quando ante impletam sententia conditionem
iudex moritur, sed etiam quando cumque ante pra-
dictum tempus definit esse iudex, aut amittit iurisdi-
ctionem, vel si eo tempore, quo impletur conditio si-
impeditus ab vsu iurisdictionis, vt si sit excommu-
nicatus, vel alia simili ratione suspensus; in his enim
omnibus eventibus eadem ratio militat, nimirum,
quod effectu talis sententiae semper pendet a po-
testate, & iurisdictione ferentis: neque enim ob alia
causas pendet a vita illius, nisi quia pendet a po-
testate, quae vitam supponit: ergo quacunque ratione
potestatem, vel vitum potestatis amiserit, sententia
viam suam amittit. Praterea, huiusmodi sententiae
conditionata effectum habet eo tempore, quo im-
pletur conditio, ac si tunc esset pronunciata, & non
retrotrahitur; vt est communis sententia, quam re-
de declarat, & confirmat Couarr. in c. Alma mater,
p. 1. §. 10. n. 6. ergo vt validia sit, & effectum habeat
semper necessaria, eo tempore, quo impletur condi-
tio, qui illam tulit, habere potestatem legitimam &
expeditam ad ligandum alium.

14 Dico tamen hoc esse necessarium pro eo tempore, pro quo impletur conditio, quia non est necesse.

vt toto tempore, quo exspectabatur cōditio, iudex Si cum im- continue habuerit eundem vsum potestatis: nam li- pletur con- pletur con-
cet interim fuerit excommunicatus, v. g. si poesta ditio iudex habeas in-
absoluantur, ac tandem cum impletur cōditio inue- risitatis. at- nitur habilis ad ferendam cenfuran¹, id satis est. iam fi-
Quanquam in hoc aliud esse videatur, si in eo me- nterupta
dio tempore iudex fuit tantum suspensus ab vsum iu- fuerit sen-
risdictionis, vel si fuit omnino suo munere, & iuri- tient. ligat.
dictione priuatus: & poestare refutatus; vel iterum ele- Non au-
ctus: nam in priori caſu procedit quod dictum est, tem si il-
non vero in posteriori. Et ratio discriminis est, quia lam omni-
quando iudex non priuatur officio, & potestate, sed no omni-
suspeditur ab vsum eius nō annulatur omnino fe- tar, licet i-
tentia conditionalis ab illo lata, sed suspenditur et- terum eli-
iam quare, ablatio impedimento ab ipso iudice, tol- gatur.
litur etiam respectu talis sententia, & eadem perse-
verat vsque ad tempus conditionis impleda. At ve- lam omni-
ro, quando iudex omnino amittit officium, vel iu- no omni-
risdictionem; quodlibet mandatum, & sententia, tar, licet i-
pendens a futura conditione, profrus extinguitur, terum eli-
extincta potestate; a qua pendebat: & ideo etiam si gatur.
illa eadem persona iterum ad idem munus assumatur, nisi iterum ferat similem sententiam, nullum lam omni-
fortiter effectum prior sententia, etiam si conditio no omni-
impleteatur. Vnde ita censendum est de illo iudice, ac tar, licet i-
si habuisset alium successorem a se distinctum: quia terum eli-
revera quoad mutationem potestatis perinde se ha- gatur.
bet, ac si facta fuisset in persona distincta: quod au- lam omni-
tem persona sit eadem, & materiale quid est respectu no omni-
actionum, & effectuum talis potestatis.

Ex quo etiam mihi obiter colligo, quando priori modo contingit tempore, quo expletur conditio, iudicem habere suspensum vsum potestatis, & ideo pro tunc etiam impediri censuram; si post illud tempus tollatur suspensio illa a iudice, posse etiam sententiam recuperare vim suam: si talis sit conditio, ut toto illo tempore durare possit, & per totum etiam illud compleatur. Exemplis declaratur: nam si iudex tulit sententiam excommunicationis, *S. homicidium, vel periculum omisera:* & quis fallit iuraverit eo tempore, que ipse iudex suspensus est, vel excommunicatus, neque tunc contrahet censuram, quia tunc ipse iudex inhabilis est ad ferendam illam; non que postea, etiam si ablata sit iudicis suspensio, quia conditio solum pendebat ex illo actu, & ex illo puncto temporis, in quo delictum commissum fuit; & postea nulla fuit noua contumacia: At vero si forma censura sufficit haec, *Nisi intra mensem restituuerit, vel latifuerit, excommunicatus sit,* & cum completerit illud tempus, iudex sit suspensus, qui tunc non restituit, non statim contrahit censuram, propter rationem dictam: postea tamen ablata a iudice suspensione, si subditus perleuerit in non restituendo, ligabitur pradicta censura; quia, ut diximus, sententia illa non fuit extinta, sed suspensa: & conditio eius talis fuit, ut non solum pro illo puncto, vel momento, in quo tempus mensis expletum fuit, sed etiam pro toto tempore sequenti possit compleari, quia ille terminus non est praefixus ad finiendam obligacionem, sed potius ad inchoandam, & ad dilatandam solutionem vndeque ad illum, & non ultra: & id eo illa conditio melius per negationem explicatur, scilicet, *Dummodo ultra mensem non differas solutionem.* Ac propterea quo magis ac magis differtur solutio, eo magis expletur conditio: & consequenter noua contumacia committitur in predicto casu, atque a deo censura incurrit, quandoquidem & iudex iam habet vsum sui potestatis, & per sententiam latam, exulta conditione, satis illam exequitur. Idemque est quoties terminus praefixus conditioni talis fuerit, ut per lapsum ipsius non finiatur obligatio, sed potius maior, seu vegetior fiat, ut dixit Nauarrus in Summa c. 21. ex cap. *Cum dilecti, & Abbatem ibi n. 12. de Dolo, & contumacia.*

Alterum aduertendumerat , quamvis censura
non

16. *Contraria sententia* & lata per sententiam conditionatam, impediatur, ut diximus, per mortem, vel depositionem iudicis; eam vero, quamiam contracta est ex vi talis sententia, ut pote conuenienti tempore expleta conditione, non tolli, etiam postea index moratur, aut deficiat, ut constat ex c. *Pastoralis*, §. 1. de Officio ordinarij, & ex c. vniaco de Maior. & obed. in 6. Et ratio est, quia censura semel contracta iam non pender quasi in conseruari a iudice, qui illum tulit; & ideo non auferetur per ablationem causa neque aliter, quam per propriam absolutionem, ut notavit Abbas in c. *A nobis*, i. n. 12. de sent. excom. & inferius latius dictum fumus.

SECTIO V.

An censura sub conditione lata comprehendat eum, qui domicilium mutauit.

^{Difficultas} ¹ *H*ec difficultas ex resolutione praecedentis punitur. Nam, si in praedicto casu censura impeditur eo, quod iudex definit esse iudex ante expletam conditionem, eadem ratione impeditur censura, si subditus definit esse subditus ante expletam conditionem, ut pote si domicilium mutet. Consequens est falsum: ergo, Sequela probatur, quia ratio, cur censura cessat, quando iudex definit esse iudex, ideo est, quia iurisdictio em amittit: sed quando fit mutatione ex parte alterius extremi, ut pote quia ipse subditus domicilium mutat, etiam definit iurisdictio in illam personam, quia definit esse subditus, iurisdictio enim est veluti relatio quædam, quæ per mutationem cuiusvis extremi amittitur: ergo, cum inferre censuram sit actus iurisdictio, etiam cessat. Minor probatur, quia alias, si Episcopus sub excommunicatione praeciperet aliqui alienum restituere intra certum tempus, ille posset vim excommunicationis effugere mutando domicilium, quod videtur absurdum ac in fraudem censuræ, & Ecclesiasticae disciplinæ.

^{Vglin.} ² *H*ec difficultas controversia est inter Canonistas, quos, & varias eorum opiniones late referit V. olonus dicto lib. de Censur. sub. i. c. 20. §. vltim. num. 4. Sed eas omitto, quia vel non formaliter, vel non adæquate ad difficultatem respondent: quanquam opinio, quam ipse Vglinus præter alios indicat, nihil vera esse videatur. Dico ergo formaliter ad difficultatem respondendo, admittendam esse lequelam, videlicet, si ex aliqua mutatione subditus contingat ante impletam conditionem illum ferri non subditum: respectu illius, ut sic, cessare, & vires amittere censuram latam sub tali conditione. Hoc conuincit ratio facta, & quia censura ferri non potest nisi in subditum, ut infra late dictum fumus, & conit ex capit. *Romanæ*, de Sententiis excommunicatione. in 6. Quod ergo in controversiam afferri potest, solum est, quod aliquis subditus per mutationem fiat non subditus. Et quia potest aliquis non esse subditus simpliciter, & nihilominus esse subditus quod aliquid, seu in aliqua causa, ideo licet per mutationem domicilij certum sit, fieri non subditum simpliciter, eum, qui ante erat subditus, adhuc sub quæstione restat, an posset manere subditus respectu illius causæ, vel actionis, propter quam latam est censura, vel an etiam respectu illius subiectio amittat.

³ *Siquis an-*
tempore
tam condi-
tione
mutet do-
minus, non
effici sub-
dictio, quia
ad censu-
ram latam.

In qua re dicendum censeo in primis, quandoeunque censura est lata per statutum generale propter futuram actionem, si quis mutet domicilium ante completam conditionem, etiam postea agat contra statutum: non incurrit censuram. Hoc est evidens, quia ille iam non obligatur illo statuto, cu iam sit extra territorium, & extra iurisdictionem alterius Prelati. Et hoc a fortiori conuincit ex capitulo fin. de Constit. in 6. ut legenti patet.

^A *E*x quo vltius infero, quod censura 4
lata est per generalem sententiam ab homine, vel per generale
per speciale præceptum; quibus pure prohibetur,
vel præcipitur aliquid in futurum sub tali censura,
sive vlo ordine, vel habitudine ad præteritum fa-
ctum: tunc etiam amittere vim ad inferendam cen-
soram respectu illius, quimutauit domiciliū. Pro-
batur; quia, licet ha sententiae dicantur esse ab ho-
mene, re tamen vera solum sunt quædam præcepta;
vnde solum possunt obligare subditos. In eo autem
casu ille, qui mutat domicilium, definit esse subdi-
tus, quare non obligatur præceptis alterius Prelati,
hac autem præcepta quoad hoc non habent mains
robur; aut maiorem durationem, propterea quod
censura munita fuerint. Et confirmatur, ac declaratur,
nam cessante causa censuræ sub conditione la-
ta, cessat censura, ut si lata est excommunicatione, ni-
si restituta intra tale tempus: & intra illud creditor
deditum, iam postea non teneberis censura,
quia ablatum est censuræ fundamentum: at vero in
præsenti casu, de quo agimus, cessat etiam funda-
mentum, & causa censuræ: nam fundamentum est
obligatio feruandi tale præceptum: causa vero est
inobedientia, & cōtumacia: hac autem cessant mu-
tato domicilio, ut ostium est. Denique ibi nullus
interuenit titulus, ratione cuius ille, qui subiectio-
nem simpliciter mutauit per translationem domi-
ciliij, maneat subditus quoad talem actionem, cuncte
neque ipsa actio, nec iudicium aliquod circa illam
fuerit inchoatum tempore prioris domiciliij.

Quapropter addendum est tertio, secus esse quā-
do censura fertur sub conditione, quæ respectu fa-
ctum præteritum, & commissum tempore prioris
domiciliij & subiectiois. Tunc enim ratione iuris
*acquisiti ex priori facto, sit, ut, licet mutetur subie-
ctio simpliciter cum domicilio, maneat secundum*
quid quoad talem causam, & consequenter quoad
talem censuram. Duobus autem modis videtur hoc
*posse accidere. Primo, si quis prius commisit deli-
ctum, vel no documentum fecit, in cuius restituitione*
vel satisfactione intra tantum tempus obligatus
*est à priori iudice sub censura ipso facto incurra-
re: tunc enim, licet intra illud tempus mutet domi-
ciliū, obligatus manet priori præcepto; & si condi-*
tionem non impleat, censuram contrahet. Cuius
*duplex ratio reddi potest; prīma, quia per prius deli-
ctum manet subditus speciali titulo præter titulū*
domiciliij: quod per se sufficit ad constituendum
subditum in tali causa, ut infra ostendemus: & ideo,
quamvis mutetur domicilium, manet subiectio
quod hanc causam ratione delicti. c. fin. de Foro
competente, & consequenter manet obligatio sub
eadem censura. Quod optime confirmat textus in
capite primo, de Raptoribus, & c. i. in princip. de
Privil. in 6. Altera ratio est, quia illa sententia ex-
communicationis non est purum præceptum rei
*futuræ, sed est veluti iudicium quoddam inchoa-
tum in tali causa, in qua ille constitutus est reus, &*
vel formaliter, vel virtute coram tali superiori ci-
*tatus est, ut causam agat, & in eo iudiciorum cōgemma-
tus est; & ita per sententiam præuentus, ut in eo-*
dem iudicio reum absolvat: & ideo semper manet
*subditus quod hanc causam, iuxta ea, quæ in se-
quenti punto adiiciuntur.*

Alio modo potest hoc contingere, quando non
præcessit delictū, præcessit tamen aliqua causa, quæ
in iudicium trahi cepta est; ut si præcessit aliquis con-
tractus, vel debitum, cuius executio coram superio-
ri postulata fuerat per citationem partis, & alia, quæ potest;
ad item inchoandam requiruntur: tunc enim si ex
tali causa, vel in ordine ad progressum eius orta est
impositio censuræ sub conditione intra certū tem-
pus quamvis eo tempore mutetur domiciliū, sem-
per manet subiectio in ordine ad talem causam: quæ
est expressa decisio Gregorij IX. in cap. proposuisti
de Foro

Glossa
Innocent.
Abbas.

Bartol.
Glossa.
Limitatio
doctrinae;

Per appella
tationem
suffundi
sunt censu
rae.

Per appella
tationem
non solum
suffundi
sunt censu
ra sed et
iam praec
pnum.

2

de Foro competent Simileque habeatur in l. *Siquis*, 7. ff. de Iudiciis. Et in hoc casu vera est sententia *Glossa* *Innocent. Abbat.* & aliorum in capite, *Præterea*, 2. de Appellationibus, quatenus autem, permutatio- nem domicilij, non tolli vim censuræ sub prædicta cōditione proposita; id enim procedit solum, quando tale præcessit delictum, aut causa inchoatio, ut ratione illius maneat aliquis subditus quoad talem causam, etiam si alioqui iurisdictionem mutet, ut declaratum est. Videatur tamē in eo casu moderatione adhibenda, nimirum si huiusmodi persona in fraudem, vel proprio motu domicilium mutet. Nam, si ex præcepto Superioris propter cōmune bonū, vel aliam similem causam cogatur domicilium mura re, tunc omnino definita est subditus priori iudici, etiam in causa coram illo inchoata, iuxta doctrinā Bart. in l. 1. ff. de Poen. & insinuatā a *Glossa*, in dict. l. *Siquis*, 7. ff. de Iudiciis ex l. *Qui autem*, ff. Si quis cau- tionebus. Si ergo in eo casu omnino mutatur subie- ctio, cessat obligatio omnino pendere priori Superiori, & consequenter in præsenti materia cessabit contumacia, ut propterea etiam si adveniente tem- pore impletur conditio, non incuratur censura.

SECTIO VI.

Quomodo suspendatur censura sub condi- tione lata.

Hec quæstio necessaria est ad huius materiae cō- plenitum. In qua primo dicendum est, hu- iusmodi sententiam suspendi per interpositam appella- tionem, ut expresse definitur in ca. *Præterea*, 2. de Appellationib. Quia per appellationem trans- ferte causa ad alium iudicem. Cum ergo prior sen- tentia conditionalis nihil operata esset ante condi- tione expletam, & tempore, quo impletur condi- tio, iam si iurisdictio suspensa per appellationem, suam vim amittit: ut sumitur etiam ex c. *Cum con- tingat*, de Offic. defeg. c. *Per ius*, de Sente. excom. & c. *Sole*, eod. tit. in 6. vbi duo sunt aduentura. Vnum est per hanc appellationem nostra solum suspendi cē- suram, sed etiam præceptum, seu obligationem ex- equendis id, quod sub censura precipitur: ita ut ex- pleto termino præscripto in tali sententia, non solum non incuratur censura, sed etiam non peccetur, non exequendo mandatum. Quia in totum hoc appella- tio fertur: imo ideo appellatur à censura, quia appellatur à præcepto: quod ibi est principaliter in- tentum: censura vero est quasi accessorium: parumque utiles esset appellatio, si excusaret à poena, & no- à culpa. Atque haec est sententia communis Cano- nistarum in dict. c. *Præterea*, qui limitationem adh- ibent, quando appellans satis declareret se appellare à sola censura, & non à mandato. Quod per se manife- stum est, raro tamen contingit. Neque est ita inter- pretanda appellatione, nisi ex verbis satis constet.

Aliud obseruandum est, oportere appellationem esse legitimam, ut iura tradunt, & ratio ipsa natura- lis doceat. Ut autem legitimam sit, duo potissimum re- quiruntur. Primum, ut sit ex causa probabili, & suffi- ciente: & quantum attinet ad exterritum forum) seruandæ sunt iurisperitorum regulæ, & ad præsen- tem materiam applicandæ, nimirum, ut si sententia sit interlocutoria, appellatio esse debet ex causa ra- tionalibili, & coram iudice probanda, iuxta c. *U. debitu*, de Appel. & c. *Romana*, s. vlt. eod. tit. in 6. Atvero, cum appellatio sit à sententia definitiva, ut admir- tatur, & valeat in illo foro, non est necessarium cau- sam exprimere, sed simpliciter appellare, ut est cō- munis doctrina, in l. 2. ff. de Appel. Censebitur au- tem in præsenti materia sententia interlocutoria, quādo vel confertur seruato ordine, & strepitu iu- dicij, vel non fertur in tota causa, sed circa aliquem eius articulū, interponitur, iuxta doctrinam Ab.

A communem in c. *Auditū*, de Proc. i. 5. & Rub. veli- te non constat. n. 4. & tunc oportebit, causam appella- tionis proponere coram iudice ad quo, & illam p- bare coram iudice ad quem appellatur. Quando- vero respectu totius causæ iuridice tractata fuerit im- posita censura, censetur definita, & tunc suffi- ciet simpliciter appellare, quantum ad exterritum foro spectat. Quod vero attinet ad forum conscientia, si quis bona fide appelle intelligens se habere causam sufficiēt, & probabilem, id satis erit: si autem mala fide id facere solū ad dilatationem litis, sciens appellationem esse inutilam, & sine causa, grauirer peccare, & (ut opinor) non iuspendetur vim præcep- ti, & censuræ, quia fraus & dolus nemini debent patrocinari, neq; illa est vera defensio, sed offendio: nihilominus tamen in foro exteriori, quandiu non probatur talis defectus, semper habet appellatio p- dictum effectum. Nisi esset in causa, in qua secunda iura non habet locum appellatio, ut in causa fidei, vel in causa religiosi, quando secundum regulam corrigitur, ut habetur in capite, *Ad nostram*, & cap. *Reprehensibili*, de Appell. & notat. Paludan. 4. dist. 18. q. art. 4. conclus. 2. & alij.

Secundo requiriatur, ut talis appellatio debito tempore fiat. Quarum aures circa hoc Canonistæ, *Quod sit* an huiusmodi appellatio interponenda sit tempore *tempus le- gium* *appellatio* *ad cetera*.

C *tempus* *lege* *præscripti*, quia illud ius est generalis, & nulla est in iure facta exceptio de hac sententia: & ideo in illa etiam seruandum est. Vnde, cum illi numerus dierum cōputandis sit à die latæ sententia, iuxta l. 1. s. B. diuin. ff. Quando appellatur, que habetur etiam in c. B. diuin. s. q. 6. ff., ut intra primos decem dies à die sententia censuræ lata appellandū ab ea sit, ut per appellationem suspendatur, etiam ter- minus impleandæ conditionis diuturnior sit.

Quæ opinio etiæ quidem est, & ad tollendas *lites* *aptior*: tamen in rigore & in conscientia foro *Vera sp* *contraria* sententiam exilio esse latæ tutam, & in foro etiam exteriori secure posse iudices iuxta illam pronunciare, nimirum, quoque tempore interponatur appellatio, dummodo sit ante exple- *tionis* *tempus* *legitimum* *et*, & suspendere censuram. Quæ est opinio *Glossa*, & aliorum *Glossa*, in dicto capite, *Præterea*, quam referunt, & sequuntur. *Couartunias* dicto s. decimo, numero quarto, *Contra* & *Nauarrius* in caput *Cum contingat*, de *Rescrip. cau- fa decima* quæra. Quorum autoritas reddit hanc opiniōnem factis probabilem, & tutam: que etiam fa- vorabilior est & mirior; ideoque (ceteris paribus) magis probanda. Faut que illi non parum dictum, caput. *Præterea*, ibi, *Medio tempore*: illa enim particula indefinita aquila vniuersali, cū sit quasi doctrinalis seu decisiō: ergo totum illud intermedium, tempus est legitimum ad appellationem interponendam: arque in illo iure factis est hæc exceptio insinuata. Accedit, quod hæc sententia conditionata pro eo tempore, in quo nondum est impleta condi- tio, non implicantur est sententia, sed secundum quid: quia conditionalis nihil ponit in esse: & ideo, quando conditio impletur, tunc ferri censetur: ergo mirum non est quod toto priori tempore ab ea appellari possit, & quod ea ratione non comprehendatur sub communi iure præsente tempore ad appellandum à sententia, utique absoluta, & per- fecta.

In quo etiam aliquid singulare in censura, & pre- servim in excommunicatione inuenitur, nam ab il- la, quando pure, & absolute lata est, appellari non posse, saltem quantum ad effectum suspendendi censu- *disponim* *re* *con-* *ser-* *ver* *in* *la-* *ter* *ap-* *pe-* *la-* *tu-* *re* *et* *fa-* *cul-* *ta-* *re*.

Sect. XVI. Quomodo suspendatur censura.

33

censuram, ut habetur in capite *Postoralis*, §. *Verum*, de Appellationibns, & in capite *Is cui*, §. *ultimo*, de *Sententia excommunicati*, in *Sexto*. Vbi hoc etiam ad suspensionem, & interdiutum extenditur. Et optima ratio in priori textu redditur: quia huiusmodi sententia censura secum assert executionem: à sententia autem iam executioni mandata nemo potest appellare: sed querendum est aliud remedium, nempe ab solutione.

Ex quo obiter colligitur grauiter illos errasse, qui putarunt, etiam in sententia excommunicationis late sub conditione, intra certum terminum, habeat locum appellationem, post expletam conditionem, dummodo intra decennium fiat. Quae videntur in eo fundari, quod talis sententia tum censetur simpliciter lata, quando conditio impletur: non tandem aduerterunt conditionem, impleta conditione, transire in absolutam: & ideo in praesenti materia secum ferre executionem: quapropter non potest ab illa appellari. Aduerter autem *Nauarrus* dicto *ca.* *Cum contingat*, causa decima quinta, quod, licet sententia excommunicationis absolute lata non possit per appellationem suspendi, sententia tamen declaratoria: qua cilicet aliquis declaratur incurrisse, & denunciari, & vitari praecepitur, per legitimam appellationem suspenditur. Quod ipse ibi late probat, eamque doctrinam approbat *Couarru*, dicto num. 4, sed de hoc modo suspendendi censuram per appellationem hac nobis sufficiant.

Ad hanc vero caulam suspensionis reuocantur aliae, quae, licet non sint propriè appellationes, illi aequivalent, ne notauit *Paludan*, in quarto, distinctione decima octaua, quatione prima, articulo quarto, conclusione secunda. Una causa est, quando aliquis non potens, aut nesciens appellare, sese protectioni Apostolicae sedis committit, ut expresse traditur in capite *ad Audientiam*, de appellationibus. Atque idem est, quando iter ad *Sedem Apostolicaem* arripitur seu inchoatur, ut in eodem titulo dicitur capit. *Dilecti filii*, secundo, *Quia plus est* (dicitur) *ad Sedem Apostolicaem factio* procure, quam verbo. Idemque à fortiori erit, si totum negotium Papae, vel superior ad se auocauerit: tunc enim ablata est iurisdictio inferiori. Denique, quacunque ratione ille, cui censura imponitur recurrit ad superiorem pronoscendo, seu petendo iudicium eius; censetur virtute appellare: & ideo id satis est, ut sententia suspendatur.

Alia causa sufficiens ad suspendendam censuram ultra terminum in sententia præfixum esse potest voluntas, & consensus eius, in cuius fauorem lata est: ut verbi gratia, si in fauorem creditoris præcipitur debitor sub censura, ut intra tres menses solvatur; & postea creditor concedat maiorem terminum; ita ut per quatuor aut plures menses expeditare contentus sit, tunc non incurrit debitor excommunicationem, etiam si conditio videatur impleri in termino per sententiam præscriptio. Quia, licet videatur facere contra verba præcepti superioris, non tamen contra mentem, & voluntatem eius, quae est ut satis fiat creditori: quando autem ipse consentit, iam pro eo tempore ei satisfactum est. Quia ratio explicatur aliter: nam celsante causa excommunicationis, cessat excommunicatione: ergo suspensa (ut ita dicam) causa excommunicationis pro aliquo tempore, pro eodem suspendit excommunicationem: nam est eadem ratio & proporcio: quia pro eo tempore vere tollitur causa excommunicationis, & materia præcepti. Quando autem mihi præcipitur ut solvam debitum hodie, supponitur me teneri ad solvendum pro die hodierno: at vero, quando creditor contentus fuit ut differatur solutio incrastinum, iam non sum debitor pro hodierna die: nec iudex vult me plus obligare, quam ipse creditor vellet. Et ideo etiam iam non sum contumax, eo tem-

pore non soluendo, nec rationabiliter talis presumi possum, cum constet materiam præcepti esse ablatam pro eo tempore. Cessat ergo pro tunc causa incurrere censura, & ideo tunc non incurritur. Quæ fuit sententia Abbatis, *Decisi*, & aliorum in dicto ca. *Abbas*. *Præterea*, quam etiam tenet *Ang* qui alios refert, ver. *Decisi*. *Excommunicationis*, 2 num. 20.

Angel.

Et mihi videtur tam speculative, quam practice vera, & secura: quamuis alij contrarium sentiant, ut *Contraria Sylvest*. ver. *Excommunicationis*, 2. nu. 1. *casu* 13. *Nauarr*, *sententia* c. 27. n. 25. *Vgolin*, quia alios refert supra, ca. 20. §. *vlti*. *improbatur*. *nu. 5*. Hac solum ducti ratione, quod, sicut præferre *talentum* sententiam est actus iurisdictionis, ita etiam differre, vel suspendere illam: ergo sine consentiu iudicis habentis iurisdictionem non sufficit alterius partis consensus ad prædictum effectum. *Hæc tam* *ratio facile dissoluitur ex fundamento à nobis* adducto: nam suspendere sententiam directe, & qua si potestatice, stante causa, & materia eius in eodem *vigore*, est actus iurisdictionis: suspendere tamen, vel dilatare sententiam per subtractionem materiae non est actus iurisdictionis, sed dominij circa talen *materiam*. Sicut etiam reuocare sententiam semel latam, si directe, & ex potestate agentis id fiat, est actus iurisdictionis, omnino vero afferre vim sententia conditionalis per subtractionem causa, & materiae ut v.g. condonando debitum, non est actus iurisdictionis, sed dominij.

Et ideo in huiusmodi sententiis diligenter obseruandum est, ut talis sententia omnino, & (ut ita *Notandum* dicam) adequate data sit in fauorem talis personæ, pro datam *qua dominum* habet, seu potestatem ad remittere *solutionem*. *de* *diffidendum*, vel differendum debitum, seu faciacionem. Nam, si illa non sit causa totalis, sed partialis, & iudex intendat aliquod commune bonum in executione talis sententia, tunc non sufficiet consensus partis ad differendum terminum eius, ut ex contraria ratione satis notum est. Tamen in simili casu, & seruata proportione, non sufficiet consensus eiusdem partis ad tollendam omnino obligationem talis præcepti, & censura, etiam si omnino cedat iuri suo; quia etiam tunc maneret ius boni communis, quod iudicem præcipue intendere supponimus. At vero, seruata proportione, quotiescumque per consensus partis remittentur debitum tollitur censura, per consensus eiusdem differentis debitum, censura differtur. Et hoc probat ratio facta, nec discrimen sufficiens assignari potest.

An vero, non expleta conditione, etiam post terminum longiorem præfixum ex consensus partis, tunc incurrit excommunicatione, nonnullum dubium habere potest. Nam iudex solum præfixum terminum trium mensium, v.g. & pro tunc impeditus est effectus ex consensu creditoris: ergo, ut potest *num longio* incurritur, nulla est causa sufficiens: nam voluntas rem à parte creditoris non sufficit: voluntas autem superioris indultum non adest, quia iam elapsum est tempus per eam *Quorundam* præscriptum. Propter quam rationem ita sententia *Ang*. *Angelus* verb. *Excommunicationis*, primo, numero vi. *gehimo* primo, & *Sylvest*. verb. *Excommunicationis*, 2. *n. 1. casu* 13. *Nauarr*, vbi supra: Quamplures alios refert *Henricus* libro 13. *summæ*, capite *vigilino*, littera H. Dicendum nihilominus est, postea incurrit censuram, quia vere expletur conditio, sub qualitate est. Quod duobus modis explicari potest. Prior, & facilis est, quia, ut supra dicebanus, ille terminus non est ad finiendam, sed ad differendam solutionem: & ideo non tam positivæ, quam negative explicandus est, scilicet ut ultra tres menses non differatur solutio: habet autem subintelligam conditionem, nempe in uno creditore, qui in eius gratiam talis sententia fertur: & ideo, cum primum ipse incipit esse iniutus, impletur conditio: quia iam ultra tres menses differtur solutio iniurio creditore. Alter modus explicandi erit, etiam si positivæ terminum illum,

A tempora conditionata, impleta conditione non possit appellari.

Petit tam *et sententia declaratoria* *Nauarr.*

Caesar.

Palud.

Per consensum nisi in cuius fauorem lata est censura, sufficiendum.

illum, verb. gr. trium mensium declaremus: quia tempus illud, nec materialiter, nec continua oportet intelligi, sed de tribus mensibus, pro quibus vegetat obligatio soluendi debitum. Totum autem illud tempus, quod adiectum est ex voluntate creditoris, ex eadem constitutum est extra obligationem pro tunc soluendi debitum: quare statim ac illa voluntas cessat, iterum clauditur illa obligatio sub priori tempore trium mensium, quo tunc moraliter ac formaliter sententia terminari: quamobrem, si tunc non solvatur debitum, impletur conditio, sub qua excommunicatio lata est. Quo fortasse sensu recte dicuntur Iuris: prorogatione termini facta, eundem terminum esse, censeri: quia sub ea conditione prorogatio fieri existimatur, ut similitudine ex lege Sed est, ss. de Precario, & l. Sicut die, ss. de Arbitris. Qui etiam recte distinguunt inter invocationem & prorogationem termini ex l. 4. ss. de Damno infecto: nam innovare est nouum terminum concedere: prorogare vero est eum, qui erat assignatus, extendere. Atque ita in praesenti, licet creditor non possit novum terminum auctoritate sua statuere, potuit tam prorogare priorem, & ita idem ipse est, qui potest expletur suspensione ablata. Et ita solvitur facile fundamentum opposita opinionis, nam tunc excommunicatio non incurrit nisi ex vixioris sententia: & idem non est necessarius nouus censensus iudicis, quem Angelus, & Sylvestris requirunt.

SECTIO VII.

Vtrum, Censura ferri possit sub conditione ad causam pertinente.

¹ **Male fertur** Svpereft ut de alio genere conditionalis censura sententia dicamus, quando scilicet conditio talis est, ut ad censura sub complendam causam censura nihil referat, vt v. g. si hac forma feratur, Excommunicato te, si nauis ex India venerit, aut venis. Potest enim haec conditio esse, aut de re praesente, seu iam facta, aut de re futura contingenti: nam, si sit omnino necessaria, est superuanea. Dicō ergo, quatenuscumque talis conditio additur huic sententiae, quia ad causam, vel rationem ferendi censuram nihil spectat, imprudenter addi, & male fieri. Probatur, tum quia tunc maximè procedunt leges, quia hoc vetant, v. l. 1. §. Biduum, ss. Quando appellatur, etiam quia si illa conditio nihil referat ad causam censuræ, sine ratione fertur censura depeendet ab illa: tum denique, quia in re tanta & spirituali non debet aliquid impertinens adiungi.

² **Conditio non augens culpam post esse causationis rationabilis limitandi censuram.** Dixi autem, conditionem debere esse talem, vt ad rationem ferendi censuram nihil referat: nam interdum dari potest conditio, quæ licet non augeat, vel minuit culpam: nihilominus tamen posuit esse rationabilis causa limitandi, vel suspendendi censuram. Et haec forma, Excommunicato clericum hoc facientem, nif sit in tali dignitate constitutus, conditionalis est: & illa conditio non minuit culpam in fortasse interdum auget: nihilominus tamen propter honorum, & ultimationem dignitatis Ecclesiastica expedire potest ita limitare censuram. Quod attente obtemperandum est in omnibus similibus conditionibus: aliquando enim possunt rationabiliter addi, vt explicatum est: aliquando vero continere possunt acceptiōem personatum, vt si generali censuræ addatur conditio, solum ad excludendas aliquas personas sine rationabili causa propter singularem affectum, vel cognationem ad illas.

³ **Sententia censura sub conditione impertinente de praerupti, aut prorupto tenet.** Secundo dicendum est, quoties talis conditio est de praerupti, aut de prorupto, siam extat, validam esse censuram, quantumuis conditio sit impertinens: sicut est contrario si non extat, censura est nulla. Ratio est, quia conditionalis nihil ponit in esse, si conditio non sit apposita: si autem sit apposita, aequiualeret absoluta: unde non impedit esse

ēum ex hoc praesente, quod conditio sit impertinens, aut nihil ad causam referat. Confirmatur, nam etiam in sacramentis ministrandis talis conditio, aut concepta in mente & intentione, aut verbis expressa, non impedit valorem sacramenti, si reuera conditio extet, viximus superiori tomo, disputatione decima tercia, sectione tercia.

Dico autem ex eo præcisè quod sit impertinens, nam si ex tali additione viterius euenerit, vt sententia contineat intolerabilem errorem: iam ex eo capite poterit censura impediti; vel etiam, si talis sit conditio, vt perplexitatem induat. Vt est in illo vulgato exemplo de duobus habentibus aequali potestatem, simulque proferentibus sententiam sub hac conditione, si alter te non excommunicat. Nam talis conditio, vel intelligi debet de sola prolatione sententia, & siue neutra ex parte impletur conditio, & consequenter neutra ex parte tenet sententia. Vel, si conditio intelligatur de valore censuræ, id est si alter non te validem excommunicat, sic includit perplexitatem, nam si demus, vnius sententiam non esse validam; hoc ipsis videtur apponi conditio necessaria, vt altera sit valida, quod si vna valida est, etiam erit altera, quia non est maior ratio de vna, quam de alia: & ideo talis modus ferendi sententiam merito continetur sub illis, qui continent intolerabilem errorem. De quo in simili diximus de sacramentis disputatione citata.

Tandem addendum est, quoties conditio posita est de futuro contingente, & est ornamino impertinens, ad causam & rationem ferendi censuram probabilius videri, talem sententia statim esse nullam, ne oportere expectare euentum conditionis apposita ad iudicandum de valore censuræ. Ita sententia Vgolinius dicto capite vigesimo, §. vltimo, in vltinis verbis: & idem nos loco citat censuimus de simili modo ministrandi sacramenta. Et ratio in praesenti est, quia talis sententia continet intolerabilem errorem: actus enim spiritualis potestatis non debet esse ita pendens a casuali conditio, quæ ad tam actum omnino impertinens. Alias etiam posset Perrus sub hac forma excommunicare Paulum, Si Iannaei censentur: quamquam voluntas Iohannis in huius vel ad potestatem, vel ad causam, seu rationem excommunicandi pertineat. Hoc autem est valde absurdum, & intolerabilis abusus spiritualis potestatis. Et ideo censetur talem sententiam a principio continere intolerabilem errorem, ac propere nullam esse iuxta decisionem capituli, Persas, de Sententia excommunicatio. & capituli Solet, eodem titulo in sexto.

SECTIO VIII.

Vtrum Debeat admonitio precedere, antequam censura feratur.

Explicimus ea quæ videntur esse substantialia in forma censura ferenda: nunc solennitas accidentalis explicanda est. Haec autem solennitas esse potest, aut antecedens, aut concomitans, aut subsequens: de quibus significatim dicendum est, quoniam fuisse declarationem requirunt. In hac ergo de admonitione, quæ censuram antecedit, inquirimus.

Principio ergo certum est, iuxta canonum distinctionem sufficientem admonitione ante censuram debere antecedere. Quod frequentius traditur de excommunicatione, vt pater ex cap. Sacro, de Sent. excom. & in c. Romana, eod. tit. in 6. & cap. Cum speciali, de Appellation. & alibi frequenter: tam etiam extenditur ad alias species censuræ, vt pater ex c. Reprehensibili, de Appellation. Vbi de sola suspensione & excommunicatione sermo est. In c. vero Statutum, de sententia excom. in 6. ad interdictum haec regula extenditur. Et in c. Indigne 12. q. 2. g. gene-

⁴ Nisi continet in oleo rabidem errorum.

⁵ Censura lat. sub conditione impertinente de futuro contingente eff. null. Vgolinius.

² Admonitio sufficiens debet antecedere censuram.

generatim dicitur, *debet esse prouisum*, vt vindictam admonitio precedat. Solum circa interdictum oportere aduertere, quia interdum propter vnius culpati toti vniuersitati imponitur, iuxta ca. Si sententia, de Sententia excomm. in 6. tunc admonitionem non omnibus, sed illi, ob cuius culpam censura fertur, faciendam esse. Quod per se notum est, quia alii non sunt contumaces, aut inobedientes. Sic ergo in omnibus censuris ferendis admonitio sufficiens procedere debet. In quo Doctores eisdem locis, & modis scribentes de censuris consentiunt.

Obseruare autem oportet haec omnia iura loqui de censuris, quae ab homine feruntur: quia in iis quae per legem ipso iure imponuntur, nec necessaria est admonitio alia, nec ferre locum habet. Primum patet, quia ipsa lex sufficiens admonet, non semel, aut iterum, sed quasi continue. Vnde omnino cesset ibiratio, vel necesis alterius monitionis. Ratio enim praecipua, propter quam iura admonitionem requirunt, est, ut propter poenam grauitatem, tum maxime, quia iuxta Ecclesiae morem, vt infra dicemus, non fertur nisi in contumaciam: non censetur aut contumax nisi qui prius admonitus, non obedit: at vero qui non obedit legi prohibenti sub censura ipso facto incurrienda, satis est contumax: non indiget ergo alia admonitione. Secundum patet, quia si alia admonitio propter legem ipsam necessaria esset, non posset censura ipso facto incurri, contra intentionem legum, quam supra ostendimus. Sequela patet, quia si post violatam legem, alia admonitio necessaria esset, & admonitus resipiceret, jam non contraheret censuram: ergo non contraheretur ipso iure. Quod si admonitus non resipiceret, & contraheret censuram, non tam propter legem violatam, quam propter contumaciam in non resipiscendo, seu non faciendo, illam contraheret. Ipsi ergo lex iatis admonet: & ideo iura solum requirunt, vt non ignoretur: quia ignorantia impedit admonitionem, & exculpat contumaciam, c. 2. de Constitut. in 6. de quo plora in fieri. Limitandum verò hoc est, quod ille ipsum ius monitionem requirit, vt in Clementina vltima s. fin. de Stat. monach. ibi. *Nisi moniti resipiscant, ipso facto excommunicationis sententiam se nouerint incusaverit.* Et simile quid habetur in Clem. i. de Decimis. Hoc autem speciale est: & inde amplius firmatur generalis regula tradita, quod, vbi ius est absolutum, & censuram ipso facto fert, aliam admonitionem non requirit.

Ex quo infero, idem dicendum est de censuris latis per sententias generales pro peccatis futuris, etiam si tales sententiae non attingant statum & perpetuitatem legum: & ideo ab homine vocentur. Nam in modo, quo feruntur, sunt simillimas censuris à iure legum pro lati. Vnde ratio facta, & que de illis procedit: nam etiam huiusmodi sententiae continent censuram latas sententias & preceptum, quod dum permanet per se admonet subditos, non tantum semel aut iterum, sed continuè: ergo in tali modo ferendi censuram non requiritur alia admonitio, verum potius repugnare videtur cum tali modo censura latas sententiae. Vnde iura eodem modo loquuntur de censuris lati per has sententias generales, sicut de iis, que iure feruntur, vt patet ex c. *A nobis*, de Sent. excomm. Quod aliquid de statuto, seulege interpretatur. Sed neque in texu est aliquid verbum, quo id significetur, sed potius oppositum, vt patet ex illis verbis, quibus quodlibet proponitur, *Si quis ita pronuntiaverit, &c.* & ex verbis quibus Pontifex respondet, *Quod haec sententia non nisi subditis obligantur.* Neq; haec decisio possit commode in concordiam redigi cum decisione textus in cap. 2. de Constitut. si in vitro que est de statuto, vt late tractat Couarr. dict. relect. part. i. cap. 10. & infra dicemus. Expressus vero in c. *Quia periculorum*, de Sent. excom. in 6. distinguitur excommunicationis, quae ipso facto in-

currit, in eam, quae per sententiam generalem, & per statutum infertur, & declaratur illa non comprehendendi Episcopos, & superiores Prelatos, nisi de eis expressa fiat mentio. Vnde constat sermonem esse de censura generatim lata, sive per sententiam, sive per statutum; & tamen de vtraque supponitur incurri ipso facto, ergo eriam supponitur non requiri aliam admonitionem, sive per sententiam, sive per legem feratur.

Contra hoc verò obici potest textus in c. *Romanas*, de Sent. excomm. in 6. vbi excommunicationis Cap. Ro. prohibetur ferri absq; monitione præmissa, tam in manu ob. spacie, quam in gener. Propter quae verba id etiam in distincte afferuntur Abbas in c. 2. n. 11. de Officio ordinarij. Veruntamen textus ille non loquitur de censuris generalibus, quae feruntur propter peccata futura, sed proculpis & offensis præteritus, vel presentibus: haec enim sunt verba textus. Quae quidem sententiae semper sunt speciales quoad delicta, quia delictum semper est in specie, seu in particulari commissum: possunt autem esse speciales, vel generales quoad personas. Et in his est longe diuerfa ratio, quia, quoad delictum commissum est, non præcessit contumacia, quia nec lex, nec sententia prohibens sub censura præcessit; quod secus est in sententiis, quae propter peccata futura feruntur. Quamobrem idem verum censio de censuris pro futuris delictis, etiam in specie feruntur per præcepum tali personæ impositum, vt hoc vel illud faciat, aut vitet sub tali censura ipso facto incurra; quia tunc reuera illam incurrit absque alia admonitione prævia propter eandem rationem. Et ex ipso vñi id satis probari videtur. An verò tunc ad denunciationem faciendam sit necessaria admonitio, postea dicemus.

Igitur necesis admonitionis solum inuenitur in sententiis lati ab homine propter præteritas seg. *Solum in iam commissas culpas*, vt constat ex dicto c. *Romanas*, sententiae. Et plane alia iura, quamvis non semper id exprimant præteritis verbis, semper tamen loquuntur de sententiis ab homine lati, supposito delicto; & ideo vt tunc hoc verbo pronulgandi sententiam in aliquem, vt patet ex dicto c. *Sacra*, & ex c. *Cum speciali*, de Appellacionibus. Sic autem explicata haec lex Ecclesiastica generalis est, & omnes homines ferentes censuram, seu omnes censuras à quocunq; homine latas comprehendunt; quia iura in iustitate, & generali loquuntur, & quia rationes supra facta in omnibus locum D habent. Vnde, sicut in superioribus dictum est, sub homine ferente censuras comprehendunt collegia, seu communitates, quae hanc potestatem habere possunt; ita hic dicendum est, conditionem hanc non minus in eis esse requisitam, quam in aliis. Quod latè declarat Vgolinius libr. de Cens. tab. 1. cap. 18. in princ. Sed id omittit, quia res est clara. Neque est dubium, quin haec leges ex genere suo grauiter obligent, vt constat ex tenore canonum quos attulimus, vt in ca. *Sacra*, & aliis, & ex materia earum, que grauis est, & bono animarum necessaria. Quapropter ex suo genere graue peccatum erit, illam prætermittere, vt notauit Ledesim. 2. p. 4. q. 23. ar. 3.

Solum potest de Summo Pontifice, dubitate, an teneatur hanc circumstantiam seruare in seruandis censuris. Et breuiter respondeo, aliquid est posse pertinens ad ius naturale, nimurum, vt sine sufficiët ne sumus causa nemo puniatur, & quod contra inauditam partem sententia non feratur, in quibus principiis etiam haec admonitio fundatur; & quoad hec tenebitur Pontifex huc ordinem seruare. Aliquid verò in hoc est pertinens ad ius positivum, vt v. g. quod admonitio fiat tali modo, & quod non sufficiat evidenter, & grauitas delicti absque illa, & similia, & quantum ad hec, ita tenebitur Pontifex hoc iure, sicut in vniuersum legislator suis legibus obligari potest. Non quidem ex vi potestatis directiue, sed ex naturali obligatione ad commune bonum tuendum,

tuendum, & ad conformitatem, seu proportionē debitam capitis cum corpore, de quo alias. Itaque non rectē faceret Pontifex, si absolutē & fine villa causa hunc ordinem ferendi censuram inueteret. Ex causa tamen, sicut posset in hoc dispensare cum alio, ita posset interdum iustē agere ferendo censurā absq; alia admonitione, supposita grauitate delicti, & publica evidētate facti, & aliqua vrgēte necessitate. Non est enim tam intrinsecum cēsura, vt propter contumaciam ad Ecclesiam feratur, quin possit etiam propter simplex delictum ferri de absoluta Pontificis potestate. Quæ doctrina rotā confirmari potest ex c. *In causis*, de Sent. & re iudicata.

⁸
Debeatne
censuram
latam in
defensionē
proprietam
precedere
admonitionis
Quorundā
opinio
Couser.
Pegolin.

⁹
Secunda
opinio.
Couser.
Abbas.
Innocent.

¹⁰
Posterior
sententia
preferatur
et expli-
catur.

Quoniam verò dictum est hanc admonitionem solum requiri in censuris ab hominē latis per sententiam ob culpam commissam, dubitare quis potest, an quando censura non fertur per modum iudicij, sed per modum defensionis iuxta superiorū dicta in sect. 2. teneatur munitionē præmittere. Multi enim Canonistæ negant tunc esse necessariam munitionem, quos refert Couar. in dicto §. 9. num. 6. & alios refert Pegolin. dicit. c. 18. lib. 2. quos ipse sequitur ex fundamento iam insinuato. Quia tunc excommunicatio non est à iudice, vt iudex est, sed à persona priuata defendente ius suum: præmittere autem munitionem solum est præceptum iudicis, vt ex c. 2. statu iuribus sumitur, præsertim ex c. *Sacro*. Addit etiam potest, tunc esse notoriam contumaciam, & ideo non esse necessariam munitionem.

Contraria sententia defendit Couar. citato loco, & eam tenet exp̄s̄ Abbas (quamvis soleat in contrarium citari) in capit. *Venerabilis*, de censur. num. 3. Imo refert Hostiensis tenetem contrarium, & dicit hanc partem esse tuitionem: & idem tenet Innocentius ibi, cuius doctrinam Abbas exp̄nit. Fundamentū esse potest, quia iura non limitant hoc præceptum de præmittenda munitione ad folos iudicis, cum ea formalitate iudicandi, sed absolute prohibent, ne quis in aliquā excommunicatione sententiam, nisi competenti munitione præmissa, promulgare præsumat: quæ sunt verba capit. *Sacro*, ille autem, qui in defensionem sui iuris alium excommunicat, verissimè dicitur in eum promulgare excommunicationis sententiam: nam illa vox sententiam non necessario sumitur in eo rigore, quo est actus iudicij propriè sumpti, sed prout cōmuniter dici solet de censura excommunicationis, etiam si per præceptum feratur. Adde, eum, qui censura viri in sui defensionem, nunquam posse ita exire potestatē, vel auctum iudicis, quin eis vtatur: quia censura necessariè est actus iurisdictionis, & pena, quæ supponit condignam culpam. Neque est verum ibi intercedere aliquam contumaciam ante admonitionem, etiam si delictum aliquod præcedere possit: quia nondum ille fuit inobediens formaliter præcepto Ecclesie, nec fortasse in re aliqua ius suum Pralato denegauerit: quod interdum sine peccato posset contingere, vt iam explicabo.

Hæc itaque posterior sententia mihi vior videatur: *Adaldo*, si res ad proximū reducatur, vix posse aliter talē censuram prudenter ferri. Constituimus ergo communem casum de Episcopo, qui visitans suam dicit censum, ab aliquo Parocho, vel Abbatē nō admittitur ad visitandum, eo quod se afferat exemplum: in quo casu aut̄ omnes dicti auctores, si huiusmodi Episcopus anteā erat in possessione visitandi illam Ecclesiā, posse excommunicationis sententiam ferre in talē Parochū, etiam si appellatio nē inter posuerit, iuxta superiorū dicta in sect. 2. Interrogo ergo, an ille Parochus denegās locum visitandi tūc tūc tuendū ius suum, grauitate peccauerit ante admonitionē Episcopi, necne? Nam, si non peccauit, nec censura fertur quia in punitionem commissi delicti, ergo non potest ferrari nisi per modum præcepti, & pro peccato futuro, id est, si con-

A tradicendo, & resistendo perseuerauerit; & tuncia non sumus in casu, in quo de censura statuunt, vt admonitione præcedat, vt ex dictis constat. Vnde in eo casu verissimum censio nō esse necessariam aliam admonitionem præter præceptū, quia ipsum præceptum satis admonet. Quoniam vero huiusmodi præcepta semper imponuntur sub aliquo termino peremptorio, vt si intra illum conditio impleatur, statim ipso facto censura incurrit, oportebit terminum illum seu tempus tantum esse, quantum ad deliberandum, & humano modo agendū moraliter sufficiat: quod iuxta causę & negotiū qualitatem prudent: & Pralati committendum est. Præceptum autem toto tempore illo vrgēs, sufficienter aqua ualeat etiam trinę monitioni. Si autē Parochus censuratur, vel præsumatur grauitate peccasse, hoc ipso quod suum Pralatum à sua possessione perturbare tentauit, tunc rursus interrogō; an Pralatus illum excommunicaret propter delictum commissum, timirum, vt puniat illud, vel vt cogat defilere à vi inchoata. Sub priori ratione non se gerit Pralatus tanquam se defendens, sed tanquam verius iudex, quia punire delictum commissum, nil refert ad defensionem, sed solum quod delinquens ab incepto defisit: vnde ille est propriissimus actus iudicis, vt sic: ergo tunc habent locum omnia iura, quæ admonitionem præmittendam statuant: debet ergo illam præmittere, sī ea intentione, & ratione censura fertur velit. Si autem ad hoc ferat excommunicationem, vt ille ab incepto defisit, non potest aliter hoc facere, quām hoc ipsum præcipiendo sub censura ipso facto incurrit: atque ita iam illa est censura sub conditione futuræ culpe, & admonitionem continet in ipso metu præcepto: ergo moraliter loquendo, nullus hic videtur relinqui quæstioni locus. Neq; in hoc modo ferendi censuram aliquid nouim, aut peculiare sit, nam seruantur illæ dñi regulæ, quid pro peccato præterito non fertur censura nisi munitione præmissa; sub conditione de futuro fertur cum sola munitione in præcepto inclusa. An verò hæc debet esse triplex, vel sufficiat vna, & circa hoc aliquid singulare in eo casu inueniatur, iam explicabo.

SECTO IX.

Quotuplex debet precedere admonitionis.

¹¹
Non solum statuant iura, admonitionem præmittendam esse, sed etiam modum, quo facienda est, præscribunt. Et primum quidem in dicto cap. *Sacro*, statuitur, vt *hac admonitione conpetens sit*. Vbi Glossa competentem munitionem declarat, id est, trinam, quā alias solet in iure dici *canonica*. Tanta enim, & tam suauit prouidentia voluerunt Ecclesiastici canones huiusmodi censuras ferri, vt prius tricplē munitionē præmitti voluerint, vt patet ex capit. *contingui*, 2. de Sent. excommunicatione, quanquam ibi non videatur generalis lex tradi, sed in quādam peculiari casu, & negotio præcipi. At verò in cap. *Constitutionem*, de Sentent. excommunicatione, in sexto, §. *Statutus*, scis declaratur, statutum esse per iura, vt tria munitione præmittantur. Vnde videatur hoc ius esse antiquissimum: nam iura, quæ de illo loquuntur, non significant illud de nouo statuere, sed illud supponere vt perpetuū in Ecclesia obseruatū, vt patet ex c. *De illicitis*, 24. qu. 3. & c. *De Presbyterorum*, 17. q. 4. vbi indi catur, hanc formam trinæ admonitionis sumptā esse ex ordine correctionis fraternæ, quem Christus docuit. Vnde in Cap. *Omnis decima*, 16. q. 7. dicitur *Secundum Dominum nostrum præceptum admoneantur fratres*, & secundo, & tertio. Non g; hoc sit præceptum iuris diuini: tum quia ostensum sit totam hanc censurārum institutionem Ecclesiasticam esse: tum etiam quia ad forum contentiosum pertinet, non ad fraternalm correctionem. Solū ergo id dicitur, quia ad instar, & imitationē ordinis

ordinis à Christo propositi hæc institutio facta est. A versatur hæc admonitio, vix potest cogitari casus, in quo admonitionem omnino pretermittere oporteat, iuxta Ecclesiæ intentionem in his censuris ferendis. Nam, aut agitur de delicto commisso, aut de vitando danno, aut opere aliquo, quod timeatur. Quando censura est huius posterioris generis, iam diximus, non esse necessariam aliam admonitionem præter illam, quæ in peccato ipso, vel legè continetur; & iura, quæ de hac admonitione trahant, non loqui de huiusmodi censura: ideoque certum est, Prælatum, qui hoc modo fert censuram in ordine ad futurum, posse terminos eius coarctare quantum iudicaret expedire, iuxta negotij qualitatem, & periculum, quod imminere potest. Si autem censura respicit delictum iam factum, non fertur absolute ad puniendum illud, eò quod factum sit, ut supponimus, sed ut ab illo resipiscat, vel pro illo satishat, ut ex hac parte iam respicit futurum: & idem ferri non potest sine aliquo genere admonitionis, quia non potest absolute ferri, sed conditionali modo, ut suprà tacitum est, scilicet, *Nisi intratale tempus resipuerit, vel satisfuerit, talem censuram incurrit.* In hac autem forma ferendi censuram intrinsecè includitur admonitio. Voluerunt autem iura, ut hac admonitio sit trina, vel formaliter vel virtute, id est, vna pro trina, cum eo temporis intercluso, quod ad mortalem interruptionem, & ad humanam consultationem, & deliberationem sufficeret. Quia vero negotiorum qualitas, vel instantia non semper permittrit tantum tempus cedere sine graui periculo majoris damni; ideo ipsam lex humana prudenter addidit ex necessitate posse indicem tempus illud moderari, in quo includitur, ut possit etiam, si necesse sit, nullam aliâ admonitionem præmittere, præter eam, quæ in ipso præcepto, seu sententia conditionata includitur.

S E C T I O N X.

Vtrum, Admonitio ideo necessaria sit, ut nullam exceptionem patiatur.

Varij solent à prædicta necessitate casus excipi, quos hoc loco examinare necesse est. Primus est, quando censura absolute fertur pro delicto commisso, sine ordine ad futurum. Tunc enim admonitio non habet locum, tum quia admonitio, non est de re facta, sed faciendâ, tum etiam quia admonitio sit, ut expectetur contumacia, quando autem censura illo modo fertur, non expectatur contumacia noua, sed pro delicto factò imponitur. Unde, licet reus corrigatur non effugiet talem penam. Atq; hæc est communis doctrina Canonistarum, quos statim referam.

Supponit autem hæc exceptio censuram posse ferri illo modo, pro delicto commisso, sine noua contumacia, quod difficile est. Et idem distinguunt dupliciter possè ferri censuram, scilicet, ut formaliter in ratione censurae, & tunc aut nec exceptionem, nec modum illum imponendi censuram locum habere: quia censura ut sic significat medicinalem penam, ut infra videbimus: potest autem etiam imponi per modum pura pena vindicativa, & tunc aut procedere dictam exceptionem. Ita Innocentius in c. de Excess. Prælat. Panormit. in c. Reprehensibili, de Appellat. nu. 4. & ibidem alij. Qui præterea limitant hanc sententiam, ut in excommunicatione non indiget locum non habeat, quia hæc nunquam est pura pena, sed semper medicinalis, ut infra suo loco videbimus. Et nunc breuiter sumuntur ex cap. Qua fronde, de Appellat. vbi dicitur, Ecclesiæ semper esse parata ad dandam absolutionem excommunicato cum debita subiectione & dispositione illam petenti:

D ergo

Vna monitione pro situationem ponitur: nimurum non semper necessarium esse, ut hæc monitiones tribus temporibus distinctis fiant, sed vnam pro tribus fieri posse, dummodo aliquorum dierum competentia internulla concedantur. Ut si sub hac forma fiat, Admone te, ut intrares dies fastificias, singulos dies, pro singulis admonitionibus tibi concedendo. Et (quod aduertendum est) in illo textu nulla causa postulatur, ut hoc modo possit fieri admonitio vna pro trina, sed generatim & absolute conceditur: & ita indistinctè fieri potest utroque modo. Ideoque fortasse posterior modus vnius admonitionis pro trina magis est visusceptus, quia facilior. Et in his Doctores conueiunt.

Quantum temporis necessitatem sit pro vnaquaque admonitione concedere. Aliqui enim putant, ut minimum, oportere, ut pro vnaquaque admonitione duorum dierum spaciū concedatur: quia textus ille ait. Aliorum dierum competentia internulla. Quod indicat Nauarrus c. 27. n. 11. sub hac limitatione, Quando non est periculum in mora. Ex illo autem textu non satis colligi videatur, hoc esse necessarium: quia ibi non dicitur, quod pro singulis admonitionibus detur aliquorum dierum spatium: sed quod indices inter monitiones seruent aliquorum dierum convenientiam internulla. Hoc autem propriissimè, & iuxta literam seruabitur, etiam fites, vel duos dies tantum pro omnibus admonitionibus itidem concedat, ex illis diebus convenientiis internulla singulis admonitionibus designando: tunc enim vere ac propriè aliquorum dierum internulla pro omnibus, vel pro vna omnibus admonitionibus aequivalente, tribuntur. Nihilominus tamen, quia prior sensus plenior videtur, tunc erit id obsernare, vbi nulla rationabilis causa cogitat ad tempus illud coarctandum: ex illa vero id facere licebit; quod prudenti arbitrio iudicis relinquendum est, pro negoti qualitate, ut Glossa circa eundem textum annotavit. Si quis autem re esse consideret, iani tunc index non seruabit formam admonitionis præscriptam simpliciter in illa parte illius canonis, sed vteretur facultate concessa in eodem textu in ultima parte illius, quia superest explicanda.

Additur ergo ibi, Nisi facti necessitas aliter ea suaferi moderanda: vbi illud relativum ea, internulla dierum refert: igitur ex rationabili causa potest illa dierum pluralitas coarctari, vel etiam ad diem unum aut breuissimum tempus, si necesse fuerit, redigi. Ponderari autem potest vis illius vocis: moderanda: nam ex vi illius non videtur permitti, ut propter villam necessitatem admonitio omnino pretermittatur, nullumve tempus ad resipendendum conceatur, sed solum ut terminus coarctetur, & littiteretur: hanc enim vim habet verbum, moderandi. Et satis, si quis consideret propriam materiam, in qua

Fr. Suarez. Tom. 5.

38 Disp. III. Demodis, quibus fertur Censura.

ergo multo magis parata est ad non excommunicandum, si peccator respicere velit, vel obedire: ergo de hoc semper admonendus est.

De suspensione autem videtur certa prædicta doctrina & distinctio. Probari autem solet ex capit. Eos. & capit vlt. de Temp. ordin. in 6. & capit Tam literis, de Tellib. in quibus iuribus est sermo de suspensione, & propereaspecialiter de illa hoco affirmat Abbas sequens Innocentium in capit. Si quis Presbyter. de Clerico. excommunic. min. numero 2. & in dicto capit. Reprehensibili. numero 3. vbi etiam adducit capit. In loco. 5. question. 4. in quo textu potius de excommunicatione quadam sermo est. Et responso clara ad illū est ibi ferri excommunicationem quandam pro delicto futuro, & ideo non esse necessariam aliam admonitionem: idem autem responderi potest ad ea. Eos. & cap. vltimū de Temp. ordin. in sexto. Nam eodem modo ibi feruntur suspensiones ipso facto pro futuris delictis. Solum in dicto capit. Tam literis, videtur Summus Pontifex quosdam suspendere ob præcedens quoddam delictum absque illa monitione prævia, nullavè satisfactione aut resipiscientia eorum expectata. Vnde non est dubium, quin hæc censura possit per modū pene imponi, sine vilo ordine ad futurum. Iura ergo, quæ vetant suspensionem ferri nisi admonitione præmissa, vedi dictum c. Reprehensibili. & c. Sicut de Cohabitione clericorum, & mulierum, intelliguntur de suspensione, quæ fertur per modum censurae: non vero quando imponitur per modum simplicis pena.

De interdicto vero maior est difficultas. Nam licet Abbas suprà idem affirmet, non assert tam possumus (ut sic dicam) testimonium iuris, quod id prober, sed solum negatum ex capit. Romana de Sent. excommunic. in sexto, vbi sola excommunicatione promulgari prohibetur absque monitione præmissa cum tamen prius de interdicto, suspensione & excommunicatione, sermo quantum ad alia fuerit. Et possumus hoc confirmare ex dicto capit. Reprehensibili, ut eadem prohibitio extenditur ad suspensionem, & tacetur de interdicto. Quod si, ea non obstante, adhuc probabile est, suspensionem sub ratione peccata posse aliter ferri à fortiori idem erit de interdicto. Nam licet in capit. Statutum, de Sentent. excommunic. in sexto, illa prohibitio ad interdictum extendi videatur; non tamen videtur ibi statutum generale ius, sed in quadam particulari materia, ut infra, textum illum circa aliud punctū pertractando, amplius declarabimus. Vel dicetiam posset ibi esse sermonem de Interdicto, quod ut propria censura, non de illo, quod est pura pena. Atque ita hæc pars probabilis est, sed incerta, quam infra in propria materia commodius decidemus.

Denique idem sentiunt Innocentius, & Abbas de excommunicatione & minori, solumq; maiorem excipiunt. Sed licet de aliquo genere excommunicationis imperfectæ, prout dicitur de temporali priuatione vñi Eucharistia, vel alterius sacramenti hoc vegum habeat & nonnullis iuribus probari possit ut infra videbimus; in excommunicatione tamen minori, prout, nunc est in vñi, contrarium seruari puto, ac seruandum esse: quod non potest hic amplius explicari, donec propriæ ratio illius censuræ intelligatur. & ideo in proprium locum id remitto.

Secunda exceptio assignari solet, quando aliquis ferre censuram non ut iudex, sed ut executor, ex capit. 5. vlt. de Offic. Deleg. Ibi tamen nulla de hac remetio est, sed solum dicitur, huiusmodi executori non committi: iurisdictionem, sed certum ministerium ex quo non licet inferre, posse illum ministerium suum exerci contra ius. Debet ergo aut supponere admonitionem fastam à iudice, vel premittere. Quod si illi præceptum sit, ut absolue, &

A fine admonitione, vel conditione censuram proferat, & alioqui sit certum, & publicum, admonitionem non esse factam, non video quomodo possit licet exequi tale mandatum: nam est cooperari ad sententiam manifestè iniustum. Itaque, ad summum poterit statim censuram ferre sub illa conditione, Nisi comparueris, vel simili: supponendo (vtin rebus dubiis faciendum est) iudicem habere iustam causam omittendi trinam admonitionem: omnino autem prætermittere monitionem, etiam inclusam in illa conditionali, & statim absulutam, & ineuitabilem censuram ferre, iustè non poterit.

Tertia exceptio est, quando est periculum in morta, que est frequens apud Canonistas, vt notat Nauarrus in capite *Cam contingat*, caus. 5. de Rescriptis. Verutamen vt exiis, quæ ibidem subiungit, aper-
te sumitur, hæc exceptio solum est respectu trinæ monitionis, non vero respectu illius, quæ in prece-
pro conditionato includitur, fine quo nunquam posse ferri talem censuram ipse Nauarrus ibidem docet.

Quarta exceptio est, quando iam est cognita & manifesta contumacia, ut quia reus ante prædictum & publicauit se non paritum. Quæ exceptio, vt aliquam probabilitatem habeat, explicari debet per illam, quam Theologii adhibere solent ad præceptum de correctione fraterna: tunc enim dicunt omittendam esse, quando non est spes fructus: quia tunc actio est otiosa; ita ergo in præsenti, si tanta sit cognita contumacia, & moraliter nulla sit spes fructus admonitionis, merito videbitur omittenda. Quæ quidem causa videtur mihi sufficiens, quantum ad forum conscientiæ spectat, ad omittendam trinam admonitionem, seu prægauim, & ut statim ferri possit censura, quæ ipso facto incurrit perseverante contumacia, non tamen videtur hæc causa posse aliquando sufficere, ut iustè omittatur hæc conditio, & admonitio in illa inclusa. Quia quantumcumque appareat in præsenti contumacia peccatoris, potest, quando contra illum profertur, censura sententia mutari, & semper manet in illo hocius, ut si prauam voluntatem mutet: & parere velit, possit censuram evitare. Neque refert, quod sit praua, vel moraliter nulla spes talis mutationis: quia hoc non tollit, quin illi seruandum sit ius suum. Deinde, quia retentio etiam Ecclesiæ in his censuris ferendis est, vt non ita ferantur proper peccata commissa, ut existimetur ineuitabiles ex parte ipsius Ecclesiæ, si peccator illam audire velit, & obediens. Vnde talis admonitio non fundatur solum in spes fructus, sed etiam in debito, & iuridico vñi ipsius censura. Verum est, quia hæc penæ medicinales sunt, interdum esse omittendas, quando non est spes fructus, ut inferius dicimus: tamen, quia per eas non solum intenditur bonum eius contra quem feruntur, sed etiam aliorum, & præsertim communiatatis, ideo interdum iustè feruntur absque morali spe priuati fructus ipsius peccatoris. Et tunc dicimus, seruandam illi formam talem in ferenda censura, quæ admonitionem contineat.

Quod vero spectat ad forum contentiosum, proprium est iurisperitorum id definire. Mihi tamen videatur, idem esse iudicandum in illo foro: nam quantumcum aliquis affirmet, vel etiam iuret se non comparitum, licet citetur, vel non obediatur, licet ipsi aliiquid præcipiat, nihilominus, donec actu citetur, vel præceptum ei imponatur, & ipse non pareat, vel compareat, non poterit iuste excommunicari, aut excommunicatus declarari. Quia propter prius delictum ut sic excommunicari non potest sine ordine ad futurum, & prior contumacia non tam sicut in effectu, quam in affectu, nec tam in re, quam in signis, seu verbis: censura autem directe cadit.

Cum est pœ-
nicalium in
mora, an
posse omitti
admonitio.

An proprie-
tatum cœ-
sum ac rei
posse omitti
admonitio.

Probabile
esse interdi-
ctum ferri pos-
se per modū
præceptum.

5

An versus ex
ecutorio
minor ad
monitionem
prætermi-
ttere posse.

cadit in contumaciam externam, seu actu ipso, vel omissione consummatam.

Quod vero quidam ait propter presumptam contumaciam posse fieri censuram ex c. Venerabilis bus. Porro de Sentent. excommunic. in sexto, non recte ad præsens adducitur, iuxta veram illius textus intelligentiam. Non enim presumpta contumacia in futuro actu ad censuram sufficit, sed in actu præterito: quia Ecclesia non iudicat de futuris, quātum in præsenti affectu, & determinatione causa contineri videantur: quia mutari homo potest, & de facto illa non committit. In modo nec Deus ipse illa puniri etiam si euidenter sciat, an futura fint: sed puniri præsentem affectum. De quo Ecclesia non iudicat. Vnde talis presumpta contumacia semper supponit aliquod præceptum Ecclesie, re ipsa impositum sub tali conditione, cui peccator non obedit in re: quia tamen dubitari potest, an id fecerit ex impotencia, vel rationabili causa, an vero ex rebelli voluntate, ideo quandiu non probatur illa excusatio, præsumti contumacia dicitur. Et hic est proprius casus illius. Porro, qui non caret sua difficultate, infra suo loco tractanda: est tamen longe diversus, ab illo, in quo nunc versamur: in quo non supponitur præceptum latum, sed solum timetur, vel moraliter certe creditur futura contumacia, si præceptum feratur: & propter eam dicitur omitti posse præceptum, & fieri transiit ad censuram immediate & absolute ferendam: quod credibile non est. Quin potius (quod etiam est notatum dignum) in illo. Porro, non fertur centura propter presumptam contumaciam, sed supponitur late ipso facto incurreda & presumitur incuria. Quia presumitur contumacia, quando oppositum non probatur in ordine ad abolitionem præmittendam, quia id securius est: nunc autem agimus non de presumptione censuræ, sed de impositione illius: quia fortasse fieri de novo non potest propter contumaciam tantum presumptam etiam in præterito actu, ne dum in futuro. Sed de illo punto in sequenti disputatione dicendum est.

Quinta excepio fieri potest, quando delictum publicum est, & notorium, simul cum auctore eius. Sed haec exceptio per se improbabilis est, & a nemine fortasse afferitur in eo sensu quam Couarr. dict. §. 9. n. 6. referat Felin. & Anton. de Butri o aliter loquentes, & eodem modo loquitur Abb. in c. Illud, de Cleric. excom. minist. dicens in notoriis monitione non requiri. Addit tamen, id esse intelligendum iuxta doctrinam alii locis, que ibi citat, ab ipso traditam. Aliqui vero id exponunt, quando non solum delictum, sed etiam contumacia notoria est. Et ita loquuntur Couarr. Vgolin. & alii. Sed certe, si contumacia præcisit, necesse est monitionem præcessisse: si autem futura creditur, non sufficit, ut iam dixi. Vnde in dict. ca. Illud, quod ipsi citant, non fertur absolute excommunicatio pro peccato notorio, sed sub conditione, nisi intra viginti dies hoc fecerit. Hæc autem conditio admonitionem continet, ut satis constat ex dictis. Quare ad propriam censuram ferendam semper est necessaria monitio, secus aliquando est ad declaracionem censuræ late in notoriis criminibus; ut infra dicam.

Addit vero Gratianus 2. quest. i. suo §. vltim. qui incipit, Quod autem, in eo casu omitti posse secundam & tertiam monitionem, si ad primam peccator incorrigibilis appareat. Vnde Glossa ibi potius adiutit admonitionem deberē præcedere, etiam in notoriis, & alia iura citat. Idemque docet Abbas in cap. Cuius sit Romana, de Appellationib. nu. 32. & Couarruus dict. §. 9. nu. 6. Et ratio est clara ex dictis, quia censura talis non fertur propter delictum præcisum, ut præteritum, sed cū ordine ad futuram contumaciam: ergo quod delictum sit publicum, necne, parum refert, donec per admonitionem contumaciam.

Fr. Suarez. tom. 5.

10. Presumpta contumacia non sufficit ad censuram ferendam.

11. An in delicto publico cum censuram ferenda, multo possit monitio. Couarr. Abbas.

12. Gratianus. Gloss. Abbas. Couarr.

13. In dict. ca. Illud, de iudicis.

14. In dict. ca. Illud, de iudicis.

15. In dict. ca. Illud, de iudicis.

16. In dict. ca. Illud, de iudicis.

17. In dict. ca. Illud, de iudicis.

18. In dict. ca. Illud, de iudicis.

19. In dict. ca. Illud, de iudicis.

20. In dict. ca. Illud, de iudicis.

21. In dict. ca. Illud, de iudicis.

22. In dict. ca. Illud, de iudicis.

23. In dict. ca. Illud, de iudicis.

24. In dict. ca. Illud, de iudicis.

25. In dict. ca. Illud, de iudicis.

26. In dict. ca. Illud, de iudicis.

27. In dict. ca. Illud, de iudicis.

28. In dict. ca. Illud, de iudicis.

29. In dict. ca. Illud, de iudicis.

30. In dict. ca. Illud, de iudicis.

31. In dict. ca. Illud, de iudicis.

32. In dict. ca. Illud, de iudicis.

33. In dict. ca. Illud, de iudicis.

34. In dict. ca. Illud, de iudicis.

35. In dict. ca. Illud, de iudicis.

36. In dict. ca. Illud, de iudicis.

37. In dict. ca. Illud, de iudicis.

38. In dict. ca. Illud, de iudicis.

39. In dict. ca. Illud, de iudicis.

40. In dict. ca. Illud, de iudicis.

41. In dict. ca. Illud, de iudicis.

42. In dict. ca. Illud, de iudicis.

43. In dict. ca. Illud, de iudicis.

44. In dict. ca. Illud, de iudicis.

45. In dict. ca. Illud, de iudicis.

46. In dict. ca. Illud, de iudicis.

47. In dict. ca. Illud, de iudicis.

48. In dict. ca. Illud, de iudicis.

49. In dict. ca. Illud, de iudicis.

50. In dict. ca. Illud, de iudicis.

51. In dict. ca. Illud, de iudicis.

52. In dict. ca. Illud, de iudicis.

53. In dict. ca. Illud, de iudicis.

54. In dict. ca. Illud, de iudicis.

55. In dict. ca. Illud, de iudicis.

56. In dict. ca. Illud, de iudicis.

57. In dict. ca. Illud, de iudicis.

58. In dict. ca. Illud, de iudicis.

59. In dict. ca. Illud, de iudicis.

60. In dict. ca. Illud, de iudicis.

61. In dict. ca. Illud, de iudicis.

62. In dict. ca. Illud, de iudicis.

63. In dict. ca. Illud, de iudicis.

64. In dict. ca. Illud, de iudicis.

65. In dict. ca. Illud, de iudicis.

66. In dict. ca. Illud, de iudicis.

67. In dict. ca. Illud, de iudicis.

68. In dict. ca. Illud, de iudicis.

69. In dict. ca. Illud, de iudicis.

70. In dict. ca. Illud, de iudicis.

71. In dict. ca. Illud, de iudicis.

72. In dict. ca. Illud, de iudicis.

73. In dict. ca. Illud, de iudicis.

74. In dict. ca. Illud, de iudicis.

75. In dict. ca. Illud, de iudicis.

76. In dict. ca. Illud, de iudicis.

77. In dict. ca. Illud, de iudicis.

78. In dict. ca. Illud, de iudicis.

79. In dict. ca. Illud, de iudicis.

80. In dict. ca. Illud, de iudicis.

81. In dict. ca. Illud, de iudicis.

82. In dict. ca. Illud, de iudicis.

83. In dict. ca. Illud, de iudicis.

84. In dict. ca. Illud, de iudicis.

85. In dict. ca. Illud, de iudicis.

86. In dict. ca. Illud, de iudicis.

87. In dict. ca. Illud, de iudicis.

88. In dict. ca. Illud, de iudicis.

89. In dict. ca. Illud, de iudicis.

90. In dict. ca. Illud, de iudicis.

91. In dict. ca. Illud, de iudicis.

92. In dict. ca. Illud, de iudicis.

93. In dict. ca. Illud, de iudicis.

94. In dict. ca. Illud, de iudicis.

95. In dict. ca. Illud, de iudicis.

96. In dict. ca. Illud, de iudicis.

97. In dict. ca. Illud, de iudicis.

98. In dict. ca. Illud, de iudicis.

99. In dict. ca. Illud, de iudicis.

100. In dict. ca. Illud, de iudicis.

101. In dict. ca. Illud, de iudicis.

102. In dict. ca. Illud, de iudicis.

103. In dict. ca. Illud, de iudicis.

104. In dict. ca. Illud, de iudicis.

105. In dict. ca. Illud, de iudicis.

106. In dict. ca. Illud, de iudicis.

107. In dict. ca. Illud, de iudicis.

108. In dict. ca. Illud, de iudicis.

109. In dict. ca. Illud, de iudicis.

110. In dict. ca. Illud, de iudicis.

111. In dict. ca. Illud, de iudicis.

112. In dict. ca. Illud, de iudicis.

113. In dict. ca. Illud, de iudicis.

114. In dict. ca. Illud, de iudicis.

115. In dict. ca. Illud, de iudicis.

116. In dict. ca. Illud, de iudicis.

117. In dict. ca. Illud, de iudicis.

118. In dict. ca. Illud, de iudicis.

119. In dict. ca. Illud, de iudicis.

120. In dict. ca. Illud, de iudicis.

121. In dict. ca. Illud, de iudicis.

122. In dict. ca. Illud, de iudicis.

123. In dict. ca. Illud, de iudicis.

124. In dict. ca. Illud, de iudicis.

125. In dict. ca. Illud, de iudicis.

126. In dict. ca. Illud, de iudicis.

127. In dict. ca. Illud, de iudicis.

128. In dict. ca. Illud, de iudicis.

129. In dict. ca. Illud, de iudicis.

130. In dict. ca. Illud, de iudicis.

131. In dict. ca. Illud, de iudicis.

132. In dict. ca. Illud, de iudicis.

133. In dict. ca. Illud, de iudicis.

134. In dict. ca. Illud, de iudicis.

135. In dict. ca. Illud, de iudicis.

136. In dict. ca. Illud, de iudicis.

137. In dict. ca. Illud, de iudicis.

138. In dict. ca. Illud, de iudicis.

139. In dict. ca. Illud, de iudicis.

140. In dict. ca. Illud, de iudicis.

141. In dict. ca. Illud, de iudicis.

142. In dict. ca. Illud, de iudicis.

143. In dict. ca. Illud, de iudicis.

144. In dict. ca. Illud, de iudicis.

145. In dict. ca. Illud, de iudicis.

146. In dict. ca. Illud, de iudicis.

147. In dict. ca. Illud, de iudicis.

148. In dict. ca. Illud, de iudicis.

149. In dict. ca. Illud, de iudicis.

150. In dict. ca. Illud, de iudicis.

151. In dict. ca. Illud, de iudicis.

152. In dict. ca. Illud, de iudicis.

153. In dict. ca. Illud, de iudicis.

154. In dict. ca. Illud, de iudicis.

155. In dict. ca. Illud, de iudicis.

156. In dict. ca. Illud, de iudicis.

157. In dict. ca. Illud, de iudicis.

158. In dict. ca. Illud, de iudicis.

159. In dict. ca. Illud, de iudicis.

160. In dict. ca. Illud, de iudicis.

161. In dict. ca. Illud, de iudicis.

162. In dict. ca. Illud, de iudicis.

163. In dict. ca. Illud, de iudicis.

164. In dict. ca. Illud, de iudicis.

165. In dict. ca. Illud, de iudicis.

166. In dict. ca. Illud, de iudicis.

167. In dict. ca. Illud, de iudicis.

168. In dict. ca. Illud, de iudicis.

169. In dict. ca. Illud, de iudicis.

170. In dict. ca. Illud, de iudicis.

171. In dict. ca. Illud, de iudicis.

172. In dict. ca. Illud, de iudicis.

173. In dict. ca. Illud, de iudicis.

174. In dict. ca. Illud, de iudicis.

175. In dict. ca. Illud, de iudicis.

176. In dict. ca. Illud, de iudicis.

177. In dict. ca. Illud, de iudicis.

178. In dict. ca. Illud, de iudicis.

179. In dict. ca. Illud, de iudicis.

180. In dict. ca. Illud, de iudicis.

181. In dict. ca. Illud, de iudicis.

182. In dict. ca. Illud, de iudicis.

183. In dict. ca. Illud, de iudicis.

184. In dict. ca. Illud, de iudicis.

185. In dict. ca. Illud, de iudicis.

186. In dict. ca. Illud, de iudicis.

187. In dict. ca. Illud, de iudicis.

188. In dict. ca. Illud, de iudicis.

189. In dict. ca. Illud, de iudicis.

190. In dict. ca. Illud, de iudicis.

191. In dict. ca. Illud, de iudicis.

192. In dict. ca. Illud, de iudicis.

193. In dict. ca. Illud, de iudicis.

194. In dict. ca. Illud, de iudicis.

195. In dict. ca. Illud, de iudicis.

196. In dict. ca. Illud, de iudicis.

197. In dict. ca. Illud, de iudicis.

198. In dict. ca. Illud, de iudicis.

199. In dict. ca. Illud, de iudicis.

200. In dict. ca. Illud, de iudicis.

201. In dict. ca. Illud, de iudicis.

202. In dict. ca. Illud, de iudicis.

203. In dict. ca. Illud, de iudicis.

204. In dict. ca. Illud, de iudicis.

205. In dict. ca. Ill

40 Disp. III. De modis quibus fertur Censura.

aliis Glosis, & Doctoribus, quos ibi citat. Et à simili probari potest ex c. *Cam secundum leges*, de Hæret. in sexto, vbi dicitur, licet hereticus ipso facto amittat dominium suorum bonorum, non tamen esse illis priuandum, donec per sententiam declaratoriam de crimen confet: ergo à fortiori idem dicendum est de bonis spiritualibus, quibus per censuram aliquis priuatur. Quāquam in hoc sit diueritas, quod hereticus non tenetur se suis bonis, seu illorum viu priuare ante sententiam: Excommunicatus autem ipso iure statim tenetur se abstinere, & non communicare cum aliis: quia poena hæc est diuersa rationis, & diuerio etiam modo fertur ipso iure, vt supra tacum est, & latius dicendum est in materia de hæresi. In eo vero est similitudo, quid publica execuicio poena per legem imponit, quatenus ab humano iudice sit, semper supponit proportionatam scientiam criminis, publicam & iuridicam: ad quā, per se loquendo, requiritur citatio partis, nisi fortasse in delictis publicis, & notoriis. *Quod latius prosequi ad Iuristas periret.*

Non declarant autem Couarruias, & alij, an si in praedicto casu, quando pars citatur ad denunciationem faciendam, illa statim compareat, & suum crimen recognoscat, & paratam se ad satisfacendum ostendat, nihilominus iustè denunciari valeat. Videatur autem posse, quia alias illa citatio etiam est admonitio, quandoquidem denunciationem impidere potest, si alter velit resipiscere: ergo, si denunciatione hieri non potest sine citatione prævia, fieri etiam non poterit absque admonitione, etiam in criminibus, propter quæ ipso iure incurritur censura. Consequens est contra dictum capit. *Reprehensibilis*, & interpretationem eius, quam tradidimus. Et contra rationem, nam denunciatione non est noua censura, neque amplius ligat, vt dicitur in capit. *Post floratu*, §. *Verum de Appellat*. Ergo per se non pendet ex eo, quod reus satisfactionem, vele mendaciam offerat, sed absolute fieri potest propter delictum commissum, statim ac iuridice de illo constat.

In contrarium verò est, quia statim, ac rens se subdit Ecclesiæ, & satisfactionem offert, absoluendu est à censura, quæ medicinalis poena est, capit. *Qua fronte de Appellation*. ergo iniuste faceret index in eo casu procedendo ad denunciationem censuræ: nam licet denunciatione non liget amplius, retinet tamen prius vineulum, & aliquo modo illud auger, saltem respectu aliorum, qui ante denunciationem non tenebantur vitare reum, præfertim post Concilium Constantiense. Vnde etiam augeretur infamia ipsius delinquentis: quæ omnia videtur esse contra Ecclesiæ intentionem, quæ est salus delinquentis, & condigna satisfactione, quæ obtenta, non vult maius nocuere illi inferre. Cuius sufficiens argumentum est, quod vult illum absoluere. Hæc igitur pars vera videatur. Neque obstat c. *Reprehensibilis*, nam in eo sermo est de canonica monitione: & hæc dicitur non esse necessaria in his criminibus: non vero ideo excludit admonitionem iuridicam, vt ita dicam, quæ in citatione ipsa includitur: & non tam propter emendationem, vel contumaciam nouam expectandam, quam propter iuridicum ordinem, seruandum necessaria est. Cuius argumentum est, quia, vbi in aliquo casu citatio prætermitti potest, talis etiam admonitio necessaria non est ad denunciationem faciendam.

Et iuxta hæc limitationem, & declarationem intelligi potest, quod sententia excommunicationis, vel alterius censura in criminibus notoriis absque prævia monitione fieri posse. Id enim verum erit in sententia denunciationi censuræ, non inficti: & consequenter non in omnibus criminibus, sed in eis, quæ ipso iure habent censuram annexam: tunc enim, cum ob facti notorietaem noua citatio ne-

A censaria non sit, & censura iam sit contracta, statim potest ad denunciationem procedi. Ad quod facit text. in c. *De manifesta*, 2. q. 1. & c. *Evidentia*, de Accusat. & cap. illud, de Cler. ex comm. ministr. Et melius c. *Bona memoria*, 1. de Electione.

An in d. cl. 3. propter quæ inbetur fieri ab homine censura, posse monitio prætermitti.

P Otest autem hæc inquiri, an hæc exceptio ad illa crimina, quæ sub aliqua censura in iure prohibentur, non ipso facto incurrenda, sed ferenda, ita ut possit iudex, statim absque illa monitione prævia illam inferre. Videatur enim posse, quia iam per legem facta erat sufficiens admonitio: ergo iam ille est contumax Ecclesiæ: ergo statim potest censura ligari. Item, quia alias nullius efficacie, aut momenti est illa communatio censuræ, quæ per talem legem fit: quandoquidem ob transgressionem eius nūquam potest excommunicatio imponi, sed propter contumaciam, quæ postea subsequitur.

Nihilominus dicendum est etiam in hoc casu præmittendam esse admonitionem. Imò, per se loquendo, requiri trinam. Quod aperte sentit Caieta nus in Summa, verbo *Clerorum peccata*, & ver. *Præceptum Couarruias* supra num. 5, vbi alios referit. Quin potius inde probat, prohibitionem legi non sufficere loco admonitionis, ut censura ab homine feratur. Et videatur hoc statim colligi ex dicto capite *Reprehensibili*, vbi solum excipitur censura, quæ ipso iure lata est propter culpam: exceptio autem firmat regulam in contrarium. Cuius præcipua ratio est, quia de necessitate censuræ est, ut præcedat admonitio, & idem semper debet cum proportione procedere. Vnde, cum à lege fertur, admonitio legis sufficit: cum vero fertur ab homine, eius monitio præcedere debet, ut ita etiam contumacia sit respectu eius, à quo censura manat. Quod etiam iura disponuerunt propter maiorem suavitatem in censuris ferendis, & ideo fernanda sunt cum moderatione, quæ ab ipsis adhibetur, scilicet, si necessitas aliquid moderari coegerit: hæc autem nulla in præfenti occurrit, ex eo solum quod peccarum fit sub censura ferenda prohibitum.

Nec sequitur, hæc legem imponentem talē censuram carere effectu, nam in primis potest, & interdum debet Prælatus, præsertim quando imminent periculum agendi contra tale præceptum, aut quādo abusus contra illud paulatim introducitur, potest (inquam) admonire subditos, ut ferent legem, quia alioqui exequetur in eos prænam legis: & tunc fine alia admonitione poterit absolue ferre censuram in transgressores legis: quia iam præcessit sufficiens admonitio ante violatam legem. Deinde, si delictum iam est patratum, potest exigere condignam satisfactionem, quam si reus nolit exhibere, tunc poterit in eum ferre centuram lege præscriptam: quam fortasse sine tali lege ferre non posset. Ex quo infero, si delictum tale sit, ut nullo modo extendarit in futurum, sed simul, ac consummatur omnino transeat, nulla relata obligatione restitendi, vellat faciendi respectu hominum, sed tantum respectu Dei, tale delictum non posse prohibiri per legem sub comminatione censura ferenda, sed vel ipso iure imponi debere, aut nullo modo. Et hoc apud me conuincit ratio facta.

Sep tima exceptio plures continens.

S Olent præterea à prædicta generali regula excipiendi, quibus statuitur in ea, Eos, de Sententia excommunicationis, in Sexto, nimurum de illis, qui absoluuntur à censuris sub conditione satis-

19
Paris affixa
manu.

20
Paris negata
manu vera.
Caiet

21
Ratione in
contrarium
satisfacta.

22
Quando ab
soluto seb
conditio
datur, non
implata
satis.

conditio, fatisfaciendi, vel se presentandi suis ordinariis, aut coram Summo Pontifice, vel alia similia: illi enim ipso iure in conditionem non impleant debitum tempore, in eandem censuram incidunt fine alia admonitione; in eandem (inquam) specie, non numero, ut per se confat. Hac verò exceptione nulla est, quia illa censura posterior ipso iure incurritur: est enim in eodem capitulo lata. Adeo, cum absolutio illa conditionalis sit formaliter, vel virtute, ipsam etiā quivalere admonitioni de actu futuro praestando sub pena simili censuræ ipso facto incurrenda. Quocirca potius ex principiis positis statuenda hic est generalis regula, quod si censura absolutio à priori censura non est conditionata, sed absoluta, ut similis censura iterum imponatur, necessariam esse nouam monitionem, neque sufficere admonitionem, quæ ante priorem censuram præcessit, etiam si de reuocanda datæ absolutione tractetur, ed quod male data fuerit. Ita docet Cœurruus dicto §. nono, numero quarto, ex Rota & Felino, quos referit. Et ratio est, quia re vera illa est noua censura: & id est ius generaliter statutum pro censuris ferendis in illa etiam seruandum est. Quo fit, ut necessario id debeat intelligi, quando absolutio fuit valida, licet probetur male concessa. Nam, si nulla fuiserit, prior censura semper mansisset: & ita non esset noua monitione necessaria.

13. *Vltimo excludunt aliqui eam censuram, quæ ferri interdum soleat in hominem iam defunctum, iuxta c. A nobis, 2. de Sent. excom. &c. fin. 24. q. 2. Quia, qui defunctus est, iam non est capax admonitionis, ut per se confat. Verumtamen neque hæc exceptione necessaria est. Primo, quia regulariter, tunc quando profertur sententia censuræ circa mortuum, non fertur seu efficitur censura, sed declaratur, eum, cum viueret, censuram incuruisse, & iam dictum à nobis est ad declarationem non requiri semper monitionem. Secundo, quia si fortasse aliquando nouus aliquis effectus sit ex vi illius sententia, non est proprie censura aliqua circa ipsum defunctum, sed est prohibitus, quæ alii viuentib, sit, ne pro tali defuncto orient, aut suffragia pro illo offerant, vel etiam ut corpus eius ē loco sacro expellant, aut aliquid simile: quæ poena iam non est medicinalis respectu defuncti, sed ad terrorēm & correctionem aliorum, & supponit in defuncto non solum contumaciam, sed etiam extreman perditionem; moraliter certam in foro Ecclæs. Et ita etiam illa sententia est ad declarandum illum esse indignum, & incapacem talium beneficiorum.*

24. *Igitur loquendo de propria censura, quæ est mediecialis pena, huncquā fertur sine admonitione prætria. Nec ferri debet fine tria: nisi necessitate urgente. Est enim præ oculis habenda differentia inter admonitionem absolute, vel tria. Nam hæc ex iusta causa omitti potest, & ad viam reduci, & talis esse posset casus, tantaque necessitas, ut possit terminus ita coactari, ut nec vna pro tria possit moraliter, ac virtualiter reputari: de quo nullam regulam, præter iudicis prudenter assignare possumus. At verò admonitione simpliciter, seu saltem vna, ita necessaria est, ut nulla sit adhibenda exceptio: quia intime includitur in ratione poenæ medicinalis: & ad minimum necessarium est ferri sub ea conditione, Nisi fatisficeris, respueris, hoc vel illud feceris, aut omiseris, quæ forma intrinsecè admonitionem includit.*

SECTIO XI.

A quo, & cui facienda sit admonitio.

1. *Prior pars præsentis quæstionis facile ex dictis definitur. Nam ex his quæ dicta sunt de hac ad- Fr. Suarez 2. Tom. 5.*

A monitione sequitur, fieri debere auctoritate, & nomine ipsius iudicis, qui censuram laturus est. Ratio est manifesta, quia admonitio talis esse debet, ut si quis non paret, contumax, & inobediens existat, quod esse non potest, nisi admonitio auctoritate superioris facta sit. Canonistæ addunt, aliam rationem, nimis, quod ipso facto incurritur: est enim in

Admonitio debet fieri auctoritate iudicis, à quo ferenda est censura.

Abbas. Debet fieri ad instantiam partis priuatae obv. utilitas.

in capite de iudiciis, numer. 33. Qui etiam addunt, quando censura ferenda est in commodum alicuius priuatae personæ, tunc oportere admonitionem fieri ad instantiam eius, quia habet vim citationis: & citatio, ut valida sit, ad instantiam partis fieri debet: quia propter priuatum utilitatem non debet iudex proprio motu suum officium interponere. Quod latè tractat Abbas suprà numer. 4. & in capite Propt. de dolo, & contumacia, numer. 19. At verò si censura feratur propter commune bonum, in quo casu potest iudex ex officio procedere, tunc etiam potest ex officio admonere, sicut etiam potest ex officio citare, ut notauit idem Abbas in capite Veritatis, de dolo, & contumacia, numero quinto, & sumit ex. Venerabilibus, §. Porro, de Sent. excommunic. in. 6.

Additur præterea in capite Sacro, de Sententia excommunicationis, admonitionem hanc fieri debere, præsentibus idoneis personis, per quas posse probari monitio, si necesse fuerit. Vnde infert Abbas ibidem, 3. necessarium non esse, ut hæc admonitio in scripto fiat: nam ideo (inquit) requiritur præsentia personarum; Vnde insinuare videtur, quando admonitio in scriptis sit, non esse necessarium præsentiam testium, Quod affirmauit expreſſius Tabiena in verb. Excommunicationis, 2. in principio, quia tunc cessat ratio illius textus, scilicet, ut possit probari admonitio, si necesse sit: nam, si admonitio in scripto facta est, per scripturam poterit sufficienter probari. Quia verò admonitio non habet vim & rationem admonitionis ex eo, quod scripta sit, nisi notificetur alio audiente, vel legente, ideo necessarium semper erit, ut hoc fiat coram, testibus: quia alia via probari non potest, & ideo præsentia testium, quam illa lex generaliter, & sine exceptione præscribit, necessaria semper est: scriptura autem ideo necessaria non est, quia lego non requiritur.

D. *Addit præterea Gloss. in c. Constitutionem, de Sent. excom. in 6. vers. Seruatis, in huiusmodi admonitione inferendam esse causam, super quæ sit monitio. Quod in nullo textu scriptum reperio, & merito, quia, si sit sermo de causa, quæ est ipsa materia admonitionis, per se notum erat: quo modo enim poterat aliter heri admonitio? Si vero sit sermo de causa, quæ mouet iudicem ad illam monitionem faciendam, eam explicare non semper necessarium est, sed solum quantum necessarium fuerit, ut constet admonitionem iuridice, & ritè fieri.*

An admonitio in præsentia delinquentis fieri debeat.

A dduit præterea Doctores, admonitionem hanc faciendam esse personaliter ei, qui monetur, id est, non satis esse, ut in eius domo, aut in Ecclesia, aut alio loco publico admonitio legatur: sed in eius præsentia proficeri debere, ita ut ab ipso audiri possit. Ita docet Cœur, n. 4. cū multis Canonistis, quos referit. Quanquam hoc etiam hullo decreto expressum sit: & in aliis citationibus sufficere soleat, ut in domo eius qui citatur, fiat. Et ratio hic specialiter esse videtur, quia admonitio hæc tendit ad correctionem: quam si quis audire nolit, eius contumacia consumetur: & sic iusta censura locum habeat: ad hoc autem est necessarium, ut ipsam persona moneatur.

4.

Cœur.

C. 3

Hoc

5
Quando cō-
fura contra
incereā per-
sonā fieri
sufficiā fieri
in loco pa-
blico.

Hoc verò in primis intelligendum est in his cōfūris, quæ contra singulares, & determinatas personas feruntur: nam in iis, quæ generales sunt cōtra personas, quæ hoc vel illud delictum commisserunt, cum personæ delinquentes ignorentur, non potest ei admonitio personaliter fieri: satis ergo erit, quod fiat in aliquo loco publico, & vītato more, vt in Ecclesia coram populo, nam id satis erit, vt ad notitiam delinquentium perueniat admonitio. Et in foro quidē exterior ita semper præsumitur, quādū oportū probatum non fuerit: in conscientia vero necessarium semper est, vt ad notitiam personæ deueniat. Alioqui excusabitur, vī latius sequenti Disput. videbimus.

6
Si admoni-
cio domi fa-
cta ad rei
notitiam de-
ueniat, suffi-
cīs in vīro
que foro.

Ob contrariam verō rationem, si admonitio domi facta pro particulari persona, postea ad eius notitiam sufficiēt deueniat, non solum in conscientia sufficiat ad obligandum, sed etiam in foro exteriori, si probari possit ad eius notitiam deuenit, vt Couarr. suprā affirmat, cum multis aliis. Qui argumentum sumunt ex Clementin. 3, de Elect. in illis vī. verbis, *Nisi ad appellatum eius plena & certa notitia tempus praesidū aliter perueniatur. Et subditur ibi idem quoque in aliis casibus obseruari volumus, in quibus requiriuntur intimatio facienda. Quis textus videatur expressus. Et ratio etiam est per se satis clara. Rursus addendum est, si sit sententia specialis contra certam personam, & ipsam per vim, aut fraudē impedit ne fibi talis monitio fiat, tunc sufficiere admonitionem in domo fieri, aut, si domum vel certum domicilium non habeat, in Ecclesia matrice, vel principali illius loci; quia tunc ipse est in causa, vt ei non possit admonitio fieri personaliter: vis autem & dolus non debet ei prodesse: & idē ille iam meritō contumus cōfūsetur, vt expresse habetur in Ca. Quoniam frequenter, §. 1. de Dolo, & contumacia. Alios præterā causas ponit Couarr. in quibus satis est admonitionem fieri ad domum: qui ad forum extēnum fortasse prōdē possunt: ad forum autē conscientiae non multum referunt: nam regula proposita seruanda est.*

7
Si anīē ipse
ob doīū im-
pediat, suffi-
cīs fieri in
loco publico

Non declarant autem dicti auctores, an oporteat hanc admonitionem expresse fieri sub tali cōfūra ferenda, si non parent, vel satis sit ad monitorem, præcipiendo simpliciter, vt hoc fiat. Neque etiam declarant, vt quando admonitio fit a nīm vīna pro trīna, oporteat etiam hoc expresse dicere, vel sufficiat in re ipsa talē terminū aſsignare, qui tripli- ci admonitioni aequivalere possit. Et quoniam de his circumstantiis nīl expresse iura statuunt, neq; ex sola rei natura possumus sufficiens argumentum sumere, ideo id feruandum erit, quod confutudine receptum fuerit, quæ est optimā legū interpres. Consuetudo autem esse videtur, vt admonitiones fiat sub expresse cōminatione talis cōfūra: quoniam ex sola transgressione simplicis præcepti Ecclesiastici absque cōminatione cōfūra non cōfūsetur homo sufficiēt contumax, vt absolute statim cōfūra ferenda. Alioqui pto transgressione cuiuscumq; legis Ecclesiasticae, præterim sepius re- petita, posset quis statim excommunicari, vel in er- dici: quod ponit in vīlo Ecclesiæ, nec iure ordinario fieri potest. Ex quo etiam videtur in posteriori puncto dicendum, quando fit vīna monitio pro trīna, oportere ita hoc explicari, qui admonetur, vt intelligat terminū sibi tunc præfixum ad parentū esse ultimum, post quem statim fit cōfūra ferendū. sive expresse ille intelligat illud aequivalere trīna monitioni, sive non: hoc enim parum videtur referre multoq; minus refert, vt tēpū illud in tres partes expresse diuidatur, vīneiq; monitione singulas partēs accommodando. Quamvis enim bonum sit, vītātā formata, & solemnitatem, præterim pro exteriori foro, feruare; tamen, si tempus in tali monitione concessum reuera suffi-

ciat pro trīna monitione; & index declarat se illud concedere pro ultimo termino, & monitione completa, ibi virtute continentur reliqua, & ad substantiam actus non spectant. Quod autem illud saltem necessarium fit, patet, tum quia, dum nihil aliud explicatur, bona fide poterit admonitio credere illam esse primā monitionē tantum: non ergo erit sufficiēt contumax, vt statim cōfūra feratur. Tum etiam, quia ius disponit, vt sit trīna admonitio, vel vīna pro trīna: ergo cum ius disponit, vt vīna non sufficiat nisi pro trīna, intelligitur exteriorius cōfūre debere illam monitionem, licet vīna formaliter sit pro trīna fieri, quia ius maximē disponit de ipsa exteriori forma. Non potest autem exteriorius cōfūre, nisi saltem illo modo declaretur illum designari, vt postrem terminum: nullus enim modus potest esse magis imp̄ieitus: ergo, Ex q; o potest prior pars confirmari: ideo enim necessarium est declarare, ei qui monetur, illum esse ultimum terminum, vt cōfūra timeat, vel inexcusabilis sit, si adhuc refusat, ergo multo magis necessarium erit, vt intelligat præceptum imponi in ordine ad cōfūra ferendam, nisi obediat.

Potest vero obiecti factum Pauli, ad Corinth. 5, qui fornicarum absentem excommunicauit, nulla monitione præmissa. Quod si quis fortere respondet, credendum esse prius Paulum admonuisse, dici poterit, illud esse voluntarie aſseratum, cum ipse folium dicat. *Omnia auditur inter vos talis fornicatio, &c. statimq; Ego quidem abens corpore, præfens autem spiritu, iam iudicauit, vt præfens, eum, qui sic operatus est, & in frā, Tradid: huiusmodi hominem Satane. Vbi folium fit mentio de peccato commisso, & statim fit iudicium, & fertur sententia. Et, quamvis daremus aliquam monitionem præcessisse, tamen verisimile non est, præcessisse sub cōminatione cōfūra. Et certe cum Christus dixit Matth. 8. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethiū, &c. non intellexit, si non audierit Ecclesiam præcipiēt sub cōminatio nē cōfūra.*

Respondet primō, nos non affirmare hoc esse denegentia simpliciter, ita vt nulla ratio posset Ecclesia aliter vī sua absoluta potestate. Vnde concedi potest, & Christum illam dedisse, & Paulum illa vīlū esse: quia forte tunc fuit expediens illo rigore vī. Nihilominus tamen potuit ipsa Ecclesia a liūlū ordinariū statuere, quod esset suauē, & fragilitati hominum magis accommodatū. Propria vero responsio est, Christum in illo loco non tractasse de modo ferendi cōfūram in particulari, sed de ordine correctionis fraternæ. Vnde, quod ait, *Si Ecclesiam non audierit, absolutum quid est, & indefinitum, cuius determinatio quoad modum & ordinem Ecclesie institutioni reliqua est. Quod vero spectat ad factum Pauli, verisimilius est, eum prius monuisse, & fortasse sepius, fornicarium illum. Et iuxta interpretationem D. Thomæ, & aliquorum id colligi potest ex verbis, quæ paulo inferius subiungit, *Scripsi vobis in epistola, ne committam in fornicariis. Et in frā, Cum huiusmodi nec cibum sumere: Vbi D. Thomas intelligit, Paulū mentionem facere alterius epistolæ prioris, quæ non extat, in qua scriperat huiusmodi peccatores esse separados, & excommunicandos. Quod certe, si ita est, videtur scripsum fuisse à Paulo occasione huius fornicarij. Per illam ergo epistolam satis fuerat admonitus etiam sub cōminatione cōfūra. Imō addo, mihi nō satis constare illam excommunicationem Pauli fuisse omnino absolutam, & non potius sub ea conditione: nisi statim separat, & primum statim relinquit: nam peccatum illud non omnino præterierat, sed perdurabat continuè; vt patet ex illis verbis, Ita vi vxorem patris sui aliquis habeat: ergo verisimile satis est, illam cōfūram fuisse latam sub hac conditione, nisi statim illam relinquit: Nam intentio Pauli solum**

8
Obiectus
locus Pauli
1. Cor. 5. &
Matth. 18. 2

9
Prædicti loca
ca responde-
tur.

D. Thom.

folam erat, ut ille resipisceret, ut declarant sequentia verba; *Ut piriuit salutis sit in die Domini: ergo si ille statim à peccato resurget, & scandalum tolleret, iuxta Pauli intentionem nō incurreret excommunicationem latam: ergo verisimile est fuisse latam sub ea conditione. Quod si hoc ita est, non erat necessaria alia admonitio, præterim in delicto aëro publico, & scandaloso: ut satis ex dictis constat.*

SECTIO XII.

Virum censura sit valida, quando admonitio non præcessit.

*Censuram fine monitio-
nis latam
est quidam non
autem nullam
communi-
ratio-*

Vltimo dubitari potest circa hanc admonitio-
nem, an ita sit de necessitate censuræ, ut si præ-
termittatur, censura sit nulla. Communiter Cano-
nista absoluuntur respondentes, esse quidam iniustæ, non
tamen nullam. In iustam (in quam) id est inique da-
tam, & contra legem; seu contra iustitiam legalem,
licet non contra communiam: Non tamen nullam, quia lex, qua præcipit fernari hunc ordinem in
censura ferenda, non præscribit illum ut substanti-
alem, nec irritat sententiam aliter latam: ergo, si all-
as iudex habet in iustitionem, & sufficientem cau-
sam, erit sententia valida, etiam si monitio non præ-
cedat. Assumptum probatur ex dict. capit. Sacro, vbi
post latum illud præceptum subditur: *Si contra præ-
sumperit (scilicet iudex) etiam si iusta fuerit excommuni-
cationis sententia, ingressus Ecclesie per mensum sibi
noverit interdictum. Si ergo iusta esse potest sententia,
etiam si monitio non præcedat, non potest esse nulla.* Verum est in capit. Romana, de Sentent. excom-
munic. in 6. de huiusmodi sententia est contrario
dici, *Si contra præsumperint, iniustas noverint esse illas.* Sed in hoc posteriori loco *iniustum sumitur priori
sensu à nobis declarato: in posteriori vero, iusta
sententia, dicitur intra rationem commutatiæ, vel
distributiæ iniustiæ, quia nimis pœna est æqua-
lis, seu proportionata causa. Et licet in dicto c. Ro-
mana, tales sententiæ iniustæ dicantur, non tamen
dicuntur nulla, ut Glossa notat: atque ita nullum est
verbum irritans huiusmodi sententias.*

*Panum.
Couar.
Nauar.*

Propter quod hoc sententia communis est. Teneat eam Abbas in dict. cap. Sacro, & in cap. Reprehensibili, de Appellation. num. 13. & alij, quos referunt, & sequuntur Couarr. dict. §. 9 nu. 7. & Nauar. in c. Cum
soningat, de Rescriptis, causa 5. Qui omnes etiam
addunt hoc verum esse, non solum in sententiis lati-
tis à iudicibus ordinariis, sed etiam à delegatis, con-
tra quosdam qui de sententiis delegatorum oppo-
situm sententia, non tamen nullum est
verbum irritans huiusmodi sententias.

*Præcedens
sententia
nullam est
in dicto.*

Vñtria.

Hanc autem communem sententiam intelligendam in primis existimo de trina admonitione, hoc
estim canonta, & competens, propriè appellatur, ut
declaratum est, & de illa solum loquuntur iura allata. At vero si loquamur absolute de admonitione,
etiam de illa, quæ includitur in omni lege, vel man-
dato, quod respicit futurum, & non cadit in præteri-
tum nisi sub aliquo ordine ad futurum, sic censio
monitionem adeo esse necessariam ad valorem cen-
surae, ut si omnino excludatur, censura nulla sit.
Quod recte notauit Victoria in Summ. tract. de Ex-
com. numer. 6. Tamen pendet ex illa quæst. an

A censura possit pure & absolute ferri pro peccato
præterito, quam in Disputatione sequenti ex profes-
so tractaturi sumus.

Deinde ab illa generali regula excipiendi sunt
casus in iure expressi, irritantes censuram aliquam *Excommuni-
cationem* ob defectum canonice admonitionis omisso. Hu-
iustusmodi est casus in cap. *Statutum*, de Sent. excom. imparti-
cione latæ, & alij, ob que canonica monitione

præmissa, irrita decernitur illis verbis, *Alius excom-
municatio in participantes prolatæ non tenet. Et infe-
rius in cap. Statutum, eadem lex exteditur ad sul-*

litionem, & interdictum in eisdem participantes

*lata. Vbi expressæ etiam dicitur, *Decretiones ea/dem
sententias non tenere aliter promulgatas, & in c. Constitu-
tionem, eod. tit. declaratur in hoc casu, præter alia eti-
am requiri, ut hi, qui monentur, nominatim exprimantur.**

*In hoc ergo casu, qui singularis videtur es-
se in iure censura sit nulla ob prætermissam cano-
nica admitionem; nec ex illo licet argumentum*

*sumere ad alios, quia ius specialis est: immo potius su-
mitur argumentum, generale ius esse in contrariu-*

*lo. Et ratio huius specialitatis esse potuit, ut coercere-
tur facilitas, vel nimia licentia, quam in hoc indices*

sumere possent cum magno animarum periculo.

Etenim cum iudices nimis studeant, & procurent

ut censura se late serueretur, excedere facile in hoc

*possent, idem genus censuræ ferentes in participan-
tes, & primo in excommunicatos.*

*Ex quo verisimile sit, quod nonnulli Canonistæ Debet tan-
to annostrunt, etiam hanc exceptionem non esse ge-*

neralem de omni censura lata in participantes; sed nunc eis

de lata ab eodem iudice in participantes cum ligato lata ab eod

à se ipso. Itaq; si unus Episcopus excommunicatione à quo prima

*maiori liget participantes cum excommunicatis ab cen-
sura latæ*

alio Episcopo, etiam si id faciat sine admonitione est.

*canonica præmissa, non erit irrita censura: quia ex-
ceptio solum fit de participibus cum excommuni-
cato ab eodem iudice. Hęc enim sunt verba legis,*

*Statutum, ut nullus iudicium participantes cum excom-
municatis ab eo, &c. Et ratio esse potest, quia iudices*

*non sunt ita solliciti in tuebris alienis censuris, ac pro-
priis. Verum est, in conclusione illius decreti absolu-*

*te colligi. Alter autem excommunicatio in participan-
tes prolatæ non tenet. Et in c. Constitutionem, ita sim-
pliciter refertur hęc lex, *qua prohibet participantes à
excommunicatis, &c. Et id est in cap. Statutum. Vnde vi-
detur fieri probabilis etiam hęc pars; maxime cum**

fit favorabilis & ideo extendenda. Nihilominus

*prior videtur magis iuridica. Quia & conclusio pri-
mi capit. & narrations aliorum accommodanda*

*necessario sunt ad verba expressa, qua in prima le-
ge prohibente habentur: prohibito autem expre-
se facta est cum illa limitatione, ab eo.*

Atque hinc vñterius sequitur, similem exceptio-

nem esse faciendam in censuris latae a iudice qui iu-

risdictionem accepit sub hac expressa conditione, ut

canonica monitionem præmitat: quod solum po-

test accidere in iudice delegato, nam ordinarii per se

*loquendo absolutam habent potestatem, & ea vñ-
tationem.*

Delegatus autem illam re-

cipit iuxta arbitrium delegantis. Vnde quidam gene-

raliter dixerūt, censuras latae a iudice delegato ab-

que canonica monitione prævia, nullas esse. Sed id

non est probabile ita generatim sumpsum, quia itra

absolute loquuntur, & delegatus absolute etiam re-

cepit iurisdictionem, ut ea vñt iuxta cōmune ius;

nisi concedente limitetur, secus vero eis si limite-

re dicto modo, quia delegatus non potest excede-

re formam, & concessionem sibi factam: alias nihil

facit cum nullam potestatem habeat, nisi cōcessam

à delegante, cap. Cum dilecta, de rescriptis: & capit.

Pisanis, de R. est. spoliator. Talis autem limitatio

facta est cum illa forma mandati

44 Disp. III. De modis quibus fertur Censura.

Seu delegationis expressè habetur, vt non ferat censuram, nisi monitione præmissa. Quia tunc censetur addi ad aliquid statuendum, & cauendum ultra communem, vt ex communi sententia Canonistarum docet Couarr. dicto §. 9. n. 8. vbi hoclatius declarat. Nec obstat iuris axioma, quo afferitur ea, quæ tacite insunt, si exprimantur, non inducere nouam dispositionem in formal. 3. ff. de Legat. 1. & in 1. Conditiones, 9. ff. de Conditionib. & demonstrat. Illud enim principium intelligendum est, nisi illud, quod tacite inest, aliter exprimatur, id est, vt speciale habeat effectum quem implicitè tantum contentum non habere, vt notantur iurisperit in 1. S. 14. 68. §. 11. ff. de Legatis 1. & quoties conditio expressa aliquid operari potest, quod tacita non operaretur, ne fit otiosa expressio, in eum finem explicatam esse intelligentendum est, nisi aliud confit folum ad institutionem additam esse huiusmodi expressionem. De qua re Abbas latius dicit. *Cum dilecta, numero duodecimo.*

SECTIO XIII.

Quæ circumstantiae seruanda sint in censura ferenda.

Hactenus explicuimus solemnitatem, quæ antecedere debet censuram ferendam, nunc declaranda est forma & solemnitatis feruanda in ipsam sententia, quæ fertur censura. Ex quo statim intelligitur sermonem esse de censuris latius ab homine, nā in his, quæ sunt à iure, vel statuto humano, solum ea solemnitatis necessaria est, quæ ad legem ferendam requiritur. Vnde quæ de hac forma ferendi censuram specialiter statuuntur in cap. 1. de Sent. ex com. in 6. de censuris ab homine latius intelligē ad sunt, vt ibi expoñentes sentiunt, & specialiter annotat. **Socin.** Vide Henri. sermo est de censura ab homine. **In hac sc̄t. sermo est de censura ab homine.** **de sententia; & non obscurè colligitur ex illo cap. 1. de excom. & non obscure colligitur ex illo cap. 1. de excom. 26. num. 2.** **Cautè prouideat Index Ecclesiasticus, vi in eaferenda, &c. & subdit postea, Quis quis sit excommunicat, &c. Loquitur ergo illud capitulum de iudice Ecclesiastico, à quo fertur censura, quæ ab homine dicitur.**

De hac ergo censura primo statuitur in dicto cap. 1. vt iudex in scriptis eam proferat. Et vt hoc semel adnoteremus, quævis in principio illius textus sermo sit in particulari de excommunicatione, tamen postea expressè subditur, omnia quæ ibi statuuntur, etiam in suspensione, & interdicto esse obseruanda: & idem nos semper de censura in communi loquemur. In illa ergo prima clausula in primis statuitur, vt censura sententia, priusquam proferatur, scribatur: non enim posset ex scripto proferri, nisi prius scriberetur. Secundo, vt ex scripto ipso proferatur: ita vt non satis sit eam prius pronunciare, & postea scribere, seu dictare, sed necesse sit, dum proferatur, legendo per scriptum eam proferre. **Haec censura** vim habet prædictum verbum illius legis, vt expoñentes ibi notant. Et ratiō eiusdem legis id requiri: ideo enim statuitur, vt hæc scriptura intercedat, vt de modo, & causa censura, & reo, & alii certo cōstet, vt statim dicetur: ergo oportet, vt ipsa sententia promulgatio ex scripto sit, alioqui posset iudex aliter illam prius describere, aliter vero postea proferre. Idque confirmat satis aperte capitulum ultimum de Sentent. & re iudicata in sexto.

Quæ vero potest, an oporteat talem scripturam esse authenticas, id est fide publici notarii, vel etiā testibus muniam. Et communiter respondent Doctores cum Innocentio ibi non esse necessarium: quia in dicto decreto hoc non exprimitur, neque est cura nobis addatur. Quæ ratiō conuincit quod

4 A eam scripturæ aut oritatem, quæ ad finem illius legis necessaria non est: quia vero finis illius, vt statim dicemus, est, vt & reo, & superiori iudici, si oportuerit, de tenore talis sententiae cōstare possit, ideo necessarium erit, vt scriptura eam auctoritatem habeat, quæ ad hanc fidem faciendam sufficiat, alioqui lex illa suo effectu frustraretur. Oportebit igitur vt saltē ab ipso iudice subscripta sit, vel vt sufficientibus testimonij probari possit, per illam scripturam prolatam fuisse sententiam.

Denique colligunt aliqui ex illis verbis oportere, vt iudex per se ipsum, non per alium talem sententiam promulget, & ex scripto publicè legat. Ita Viginianus capit. 21. §. 1. citans Philip. Francum, Geminianum, & Socinum. Et fundari videtur in cap. fin. de Sentent. & re iudicata in 6. Vbi præcipitur iudicibus, vt per se ipsos sententias ferant: excipiuntur autē Episcopi ob suam dignitatem. Sed si ea generalis lex censuras etiam comprehendit, fieri vt omnis censura aliter lata sit nulla: quod ipso non admittunt. Si vero sententia censura, sub illa generali lege non comprehenditur, quantum ad omnia, quæ in illa statuuntur, sed habet suum peculiarē ritum & formam, vt infra videbimus, etiam quod dictam circumstantiam non comprehendetur sub illa lege. Quare probabile est necessarium non esse, vt iudex Ecclesiasticus per se ipsum proferat censuram, quia & consuetudine magis receptum esse videtur, & ad finem intentum in illo cap. 1. hoc non est necessarium. Nec verba eius in omni proprietate sumpta id continentur: dicitur enim iudex proferre, siue per se, siue per ministrum proferat: alias oportet etiam per se ipsum talem sententiam scribere, quod nemo dicit: *Ethoc certius est in Episcopis, quod etiam dicti auctores excipiunt, propter eorum dignitatem.*

Secundū præscribitur in illa lege, vt in tali scriptura, in qua censura fertur, simul conscribatur causa propter quam profertur. Quod quidem in alijs sententiis proferendis necessarium non est, vt sumitur ex cap. *Sicut de Sent. & re iudicata, & ideo vt in ea ferenda, & subdit postea, qui nemo dicit: Ethoc certius est in Episcopis, quod etiam dicti auctores excipiunt, propter eorum dignitatem.*

5 In scriptura censura debet constare, ut eius causa propter quod oportet. Quod quidem in alijs sententiis proferendis necessarium non est, vt sumitur ex cap. *Sicut de Sent. & re iudicata, & ideo vt in ea ferenda, & subdit postea, qui nemo dicit: Ethoc certius est in Episcopis, quod etiam dicti auctores excipiunt, propter eorum dignitatem.*

6 Cū censura feratur in speciali contra determinatam personam, nam si sententia feratur in generali, vel contra personam ignoratam in particulari, scilicet contra eū, qui tale fæculs patravit, tunc satis est quod delictum sit publicum, vel sufficenter probatum, etiam si de persona non constet, nam hoc repugnat cum tali lictum esse modo ferendi censuram. Imo considerandum est publicum ex superiori dictis, censuram dupliciter ferri, primo omnino absolute post sufficientem admonitionem: secundo in ordine ad futurum, siue ordinetur folum, vt caueatur crimen, siue ad exigendam satisfactionem pro criminis commisso. Quando ergo hoc secundo.

Sect. XIV. An censuram debeat sequi denunciatio 45

Secundum modum fertur, propriè non requiritur, vt A illius textus explicanda: ergo non est facienda. Explicatur minor, nam tria in illa lege praeципiuntur, vt vidimus. Et de tercio quidem manifestum est non esse de substantia, & valore sententia: nam est quid posterius, scilicet dare exemplum sententie reo censura irretito. Ex aliis vero duabus conditio-
nibus prima, scilicet, quod sententia ex scripto re-
citetur, non est peculiariter instituta in eo capite, sed est generalis ad omnes sententias: & in hoc te-
xto fuit applicata ad sententiam, qua fertur censura. Altera vero conditio non erat de necessitate senten-
tiae, vt sic, sed in hoc capite fuit specialiter proposita pro tali generi sententiae, scilicet cohaerentis cen-
suram. Dici ergo potest ea formam censuram quantu-
m ad id quod peculiariter additum est in eo capite, non
esse de substantia, & si id tantum deest, non esse nul-
lam, sed facile relaxandam; & hoc voluisse Ponti-
ficem, id est, si causa censurae in sententia non scri-
batur. Et si attente legatur, hoc tantum docuit Ab-
bas citato loco. At vero quantum ad alia, que gene-
ralia sunt omni sententiae, & de substantia, ac valo-
re eius, non videtur voluisse Pontifex aliquid inno-
uare, vel aliquanta valore addere sententiae censuram
alias nulla ex vi aliorum iurium.

Conc. Tri. d. Tertio praecepitur in dicto capit. i. de Sentent. ex-
communic. vt iudex exemplum scripturæ continen-
tis sententiam censuræ, reo tradat, quod tamen non
absolute præcipitur, sed sub conditione, si intra me-
sem fuerit requisitus, &c. Vbi Ioan. Andr. in Glossa ad-
vertit tale exemplum debere esse integrum, & de
verbis ad verbum usque ad annotationem diei, &
annis, quod variis iuribus confirmat, sed nobis satis
est vis, & proprietas ipsius nominis exemplum: &
quod alio modo non satisficeret intentioni legis. I-
mò, vna ex præcipuis causis, ob quas statutum est,
vt censura ex scripto feratur, videatur usque ut pos-
sit fidele, & authenticum exemplum illius dari reo
ad sui defensionem, vele mendicationem. Vnde etiam
constat (quod Glossa ibi notauit) hoc habere
locum in censuris, que contra determinatas, & no-
minatas personas fertur. Addit vero Ioannes
Andr. ibi ex Hostiensi, quod si in sententia lata in
generali, vel contra innominatam personam, ali-
quis sub illa comprehendendi poterat: exemplum pe-
tit, illi tribuendum est. Quod verum censio: quia
verba illius legis generalia sunt, tam ex parte, iudici-
cum, quam ex parte sententiarum, tenui censurari:
& ideo omnes comprehendunt, tunc in speciali, si-
tue in generali ferantur; distributione tamen ac-
commoda, ita ut in singulis, iuxta vniuersitatemque
capacitatem, dicta forma: eiusque circumstantiae
seruentur.

Index forens Ultimo imponitur pena suspensionis iudicibus,
qui dictam formam in censuris ferendis non serua-
uerint: & declaratur, eam suspensionem esse propri-
am & rigorosam censuram, ita incurrandam ipso
facto, vt si ea durante, id est, intra mensum, iudex qui
illam incurrit, diuina officia exequatur, irregularis
fiat, & cum eo solus Papa possit dispensare. Nihil
minus tamen significatur ibidem, censuram latam
tali iudice, pretermissa dicta forma, ex vi huius
defectus non esse nullam. Ratio autem non est alia,
nisi quia Pontifex noluit eam formam præscribere,
vt essentiale, sed folum, ut necessariam, ex præ-
cepto, ipsi iudici. Hoc autem ita esse colligitur ex illis
verbis textus, Superior vero, ad quem recurrunt, senten-
tiam ipsam sine difficultate relaxans, relaxare enim pro-
prie est soluere quod ligatum erat: supponit ergo illam
sententiam vere ligasse: illum tamen defectum
esse sufficientem causam, ut statim sine difficultate
absolutio detur: id est, sine ullo gratamine ipsius
rei. Et ita exponunt Glossa & expositoris ibi & Abbas
capit. Sicut, de Sentent. & re iudicata, numero deci-
mo secundo.

Obiectio Sed obiecti potest, quia omnis sententia lata abs
scriptura nulla est, iuxta capitul. fin. de Sentent. & re
iudicata, propter quem textum oppositum tenuit
Ripain Rubr. de Constitution, num. 48. Responde-
tur illud esse generale in aliis sententiis definitius:
hic vero specialiter excipi eas, quib, censuræ profe-
tuntur, forte, ut censura magis timeantur.

Obiectio Sed in statibus, nam talis exceptio in hoc capite ex-
presse non fit, & non est absolute necessaria ad ver-

Replica. A ba illius textus explicanda: ergo non est facienda.

Explicatur minor, nam tria in illa lege praecipiun-
tur, vt vidimus. Et de tercio quidem manifestum
est non esse de substantia, & valore sententia: nam
est quid posterius, scilicet dare exemplum sententie
reo censura irretito. Ex aliis vero duabus conditio-
nibus prima, scilicet, quod sententia ex scripto re-
citetur, non est peculiariter instituta in eo capite,
sed est generalis ad omnes sententias: & in hoc te-
xto fuit applicata ad sententiam, qua fertur censura.

B Altera vero conditio non erat de necessitate senten-
tiae, vt sic, sed in hoc capite fuit specialiter proposita

pro tali generi sententiae, scilicet cohaerentis cen-
suram. Dici ergo potest ea formam censuram quantu-
m ad id quod peculiariter additum est in eo capite, non
esse de substantia, & si id tantum deest, non esse nul-
lam, sed facile relaxandam; & hoc voluisse Ponti-
ficem, id est, si causa censurae in sententia non scri-
batur. Et si attente legatur, hoc tantum docuit Ab-
bas citato loco. At vero quantum ad alia, que gene-
ralia sunt omni sententiae, & de substantia, ac valo-
re eius, non videtur voluisse Pontifex aliquid inno-
uare, vel aliquanta valore addere sententiae censuram
alias nulla ex vi aliorum iurium.

C His discursus redderet probabile sententiam Ripe-
p, si de censuris, tanquam de propriis, & rigorosis
sententis iudicandum esset. Respondetur tamen
potius esse de illis censendum, tanquam de quibusdam
mandatis Ecclesiasticis, & medicinis quibusdam
qua magis ad emendationem, quam ad puni-
tionem applicatur: ideoque non ex communis mo-
do & forma ferendi sententiam, sed ex proprio iu-
re, ac modo in talibus sententiis statuto, de valore
earum iudicandum esse. Quapropter, cum verba il-
lius legis generalia sint, scilicet censuram latam co-
tra tenorem illius decreti relaxandam esse, absolute,
& simpliciter sunt intelligenda de quacunque
sententia continente censuram, etiam illi definitio
omnia, que in illo capite specialiter statuuntur, ut ha-
bet communis sententia.

Censuram
ta contra o-
mnes condi-
tiones, ca-
de Sent. ex-
com non est
nulla.

SECTIO XIII.

An necesse sit, post latam sententiam
censuræ, denunciationem
subsequi.

A D perfectam, & consummatam solennitatem, in forma censuram seruandam, est hæc denunci-
atio, quæ est veluti ceremonia consequens ipsam
censuram. Post censuram enim illatam debere sub-
sequi hanc denunciationem statutum est in iure. De
excommunicatione quidem in capite Cura, si qua-
stione tertia, vbi dicitur, debere Episcopos nomina
excommunicatorum mittere ad conuincios Epis-
copos, & ad parochos: ac denique in celebri loco
posita, pro sacerdotibus Ecclesiæ capitulis convenientibus in-
culcare. Duplexque ratio redditur huius publicatio-
nis. Prima, ut ipsi ex omnianatis vbique occulatur
aditus Ecclesiasticus. Secunda, ut excusationis causa om-
nibus auferatur. Idemque colligitur. Ex capite Per-
uenit, primo, & capite P. florid. §. Verum, de Appel-
lation. & ex Clement. ultim. de Censib, vbi de sen-
tentia interdicti idem præscribitur. Et de suspensi-
one idem significatur in Clementin. secunda in Pe-
rinis. Atque ita denunciationem hanc communem
esse omnibus censuris docent Felicianus in Enchi-
ridion de Censuris, capite quinto, de Interdicto, &
Vgolius dicto cap. vigesimo primo, §. 2.

Felicianus
Vgolius
2
Magis ne-
cessaria est
denunciationis
in excom-
municatione
quam in A
lliorum con-
sideratione.

Verum est, in iure magis expressum esse hoc
quoad excommunicationem quam quoad alias
censuras. Estque sine dubio in illa maior ratio, &
necessitas: quia eius effectus magna ex parte pender
ex alliorum notitia, præterim nunc post Conci-
lium

Ium Constantiense, in quo non obligamus ad vietandum excommunicatum, donec sit nominatum denunciatus, aut declaratus, excepto manifesto clericorum percusso. Quocirca nullum video sufficiens præceptum, quo teneantur iudices Ecclesiastici denunciare, aut peculiari diligentia procurare, ut censura suspensionis, vel interdicti in aliquem latam publicetur. Poterunt tamen id facere, quando & quo modo expedire censurint; & interdum poterunt obligari, vel in casibus è iure expressis, vel quando iuxta delicti grauitatem, & contumaciam id fuerit necessarium, vel etiam quatenus ad executionem censura talis publicatio, & notitia necessaria esse potest. In censura vero excommunicationis magis per se requiritur hæc denunciatio, ideoque est, per se loquendo, necessaria, & interdum repeti potest & debet ad maiorem peccatoris confusione, quando & delicti grauitas, & obstinatio peccatoris id exigere videtur, & maximè quando id est in iure expressum, ut in Clementina prima de Poenis, & in extrauagant, vniue. de Furtis.

Vt verò distinctius intelligatur, quando Episcopus, aut iudex teneatur ad hanc denunciationem faciendam: quando vero licet possit, non vero teneatur; & denique quando nec teneatur nec possit, sed ab illa debeat abstinere, distinguamus oportet inter excommunicationem ab homine & à iure. Et rursus excommunicationem ab homine in eam, quæ contra determinatam, & nominatam personam, & quæ fertur per sententiam generalem vel contraindefitam & incognitam personam. Denique, excommunicationem ab homine latam contra determinatam personam duobus modis ferri, & contrahi potest. Primo ipso facto, si non impleat præceptum impeditum tali persona in particulari sub censura ipso facto incurrenda. Secundo quando post triam admonitionem, & perfectam contumaciam absoluta sententia excommunicationis in aliquem nominatum fertur.

Censuram ab homine contracertam personam latam, tria monitione premissa, necessario sequitur denunciatio.

A B hac ergo ultima incipiendo, in ea maximè verum habet ad officium iudicis pertinere, post latam sententiam huiusmodi excommunicationis eam sufficienter publicare, ut & ab aliis seruari possit, & ipse etiam excommunicatus ad eam seruanda cœpellatur. Et de huiusmodi censura videtur maxime sermo esse in dicto cap. *Cura sit*, vndeclima, qu. 3. An vero teneantur Episcopi statim feruare omnium quæ in illo capite precipiuntur, difficile est definire: non enim videtur esse in vsu, ut Episcopi statim admonent alios vicinos Episcopos de omnibus, qui à se excommunicatur: in modo neque omnes parochos fibi subdittos, sed solum in propria Parochia eius qui excommunicatur, vel in Ecclesia matrice faciunt publicari, vel ad summum in foribus Ecclesia, aut alijs locis publicis censura sententiam scriptam defigi. Item, si solum ex natura rei consideremus Episcopi officium, non videtur ex vi illius obligari, ut summanam diligentiam adhibeat, ut sententia excommunicationis ad omnium notitiam deueniat. Cur enim non satis erit eam publice pronunciare, & promulgare cum in præceptis etiam & statutis hoc sufficiat? Quamvis enim canones statuant, ut excommunicatus videtur ab omnibus, & Episcopus curare debeat, ut canon es seruentur, non tamen tenetur adeò solite procurare, ut ignorantia facti circa aliquius excommunicationem, ab omnibus alius tollatur: quia id directe & per se non spectat ad iuris obsecrationem. Si autem loquamur de iure politi.

A uero, nullum est, quod hanc formam denunciationis stricte instituere, ac præcipere videatur. Maxime enim caput illud *Cura sit*. At vero illud neque continet verbum aliquod, quod rigorosum præceptum indicet: solum enim habet verbum hoc, *Cura sit*: & nullam penam postea imponit: & non videatur iuri receptum quoad omnes illas circumstantias.

Quocirca dicendum mihi videtur, publicationem, seu denunciationem moraliter sufficiemem esse in præcepto Episcopi, vel iudicis, ex iure sui munieris, cum quia decreta illam requirunt, vel supponunt fere semper, tum etiam quia considerata natura talis censura est moraliter necessaria ut habeat effectum, & ut digne trahatur. Vtrumque autem procurare pertinet ad munus iudicis ferentis illam. Modum autem huius denunciationis, vel qui ponitur in illo capitulo. *Cura sit*, vel alium, qui excoegerari facile possit, non arbitror esse nunc determinate in præcepto vniuersali, sed magna ex parte relinquendam esse arbitrio iudicis, ut iuxta grauitatem delicti, & contumaciam delinquentis, magis, vel minus faciat publicari excommunicatum; cuius contumacia tanta esse posset, & tam graue delictum, præterius si sit alius nocuum, ut teneatur iudex denunciationem facere iuxta formam præscriptam in illo capitulo. *Cura sit*. Semper vero exceptum peculiares casus in iure expressi, in quibus denunciationis modus prescribitur: ut videtur licet in capitulo 1. de Treuga, & pace, & in capitulo Parochianos, de Sententia excommunicationis. Et in elemento 1. de Furtis, & in Clement. 1. de Privileg. & in Clement. vltim. de Cenlib.

Ex quo intelligimus minorem esse hanc obligacionem, quoiescunque censura ipso iure, seu per violationem præcepti contrahitur ante propriam sententiam declaratoriam. Tunc enim, cum censura non dum sit iuridicè publicata per sententiam, non sita vrget necessitas deducendi in aliorum notitiam: præsertim nunc, quando alij non tenentur vitare excommunicationem, donec declaratus, vel denunciatus sit. Addit, ante denunciationem huiusmodi censura necessariam esse, ut antecedat sententia declaratoria criminis etiam si alioqui notorium sit. Nam hec denunciatio est quædam executio penae imposita: executio autem pena requirit iuridicam declationem culpa, etiam si alioqui notorium sit. Et ita sumit Censuram iure inca-
sa non de-
bet sequi de-
nunciatio nisi post sen-
tentiam de-
claratoria. cap. *Peruenit*, i. & ex cap. *Consuluit*, de Appellar Cenlib: ite docet Couar. cum aliis, quos refert in capitulo 1. part. §. secundo, numero nono. Ad hanc autem sententiam declaratoriam serendam non semper tenetur iudex, nisi, vel ad petitio nem partis, vel quando ad communem bonum est ita necessarium, ut ratione sui publici munerus ad id obligetur. Post sententiam autem declaratoriam criminis eodem modo tenebitur iudex ad denunciationem censura faciendam, quo dictum est in censura ab homine latam: est enim eadem ratio. Et iuxta hæc intelligenda sunt iura, quæ iubent hanc denunciationem fieri etiam in censuris iure ipso lati: nisi quando modus denunciationis in eisdem præscribitur, ut supradictum est. De quo vide Abbate in capitulo Parochianos, de Sententia excommunicationis. Abbati:

A quo possit licet hæc denunciatio fieri.

EX quo præterea intelligitur a quo possit licet hæc denunciatio fieri. Nam in primis necesse est ut habeat iurisdictionem, vel legitimam potestatem delegatam, quia, ut dixi, hæc denunciatio est quædam executio censura, & sine dubio, est actus potestatis coercitio. Quocirca in excommunicatione ab homine primo & per se fieri potest ab eo, qui censu-

censuram intulit: nam ad illum pertinet exequi sententiam suam. Colligitur ex ca. *Pastoralis*, §. *Verū*, de Appellat. Deinde verò ab aliis pastoribus, & episcopis fieri poterit, & debebit, qui fuerint ab excōmunicante requisiti. Idemque erit (proportione seruata) in censuris ipso facto contraētis per violationem statuti proprii Episcopii: nam est eadem proportionalis ratio. At verò in censuris lati iure communī denunciatio fieri potest, vel à proprio Episcopo, ipsius delinquentis, vel, si in alterius dicētis deliquit, & consequenter ibi censuram contraxit, ab Ordinario illius loci poterit denunciari, nam ratione delicti quoad hoc factus est subditus. Et sumitur ex *Clementi 2. ver. Lectorum*, de *Pcenis*, & ex alijs supra citatis & ex cap. *De illis*, 6. qu. 3. quod ferē idem est cum c. 1. de *Raptorib.*

8 Quidam verò addunt, quando crimen est notoriū, & illi est ipso iure censura annexa, à quo cuncti denunciari posse. Ita refert ex *Geminiano Vgolinius dict. §. 2. circa initium & approbare videatur sub hac limitatione*, scilicet, dummodo crimen non tantū quoad factum ipsum, sed etiam quoad rationē crimini sit notorium, ut sit etiam inexcusabile, ita ut hoc etiam ipsum notorium sit. Sxpē enim cōtinuit factum esse notorium, ut verbi gratia, Petrus occidisse clericum, non est tamen ita notum illud fuisse crimen, nam poterit Petrus excusari, quod in suam defensionem fecerit, aut aliquid simile. Sed, vt cuncte crimen sit notorium, semper ad denunciandum reum est necessaria iurisdictio, vel potestas ad exequandam pœnam; & idēo nunquam existimō posse fieri à quo cuncte, sed cum debito ordine superioris explicato, alioqui magna esset confusio, & occasio scandali. Eò vel maximè, quod sententia declaratoria semper antecedere debet quantum factum sit notorium: nam quod sit etiam profus inexcusabile, vix est moraliter possibile. Et idēo id non venit in moralem considerationem, nec impedit, quominus debitus iustitiae ordo seruādus sit, ut nemo nō auditus damnetur. Manifestum est autem non posse à quo cuncte fieri sententiam declaratoriam, sed à legitimō iudice, ab eodem ergo fieri denunciatio.

9 Igitur ut denuntiatio iustificet, primò supponi debet potestas. Deinde, si cum potestate sit etiā obligatio denunciandi iuxta superioris dicta, clarum est tunc iustissime fieri denunciationem. Si verò non sit talis obligatio, quamvis iudex possit absque peccato illam, vel omittere, vel differre, & ideo videri possit debere etiā id facere, vt minus infamet proximum, minusq; nōcumentum illi inferat: præterim quia denunciatio interdum reddit difficultiorem absolutionem, vt patet ex cap. *Tus.*, de *Sent. excom. nihilo minus dici generaliter* nō potest, quoties iudex non tenetur denunciare, male facere denunciando, aut teneri etiam non denunciare. Quia sxpē interuenire potest prudens arbitriū, & esse possunt causæ probabiles, ob quas, vel ob commune bonū, vel alterius tertij, vel ipsiusmet excommunicati, iudicetur expediens illum denunciare. Quapropter in huiusmodi euētibus, si iudex id faciat, quod probabiliter existimat magis expedire, & alioqui seruet ordinem iuris, non peccabit, sed sua potestate legitimè vteret.

SECTIO XV.

10 *Virum, Aliquando teneatur iudex non denunciare censuram.*

*Q*uæstio hæc gratis est, & annexa præcedentibus, & idēo non potest hoc loco prætermitti. Potest autem tractari de dupli iudice, aut persona

A scilicet de principali iudice cognoscente de causa aut de mero executori ab ipso requisito, seu missio. Item procedit dubius tam de censura ab homine lata per sententiam, quā à iure subsecuta sententia saltem declaratoria pœna. Et quidem si sententia iusta fuit, non est dubium quin denūciatio subsequi possit, per se loquendo. Difficultas ergo solum est, quando sententia fuit iniusta. Et de ipso principali iudice regulariter loquendo, non est dubium quin, si iniustam sententiam tulit, non debeat ad denunciandum progrexi, quia illud nihil aliud est, quā in iniustitia inchoata progressum facere, & iniustam sententiam executioni mandare. Solum potest hoc limitari, quando iniustitia, quæ præcessit, fuit omnino transiens, & non haberet sic dicam tractum sue censuram, quod in fine magis explicabitur.

At verò de iudice mero executori difficultas est, an possit, vel debeat exequi, vel denunciare hanc personam, etiam si illi constet sententiam ipsam excommunicationis iniustam esse. Et ratio dubitandi est, quia iuris Pontificij interpretis communiter ita affirmant, & videtur expresse definitum ab Innoc. III. in capit. *Pastoralis*, §. *Quia vero, de Officio delegati, vbi ad similem questionem propositam ita respondet. Attendentes itaque, quod non cognitor, sed exequio tantum demandatur eidem, respondentur, quod, cum ordinarius obsequientur delegato, etiā sciat sententiam illam iniustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum officere positis, ut ab hoc onere ipsius absoluat.*

C *Ratione item, quæ ex hoc textu sumitur, confirmatur hæc pars: quia mero executori non committitur causæ cognitio, sed mera executio, ac propter ea neque exceptionem, neque appellationem admittere cogitur, 1. Ab executione. Codice, Quorū appell non recipit, quia nimurum ad ipsum non sp̄iat discernere, an iuste vel iniuste iudicatum sit. Et confirmatur, quia executor in eo munere gerit personam publicam, ergo operari debet ex scientia publica, & non ex scientia priuata: scientia autem publica respectu illius est illa, quæ ex publica sententia resulat: ergo secundum illam operari debet, etiam si alioqui per scientiam priuatam cognoscat illam esse iniustam. Secundo specialiter confirmatur in præsenti materia, quia denunciatio non tam est executio, quā denunciatio executionis: ipsa enim sententia excommunicationis tecum afferit executionem: & denunciatio non addit vinculum, sed declarat impositum, capit. *Pastoralis*, §. *vtlum de Appella & maximè ad hoc ordinatur, ut excommunicatus ab alijs viretur: quod ipsi facere debent, etiā si sententia iniusta sit: ergo non est cur tunc impeditur.**

B *In contrarium verò est in primis naturalis ratio, quia executio talis sententia est intrinsece mala: ergo nulla ratione fieri potest, quantumvis à superiori præcipiatur. Consequenter per se evidens est, & probatur ex c. *Inquisitioni de Sent. excom. vbi idem Innocent. III. proper hanc causam ait, coniugē, cui certo conflat matrimonium fuisse nullum, non debere cum altero coniungi, etiam si per excommunicationem compellatur: quia accedere ad eatem personam est intrinsece malum, cum sit foſnicatio. An tecdem autem probatur, quia exequi sententiam iniustam est ad iniustitiam cooperari vel potius iniuriam ipsam efficere. Nec satis est respondere denunciationem hanc excommunicationis non esse propriæ executionem sententia, eo quod ipsa sententia censurę secum illam afferat, quia si denunciatio talis sententia sumatur respectu ipsius excommunicationis, est saltem conditio necessaria, ut ipse possit tali sententia ligari: vnde est quia si applicatio causæ inferentis iniustum nōcumentum, quod in moralibus perinde est, ac ipsum nōcumentum inferre, si vero sumatur respectu aliorū; quantumvis talis**

*An exequi
potest vel
debeat exequi
qui sententia
est iniusta
Innoc. III.*

*Ratio dubi-
tandi
Innoc. III.*

*Ratio in §.
trahit*

Iis denunciatio non plus liget denunciatum quoad ipsum: ligat tamen amplius quodammodo quoad alios: quia tenentur illum vitare, cum anteā non tenerentur, præsertim post Extravagantem, *Ad euītāndā*: & prætereā addit nouam infamacionem publicam, atque adeō graue nōcumentum, quod cum iniustum sit, ad illud cooperari intrinsecē malum est.

Neque enim satisfacit responsio, quod executor tunc operatur ex scientia publica tanquam publica persona: nam cum hēc scientia publica non habeatur nisi per sententiam, si de illa constat esse iniusta, non potest veram publicam sententiam conferre, quæ sufficiat ad formandū dictamen conscientia rectum, quod liceat talē sententiam exequi, aut secundum illam operari. Et confirmatur primō, quia milites etiā subditi principi eos vocant ad bellum, si conseruis bellum esse iniustum, non possunt licet illi obediē, nec bellū agere iuxta sententiam receptam Theologorum omnium, quæ sumitur ex *Ang. 22. cont. Fanst. c. 74. & 75.* & habetur in c. *Quid culpatur. 23. q. 1.* vbi ait, sicut sub rege sacrilego militare, si quod iubetur, aut non esse contra Dei præceptū certū est, vel vtrum sit, certū non est: vbi ergo est certū, quod iubetur esse contra Dei præceptū, illud exequi militando non licet. Est autem eadem ratio & proportio, quæ in illo casu, in præsenti: nā princeps indicē bellū auctoritate publica id facit, tanquam gerens sententiam in alium principem vel regnū, cui bellū indicē tanquam reo criminis, vel auctore nōcumenti, cuius vindicta vel reparatio ad ipsum pertinet: milites autē sunt veluti executores huius sententia, qui etiam operantur vt organa & instrumenta huius potestatis, & sub ratione vt per sona publica: est ergo eadem proportio. Similisque est in criminali iudicio, quando factori constat sententiam mortis in alium prolatam esse euidenter iniustum: tunc enim non potest iustē illam exequi: alias excusare possemus à culpa omnes martyrum carnifices, mō & milites gentiles Christi crucifixores: quia licet alias eis constaret de martyrio, vel Christi innocentia, tamen excusari possent, dicendo illos operari vt personas publicas, ex publica scientia per sent. comparata.

Quæstionis resolutio.

5
Panormi.
Innoc.

Varia divisiones dubij resolutione proponatur.

Hec quæstio latē disputatur à Doctoribus tam Theologis in 2. quæst. 67. artic. 2. quām Iurisperitis in dicto. *Quia verō. vbi Panormitan. varias refert opiniones, & in c. Ad aures, de Temp. ord. vbi latē Innoc. & in c. Quia pleriq. de Immunit. Eccl. Etq; amplissima hēc quæstio, quia non sententia in sententia censuræ, sed in qualibet alia locum haberet, & tam de executori, quam de ipso iudice tractari potest, an possit secundum allegata, & probata, contra propriam scientiam iustē iudicare. Sed prætermis, si alius, quæ ad præsentem locum non spectant, solū hie agimus de executori merē deputato ad denuncianam sententiam excommunicationis, seu censuræ, de qua videtur esse specialis ratio. Distinguendū ergo in præmis est de sententia ita iniusta, vt sit etiam nulla, & de illa, quæ non obstante iniustitia, valida est. Et hēc posterior subdistingui potest, nam quædā est non locum valida, sed etiam iusta, secundum allegata & probata quāuis re ipsa iniusta sit: alia verō est iniusta etiam secundum allegata & probata, ita vt de ipius iniustitia ex ipso processu, seu actis litis collate possit. Vnde dupliciter etiam potest executori constare de iniustitia sententia. Primō per priuata mō notitiam facti, aut aliarum circūstantiarum, ex quibus certō sibi persuadet sententia esse in re ipsa iniustam, si multam ignorans, an secundū allegata & probata iusta sit. Secundū potest esse certus de iniustitia sententia, per acta, seu processus i-*

A psummet litis: quia nimurum ex ipso constat iniustiam esse cōmīsam in sententia. Hēc verō iniustitia duplex etiā esse potest, vna contra accidentalem formam iudicii, alia contra substantiam & essentiā ipsiū iudicii. Denique iniusta sententia duplē potest habere statum, vnu est ante elapsū tēpus ad appellandum concessum in quo vel nōdū appellatum est, vel licet fuerit iustē appellatum, iudex tamē noluit appellationem admittere. Alius statu's est post elapsū tempus ad appellandum concessum, in quo appellatum non fuit, sed sententia transiuit in rem iudicatam.

Primo ergo dicendum est, quoties executori certō constat sententiam censuræ esse nullam, quacunque ratione illi hoc constet, non potest licet illam denunciare. In hoc conueniunt omnes auctores citati, & sumit ex cap. 2. de Crim. fali, vbi laudatur executor, quod sententiam auctoritate falsarum literarum latam, noluerit executioni mandare, quia nimurum talis sententia nulla erat. Eadem autem ratio est de omni sententia nulla. Idem probatur ex c. *Ex literis, de Offic. deleg.* vbi id notat *Glossa verb. Denunciatu, & Abbas numero secundo & quinto.* Probaturque generaliter, quia talis denunciatio est falsa, simpliciter loquendo, & in omni sensu: quia si excommunicatione fuit nulla: ergo neque in re ipsa, neque in exteriori foro, ille est excommunicatus: ergo si excommunicatus esse denunciatur, falsum est quod de illo referatur. Est autem illud mendaciū graue, quia perniciōsum & iniuriōsum: ergo nemini potest esse licitum illud proferre, etiam si ab aliquo requiratur.

Secundo dicendum est, si excommunicatione sit iusta secundum allegata, & probata licet executori constet in re esse iniustum, & contra veritatem causæ, potest & debet, si superior ei præcipiat, eam denunciare. Probatur ex dicto c. *Paſtoralis. 8. Quia, quod ut minimum probat hanc partem, ut paulo inferius magis expendemus. Ratio etiā superius infinita id conuincit, quia illud præceptū superioris est iustum: ergo publicus minister tenet ei obediē, aliquoq; estet bellum iustum ex vira que parte inter illos, nam vnu posset alium iustē cogere, & alter si obediē non tenerit, iustē se defendere. Nec satis est respondere, hoc interdum contingere intercedente ignoratiā (vt videre licet in casu c. *Inquisitioni, de Sent. excommun.*) Quia hēc reuera non intercedit ignorantiā proportionata, nec sufficiens ad excusandum a præcepto, sicut contingit in casu illius texti, scilicet quando superior præcipit alicui viro, vt matrimonium consummet cum ea feminā, quæ in foro Ecclesiæ sufficiens probatur esse vxor, tamē ei etiender constat non esse, & vt quia habet aliam priorem, quam probare non potest, vel propter alium simile impedimentum, nam in eo casu nullo modo debet obediē superiori præcipienti, quamvis ille iustē præcipiat, quia actio illa que præcipitur, in re ipsa semper manet intrinsecē mala, scilicet, simplex fornicatio, & aliqui est actio merē priuata, & a tali coniuge vt priuata persona exercēda, & idēc nūquā est licita: scientia verō, & ignorantiā, quæ ibi interueniunt, efficiūt vt ex parte iudicis possit præceptum esse iustum ob iuris præscriptionem, seu probationem: & ex parte subditi simul sit iustum non obediē: quia nimurum talis scientia proportionata est ad illum actum. At verō in præsenti non ita est, quia tam superior præcipiens, quā inferior, operancur vt persona publica, & idēc debet scientia publica informari, & secundum illam operari: cum ergo scientia veritatis, quam inferior habet, sit merē priuata, non excusat quominus obediē debet: in publico ministerio superiori iustē præcipienti. Et confirmatur, quia iudex tenetur iudicatē secundum allegata & probata, etiam si necesse sit eum condemnare, quem scit reuera esse innocentem,*

*Glossa.
Abbas.*

*Secunda
Concl.*

Sect. XV. An teneatur executor aliquando non, &c. 49

centum, ut est verior, & communior sententia Theologorum cum Diuo Thoma 2. 2. quæstio. 67. articul. secundo, & Iurisperitorum cum Glossa in dict. cap. Pastoralis 5. Quia: ergo & minister publicus, cui ipse executionem mandat, teneatur ei obedire: alias frustra esset talis sententia, talisque potestas, cum nec debeat, nec possit iudex per seipsum sententiam exequi, neque ad hoc cogendus sit. Quod si hoc verum est in sententiis criminalibus, quæ lege gerunt detrimentum irreparabile, multo magis habebit locum in sententiis excommunicationis, cuius damnum reparari facile potest.

Tertiù addo, quando executor notit sententiam quidem esse iniustum per comparationem ad rem ipsam, scientia omnino priuata: ignorat autem an sit iusta secundum allegata, & probata, tunc etiam potest, & debet sententiam exequi, denunciando excommunicatum, si ab eo, qui potestatem habet præcipiatur, si non possit commode se excusare, vel superiore a priori sententia mutare. Rete enim faciet in hoc casu subditus recurrendo ad superiore, iuxta cap. Si quando, de Rescriptis ibi, Quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit in suauitate suggestum. Potest ergo huiusmodi subditus coram superiori se excusare, & legitimam excusationis causam allegare. Si tamen superior id non admittat, quia iuridice non probatur, nec velit eum a tali munere liberare, iam tunc diciture executor, non solum posse sed etiam debere obedire. Probatur primo, ex dict. c. Pastoralis 5. Quia vero, in illis ultimis verbis, Et si tuas sententiam illam iniustum, exequi nihilominus tenetur etiam, nisi apud eum efficeretur possit, ut ab hoc onere cum absoluit. Vbi absoluere ponit illam conditionem, & si cognoveris esse iniustum, scilicet priuata cognitione. Non requirit autem ut positiue cognoscatur esse sententiam iniustum secundum allegata, & probata, sed significat satis esse, ut illi oppositum non constet: hanc enim vim habet illa ratio, Attendentes autem quid non cognitio, sed execuio tantum demandatur eidem: ergo non tenetur executor iustitiam sententia iuridice inquirere, aut examinare: ergo, si non constet ei esse iniustum iuridice: id est, secundum allegata, & probata, potest, & debet illam exequi. Et confirmatur, nam inferior quoties ei non constat præceptum superioris esse iniustum, debet præsumere esse iniustum, & consequenter illi obedire: in eo autem casu non constat sententiam esse iniustum; nam, licet scientia priuata constet in re ipsa non habere aequitatem, cum hoc tamen stare potest, ut illa sit iusta iuridice, & consequenter simpliciter non constat esse iniustum: ergo præsumi debet iusta: ergo executor, cui commititur eius denunciatio, seu executio, cum non teneatur amplius cognoscere, vel inquirere de iustitia causæ, potest, & debet tali mandato sui superioris parere.

Executor sciens sententiam secundum allegata & probata esse iniustum, non debet nec potest illam denunciare. 4.

Conclus.

Quarto vero dicendum est, si puro executori constet sufficienter, sententiam esse iniustum secundum allegata, & probata, quia condemnatur ut nocens, qui reuera in processu litis non probatur in dicto, tunc non debet, nec potest licite talem sententiam exequi. Hæc est communior sententia Doctorum in illo 5. Quia vero. Et probatur ex dictis à contraria ratione: nam totaratio obediendi iudici præcipienti executionem sententia, que in re est contra innocentiam partis, est, quia talis sententia vel cognoscitur, vel præsumitur esse iusta secundum allegata, & probata: ergo quando cognoscitur etiam secundum hanc rationem esse iniusta, nulla ratione potest ei obediiri, nam tunc nullus relinquitur locus.

Fr. Suarez. tom. 5.

A præsumptioni. Præterea, illa sententia omni ratione iniusta est, & præsertim sub ratione sententia, que fundaridebet in iuridica notitia: ergo non potest executor illam denunciare, nisi cooperando iniustitiae: quia iam nulla illi relinquitur iustitia ratio, sub qua possit ab iniusta co-operatione excusari: præsertim cum in eo negotio legerat ut persona publica, quæ maximè formari debet notitia, & scientia publica, quæ ex probationibus sumitur.

Sed dicunt aliqui notitiam publicam à iudice sumi ex probationibus, ab executori vero non inde esse sumendam, quia ad illū non pertinet acta processus examinare: quia non est illi cognitio causæ demandata, ut dicitur in predicto textu, sed sumendum esse ex ipsa publica sententia, que per se sumptuaria præsumenda est. Vnde aiunt etiam ex ipsis actis & processu executori constet sententiam fuisse prolatam contra merita cause, & sine sufficieti probatione, nihilominus debere illam exequi; quia texti in dict. 5. Quia vero, indistincte ait, Ex iusta iniusta esse cognoveris, vel stat: ergo sive sciat priuata, sive ex actis, illa decisio procedit, ut quia lex illa nihil in hoc distinguit; tum etiam, quia ratio eius aequa procedit in omni casu, scilicet, quia executori non demandatur causa cognitionis, sed executio.

Hæc vero sententia nullo modo probanda est, alias quoties ipsa sententia in se ipsa non expresse continet iniustitiam, ita ut per se conferat notitiam iniustitiae, quā continet, semper erit licetū executori illam exequi, licet euidentissim & publice alias constet esse iniustum, etiam secundum acta, & iuridicas probationes. Consequens est valde absurdum, alias datur occasio exequendi innumeras iniustitias, & actiones iniquas, licebit enim cuiuslibet inferiori, vel famulo obedire superiori præcipiēti rem iniquam, quoties in ipsis verbis, seu externa specie actus non appetat iniquitas, etiam si alias de illa euidenter constet. Præterea, argumentum supra factum de bello iusto videtur esse manifestum, quia etiam Princeps indicens bellum, gerit personam publicam, & se habet quasi proferens sententiam in alium contra quæ bellum indicet. Præterea, quando sententia est nulla, non oportet ut de nullitate eius constet ex ipsa sententia per se ac nude sumpta, sed quacunq; ratione alias id sufficienter constet, satis est, secundum sententiam ab omnibus receptam & supra probatam: ergo pari ratione id est erit de sententia iniusta secundum ius. Quia velilla etiam est nulla frequenter, aut semper, ut multi volunt, vel certe continet publicam iniustitiam: quā, licet in sola forma, seu verbis sententiae iudex non exprimat, ex actis tamen, & processu publice de illa constat, sicut constat de nullitate. Et quod attinet ad rationem iniustiae, perinde est exequi sententiam iniustum, ac nullam. Nec potest reddi illa ratio, ob quam notitia, quā executor habet de nullitate sententiae, etiam si alii unde, quam ex illa sententia habeatur, satis si publica, ut propter ea non sit executioni mandanda, & tamē similis & æqualis notitia de iniustitia legali non sufficiat ad impedientiam executionem in conscientia.

Quocirca quāmuis executor sit persona publica, & ut sic regi debeat per scientiam publicam: hæc tamen scientia publica non est sumenda ex solis verbis sententiae: alias tota niteretur auctoritate ipsius iudicis proferens sententiam, & hæc sola præuale-re semper deberet apud executorum contra omnem aliam notitiam quantumvis euidentem, & publicam, tam ex facto, quam ex processu; quod est plane absurdum, & exposuit multis moralibus periculis, absque aliqua publica utilitate, & sufficienti ratione. Quæ est enim necessitas ut tanta fides adhibetur solius iudicis auctoritati, aut verbis sententiae eius, quando contrarium constat ex actis, ex quibus potest publice constare, an executor iuste reclameret, vel iudici resistat? Quod enim iudex contra scientiam

50 Disp. III. De modis quibus fertur Censura.

tiam priuata posse & debeat iudicare secundum allegata & probata; ideo est, quia cum de priuata eius notitia non possit constare Reipublice, esset magna eius perturbatio, & multorum malorum occasio, si illa licentia iudicii concederetur. At vero in praesenti, cum de iniustitia sententiae possit ex actis, atque adeo publice constare, nulla sequitur perturbatio, aut malorum occasio, quod executor allegando talem iniustitiam sententiae, nolit eam executioni mandare, aut denunciare. Nec refert, quod ei non sit demandata cause cognitionis: sensu enim horum verborum in praedicto textu solum est, executor non esse demandatam iuridicam causam inquisitionem, & examinationem: propterea tamen non est illi denegatum id, quod naturale est, atque etiam morale, ac politicum, ut regi debeat in actione sua per cognitionem, quam de causa haber proportionatam Reipublica, & muneri suo: hæc autem est notitia, quæ resultat non ex nuda sententia præcisè sumpta, sed ut coniuncta actibus & processu, ut ostensum est. Textus autem in dicto §. Quia vero, cum ait, licet iniustiam est cognoverit, aperte loquitur de priuata & particulari scientia, & ita omnes interpretantur: hanc enim vim habet verbum illud cognoverit, velsit, scilicet ipse sua priuata scientia.

¹³
Quando sententia & in se & secundum allegata & probata in se, licet quod modum sit iniustia, tamen executorum illam exequi

¹⁴
Obiectio.

Confirmatio
objectionis.

A uum vinculum: insert tamen nouum detrimentum, tum ob maiorem infamiam, quam ex se afferit, tum etiam quia plures effectus habet excommunicationis denunciata, quam non denunciata, maxime post Extraagant. Ad uitanda, & aliquando censura post denunciationem reseruata est, cum antea non esset, ut colligitur ex capit. Tua nos, de S. excommunicato ergo si talis denunciatione ipsa sit iniusta, & hoc constet executori per scientiam publicam, id est, per acta, & processum cause, non potest iuste talis denunciationem facere.

Respondeo ad priorem partem, non semper teneri iudicem ad suspendendam denunciationem, etiam si in progressu, & ordine censura aliquem defectum contra iustitiam legalem commiserit, si alioqui ei constet sententiam esse iniustam secundum aquitatem cause, sufficienter in processu probata: quia ille defectus non est substantialis, & magis est se latam, & contra obedientiam legis respicientis communem bonum, quam contra ius debitum hinc particulari quod non personam: & ideo ex illo defectu præcisè sumpto non oritur obligatio restitutionis respectu talis persona. Eadem ratione non semper obligat ad suspendendam executionem, vel denunciationem sententiae. Quod maxime verum habet in censura, seu excommunicatione, quæ secum afferit substantialia executionem: & sic non impeditur ex illa iniustitia accidentaliter, ut sic dicam, quominus valida sit, ita nec ut substantiali executionem secum afferat: ergo, per se loquendo, & ob eam solam causam non impeditur iudex, quominus, non obstante illo defectu præterito, possit sine noua iniuria sententiam validam denunciare. Sic enim propter similem, vel proportionalem rationem statuitur in capit. Pastoralis, §. Verum, de Appellatione, ut non obstante appellatione à sententia, censura denunciari possit.

Deinde dicitur, licet aliquando defectus in censura sententia commissus talis sit, ut iuxta iuris ordinem legibus prescriptum non possit iudex, qui sententiam culit, ad denunciationem progrederi, etiam si sententia valida fuerit, ideoque iudex ipse peccet præcipiendo talen denunciationem; nihilominus executor non tenetur, vel iniustiam illam examinare, vel excepcionem libi propositam admittere, sed simpliciter potest munus suum exequi. Quia ad ipsum non spectat alium iuris ordinem seruare, neque de causa cognoscere, aut appellatione admittere, sed simpliciter exequi quod libi mandatum est, ut dicitur in dicto cap. Pastoralis, §. Quia vero, de Offic. Deleg. & sumitur ex I. Ab executione. C. Quando appell. non recip. Quod maximè verum habet, quando is, in quem talis sententia lata est, vel non appellavit, vel conuenienti tempore appellationem prosecutus non est: nam tunc sententia transtulit in rem iudicata, & ideo merito voluntaria ut quamvis fuerit iniusta, executioni mandetur, ne lites infinitum extendantur. In quo casu intelliguntur Pa. normitanus, & alij responsionem Pontificis in dict. §. Verum, de Appell.

Nihilominus vero addo, si talis fuerit iniustitia sententiae, ut consideraret causa, & negoti statu, adiungere denunciationem noua sit iniustitia, quæ ita sit notitia, ut sine alia cause in quistione, seu cognitione, per se nota sit ei, cui executio mandatur, & ex actis ipsius constare possit, in eo casu non debere, nec sent. exequi posse licere talem executorum mandantem parere. Et ideo addidi in assertione, regulariter loquendo, quia hæc exceptio contingit raro. Nihilominus tamen, si illa omnia concurrant, veram esse existimare, & sufficienter probari obiectio facta, ensique confirmatione. Eamque insinuat Glossa in Clem. vniua. de Foro compet. ibi, Nec iniustam haberet causam non parendi, ut quia notoriè sunt iniusti: vbi etiam Cardinals Zabarella §. Eorundem, idem sentit. Ac denique hoc Zabarella etiam

Sect. XV. An teneatur executor aliquando non, &c. 51

Etiam luident rationes factae in principio secundo A iuridicam censuram procedere debet sententia de- pote p. ap- loco, quibus per hanc partem, & per superiorem af- claratoria criminis, per quam non infert index cen- suram, sed solum iuridice declarat hunc esse reum impeditur.

ratione satis factum est. Piores vero rationes pro- bant assertiones ceteras: & ideo ad illas amplius re- spondere necesse non est.

An per interpositam appellationem denunciatio- censura iuste lata suspendatur.

¹⁸ *Interposita
appellatio
nem impedit
quam minus
iuste lata
denunciatio
nem possit.*

D E Censura vero iuste lata adhuc supereft du- bium, an saltem per interpositam appellatio- nem eius denunciatio suspendatur. Nonnulli enim simpliciter id affirmit. Sed hoc duobus modis potest intelligi. Primo ut appellatio sit a censura ab ho- mine lata, & quod impedit, ne iudex possit ad de- nunciationem progrexi. Et hoc sensu illa sententia generatim sumpta falsa est, & contra expressas deci- siones iuris in capit. *Pastoralu. S. Verum*, de Appell. & capit. *Cum contingat*, de Offic. delegat. & capit. *Is qui* de sententia excommunic. in. quibus cauetur, appella- tionem interpositam post latam, & contractam excommunicationem non impedit eius effectum, nec denunciationem. Poterit ergo iudex non ob- stante appellatione, ad denunciationem progrexi, etiam si aliqui appellationem admiserit, si tamen iudex ordinarius sit: nam si sit delegatus, & velit de- nunciare, potest ut id faciat antequam appellatio- nem admittat: nam, si prius admittat: non poterit potest denunciare, quia iam desit esse iudex in illa causa juxta caput *Pastoralis. S. Praterea*, & *S. Cum au- tem*, de Officio deleg. ubi videri potest. Abbas numer. 23. Aliqui vero excipiunt casum, in quo sen- tientia excommunicationis fuit nulla. Sed non vide- tur necessaria exceptio, quia, si loquamur de re ipsa, illa sententia, hoc ipso quod nulla est, nihil valet ad denunciationem faciendam. Vnde in foro confi- dentia, hec ipsa, neque denunciatio subsecuta li- gabit, ut dicemus disputatione sequenti. Quare, quod ad hoc forum spectat, nihil refert talis appella- tio. At vero in ordine ad exteriorius forum, licet is, qui appellat, alleget excommunicationem esse nullam, seu in ea fuisse intolerabilem errorem, denun- ciari potest, quamvis postea admittendus sit ad probandum iuxta c. *Cum contingat*, de Offic. deleg. Et, si sufficienter probauerit, tunc tam excommunicatio: quam denunciatio declarabitur fuisse nulla.

¹⁹ *Appellatio
iuste lata
ignorantia
non do
censura
contra
ignorantem
lata est
citat c.
Dilectus
de Appel. Sed fortasse legendum est, *Dilectis
nunc* sub eo titulo nullum est capitulum, quod, *Dilec-
tus*, incipiat: & alia quae incipiunt *Dilecto*, vel *Dilec-
to*, nihil ad rem praesentem faciunt. Et illud etiam c. *Dilectis*, parum vel nihil probat: quia ibi appellatio interposita fuit non solum ante denunciationem, sed etiam ante sententiam latam, vel saltem eo tem- pore, quo eius effectus suspensus erat: quo tempore legitime poterat appellari. Quiccirca, si ignoran- tia non fuit talis, ut excusare posset ab excommuni- catione, non video quo iure talis applicatio impe- diat denunciationem, quia cum illa excommuni- catio liget, secum asserere executionem: habet ergo locum etiam in eo casu decisio textus in dict. c. *Pas-
toralis. S. Verum*, At, si ignorantia sit talis, ut excusare a censura, impedit quidem denunciationem, vel in interiori foro, vel etiam in exteriori, si de tali igno- rantia in illo sufficienter confiterit: tunc autem no- tam impedit ratione appellationis, quam ipsiusmet- ignoratice impeditis effectu censuræ, ut suppono.*

Hec vero omnia procedunt in censura lata ab ho- mine per sententiam, ut ita dicam, executiuam: in censura vero lata a iure, & in vniuersum in omni illa; que ipso facto contrahitur, ante denunciationem

Fr. Suarez. tom. 5.

²⁰ *Dauant-
in censura
iuste lata*

A iuridicam censuram procedere debet sententia de- pote p. ap- claratoria criminis, per quam non infert index cen- suram, sed solum iuridice declarat hunc esse reum impeditur.

talism criminis: ex quo fit consequenter, ut ille cōtra- xerit censuram iuste latam ex eo tempore, quo cri- men commisit. Et ideo post talam sententiam faci- lius potest denunciatio impediti per appellationem,

quia talis sententia nec excommunicat hominem, nec directe declarat illum excommunicatum, sed

reum criminis: & ideo nec omnino reddit hominem

inhabilem ad appellandum, nec sufficienter & iuri-

dicte ostendit illum excommunicatum, donec circa

ipsam declarationem criminis sit definitiva, vel ita ef-

ficax, ut non sit quasi suspensa per appellationem. Et

ita sensit. *Glossa* in c. *Cupientis de Elec.* 6. verb. *Priva-
tos*, dicit enim appellationem huiusmodi esse admis- tendum, quando non constat alia reum vere incidis- se & delinquisse, sed dubium est: nam, si constaret, no-

est talis appellatio admittenda: quod intelligi, si

ita constaret, ut nulla tergiversatione celari posset:

quia iam tunc est virtualiter appellare ab ipsa pos-

itione canonis, aut velle illam eludere. Et eandem l'en-

tentiam teneri innocentius in dicto c. *Pastoralis. S. Ve-
rum*, de Appellat. Sumitur a fortiori ex iis, que tra-

dunt Nauarr. in ca. *Cum contingat*, de *Rescript. caus.*

15. & Couarr. c. *alma*, 1. p. §. 16. num. 4.

Qui non solum ab hae sententia declaratoria do-

cent posse appellari, sed etiam a sententia declarato-

ria censura incursa, seu contracta excommunica-

tionis, etiam ab homine lata, saltem ad hanc effe-

ctum, ut post talam appellationem excommunica-

tus vitandus non sit, donec prior sententia confir-

metur. Quam doctrinam opinor intelligentiam de

sententia, quia declaratur quis incidit ipso facto in

excommunicationem ab homine latam: nam haec

revera semper est directe de delicto potius quam

censura. Et ita in illa procedit eadem ratio, quæ in

censura lata à iure, ut iam supra insinuauit. At vero à

sententia declaratoria excommunicationis ab ho-
mene lata, id est, quia precipitur aliquis denunciari

excommunicatus, directe & absolute ab eodem iu-
dice, non ex illo posse appellari quo ad illum effe-

ctum, sed potius talam excommunicatum vitandum

esse, non obstante tali appellatione. Quod non ob-
scure colligitur ex illo cap. *Pastoralis. S. Verum*, in illis

verbis, *Et ab aliis evitetur: & ex ea. It cui, de Sent. ex-
comm. in 6. illis verbis, Ipsius effectus per appellatio-
nem sequentem minime suspenduntur.* Ino ex illo hu-
iusti modi appellationem non esse admittendam, nisi
prius talis excommunicatus absoluatur, vel per le-
gitimas probationes constet sententiam excommuni-
cationis contra illum latam, fuisse nullam, iuxta c.
Cum contingat, de *Officio delegati*.

Tandem addit Nauarr. in c. *Cum contingat*, de *Re-
script. remed. 6. n. 7.* appellacionem post excommuni-
cationem latam impidere denunciationem eius,

quando per denunciationem fortior redditur, ut, si

post reservationem lata sit, & non antea, vt in c. *Tua*, for-
tior rea-

dictio de *Sent. excomm.* Eteni hanc sententiam referit Pe-
tusinum, Immolam, & Antonium. Qui in hoc fun-

ditur, quod tunc non procedit ratio decisionis

textus in dict. §. *Verum*, scilicet, quod excommuni-
catus per denunciationem amplius non ligatur.

Quam doctrinam ipse Nauarr. adeo amplificat, ut

dicat nunc post Extraitiq. *Ad evitanda*, nunquam

posse fieri denunciationem post appellationem inter-
positam: quia nunc, ait maximas vires accipit excom-
municatio, seu censura per denunciationem. Sed,

ut verum faciat, doctrina haec non sufficienter funda-
tur: nam in rigore censura, vel excommunicatio

nunquam magis ligat propter denunciationem:

nam, esse reseruatum, non est magis ligare, quia non

habet plures effectus; sed solum est coarctari iuris-
dictionem ad tollendum illud vinculum, quod ita

se idem est: Ratio autem dicti §. *Verum*, in hoc solum

Glossa.

Innocent.

Nauarr.

Couarr.

21

*A sententia
declaratoria
censura ab
homine lata
ipso facto in-
curreret, qo-
tis appellari*

22

*Quando pos-
t denunciatio-
nem censura*

*incurreret, qo-
tis appellatio-
nem suspenditur.*

Nauarr.

B 2
fuit

52 Disp. IV. De causa propter quam censura ferri potest.

fundatur, quod excommunicatio denunciata non amplius ligat. Nihilominus tamen prior doctrina probabilis est, & admitti potest propter auctoritatem tot Doctorum: ampliationem autem Navarri probandam non censeo, quia reuera nunc non ligatus amplius excommunicatus propter denunciationem: nam ei nullum conceditur priuilegium per Extraug. Ad censuram: solum ergo sit denunciatione, ut alij eum vitare teneantur. Expressa autem in dicto s. Verum, dicitur, denunciationem debere fieri, non obstante appellatione interpolita, ut ab aliis evitetur: ergo, cum etiam nunc solum censura accipiat maiores vires per denunciationem quod huc effectum, ut alii vitare teneantur, non obstante Extraug. Ad censuram, locum habet decisio textus in dicto s. Verum.

DISPUTATIO IV.

Decanu propter quam ferri potest censura. Vbi de divisione censurae in iustam, & iniustam, ac nullam.

Xplicata causa efficiente, & modo quo censura sit, agendum est de causa quodammodo finali, quæ etiam obiectiva dici poterit, & quasi materia circa quam censura veratur. Supponimus autem, ut manifellum, ad ferendam censuram requiri aliquam causam ex parte eius, in quem fertur, quia, cum censura sit validè onerosa, & grauius posna, ratio ipsa postulat, ut fine proportionata causa non inferatur. Quod etiam in iure expressum est, capit. Sacro, de Sentent. excomm. &c. eodem titul. in o. & s. alias. Quo sit, ut ex defectu huius causa maximè possit censura esse, aut iniusta, aut nulla: & ido explicando hanc causam, & qualitatem, ac varietatem eius, simul explicabimus differentiam inter censuram iniustam, & nullam, ut etiam intelligatur quando, & quo modo sententia Pastoris, et metis iniusta, timenda sit.

SECTIO I.

Virum Censura solum posse ferri propter culpam.

Principio certum est, censuram solum posse iuste ferri propter culpam: offendimus enim censuram esse quandā pœna; pœna autem dicit habituinem ad culpam, unde non potest iniuste, nisi propter culpam, imponi: ergo neque censura. Maximè, cum pœna hac spiritualis sit, cui potissimum conuenit, ut non nisi propter culpam in flagitior; & sit etiam medicinalis, quæ morbum supponit. Quo sit, ut culpa, seu peccatum subditum sit veluti occasio, & causa impulsu mouens iudicem ad ferendam censuram. Ehec est rationalibus causa ferendi censuram, quam requirit ius in capit. s. 10, de Sent. ex comm. Emendatio autem seu correctio peccatoris est finis proximus censura ferenda: finis (inquam) proximus ipsius operis secundum se: nam finis operantis est accidentarius, & infinitè variari potest: vnde nec cadit sub scientiam, nec ad iustitiam, vel valorem censura quidquam referit: quamuis ad honestam actionem ipsius iudicis multum interesse possit.

Non omnis censura requirit culpam propriam eius in quem fertur.

Solum est in hac assertione considerandum, in excommunicacione, hoc verum habere quodam peccatum proprium eis, in quem directè fertur censura: quia nemo potest excommunicari nisi propter proprium peccatum, capit. Si habes, 24. quæst. 3. ex Augustin. Epist. 75. quem textum cum aliis posse.

A tat Couarr. i. variar. ca. 8. & in c. alma, p. 1. S. 9. n. 3. Est *Augustin.* enim hæc censura grauissima, & in hunc tantum modum & finem instituta, ut statim videbimus. Et hac etiam ratione iure statutum est, vt non feratur nisi in personas singulares, & non in communitate, ut infra etiam videbimus: quia nullus nisi propter propriam & personalem culpam excommunicari potest. Suspensio item propriæ ferri non potest nisi propter propriæ culpæ: quamuis in hoc differat ab excommunicatione, quod ferri potest in communitate, c. Quia sapè, de elect. in 6. & c. Si sententia, de Sent. excom. in 6. Fieri autem potest, ut in communitate sit aliqua, vel aliqua persona innocentes, etiam si culpa fuerit ipsius communitatatis: satis vero nūc est, quod saltē in ipsa communitate debet supponi culpa, nam in eam feretur directè talis censura. Loquor autem formaliter de censura, nam in suspensione, quæ sit pura pœna, habet hoc aliquam difficultatem, quæ infra in propria materia tractabim⁹. At verò interdictum non solum habet hoc ipsum quod suspensio, quia in communitate ferri potest, ut ex eisdem iuribus conatur, sed etiam hoc habet peculiaritatem, ut in aliquem directè ferri possit absq; culpa eius propria, ut habetur ex eodem ea. Si sententia. Semper tamen fertur propter culpam, saltē alterius. Nec verò id sit iniuste, quia tunc non propriè fertur ut pœna eius, qui non deliquit, (nemo enim propriè punitur propter culpam alienam) sed vel unus in alio punitur, quatenus ad ipsum aliquo modo pertinet, quo modo in corpore quadam membra patiuntur propter alia: vel Ecclesia propter commune bonum, & propter terrorum eius, qui deliquit, hoc grauamen interdicti aliquando imponit etiam iis, qui non deliquerunt. Sicut etiam ob eandem causam aliquando interdictum locus, ut & ipse reus magis horreat ad eum grauare cunctum aut populum, & reliqui etiam magis excitentur ad procurandum, ut reus pareat, & Ecclesia obediatur.

Semper igitur supponi debet peccatum aliquod feri obediencia ad Ecclesiam, ut censura ferri possit. Et hoc insinuatum est in ordine prescripto Matth. 18. Si peccaverit in te fratres tuus; & deinde, si Ecclesia non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. Satis etiam idem colligitur ex eo, quod ferre censuram est actus potestatis ligandi atq; soluendi à Christo data, ut suprà dictum est: sicut autem actus potestatis soluendi, supponit peccatum, quod soluendum vel remittendum sit, ita actus potestatis ligandi per censuram, supponit culpam, propter quam aliquis ligandus sit.

Atque ex hoc principio sequitur censuram non posse ferri, nisi supponatur culpa cognita ab eo, qui censuram fert: quia non potest illum impellere nisi media cognitione. Item, quia nullus potest de causa sibi incognita judicare. Et hoc etiam traditur in dicto. eo qui censuram. S. Cœcant. de Sent. excomm. Quoniam in ram. laicis hoc distinguere oporteat de censura ab homine, & de censura lata à iure, vel etiam ab homine per sententiam generalem, aut per præceptum quo aliquid prohibetur sub censura ipso facta incurrienda. Nam, quando censura fertur hoc posterior modo, quia non denuo fertur à iudice post cōmissionem culpam, sed statim, ac factum ipsum comittitur, per ipsum ius seu præceptū infertur; id est: ne cessaria non est iudicii noua notitia, sed satis est quod in re ipsi peccatum committatur, quod ignorare non potest ipse, qui deliquit: quod illi sufficit, ut possit se agnoscere censura irretitum. Ut verò ab aliis hoc ipsum cognoscatur, necessaria erit proportionata notitia culpæ: & id est, ut à iudice publicè denuntietur necessaria est publica, & iuridica notitia eiusdem culpæ, ut in superioribus dictum est. At verò quando censura fertur prior modo, tunc maxime indiget iudex notitia culpæ suo munere proportionis.